ASIRLARI AŞAN KÜLTÜREL MİRASIMIZ

SİNOP PANAYIRLARI

Ayancık, Boyabat, Sinop, Morza, Helâldı, Gerze, Karasu, Bektaşağa, Durağan

Dr. Öğr. Üyesi Mutlu Kaya - Prof. Dr. Cevdet Yılmaz

Panayırlar, yüzyıllar boyunca insanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, çevresine göre merkezî kabul edilebilecek yerlerde, yıl içinde bir ya da birden fazla kurulan ticari organizasyonlardır. Günümüz dünyasının vazgeçilmezi olan alışveriş merkezlerinin (AVM) atası olarak kabul gören panayırlar; giyim kuşam malzemeleri, mutfak araç gereçleri, tarım ve hayvancılık ekipmanları vb. insanların gündelik yaşamlarını kolaylaştıran ve yıl boyu onların ihtiyaç duyacakları ne varsa alınıp satıldığı yerlerdi. Panayırlar özellikle kırsal nüfusun dış dünya ile ilk teması, yerel üretim teknikleri ve çeşitliliğinin yine dış dünya ile rekabete girdiği ilk mekânlardı.

Panayırlar, ekonomik anlamda ticari mekânlar oldukları kadar sosyal ve kültürel anlamda da birçok fonksiyon üstlenmişlerdi. Farklı yörelere ait yiyecek ve içeceklerin sunulduğu yeme içme yerleri, atlı karınca, şans oyunları, akrobasi gösterileri, çadır tiyatroları, dönme dolaplar, yabani hayvan sergileri, güreş müsabakaları gibi her yaşa hitap eden eğlence seçenekleri ile senede bir kez üç günlüğüne de olsa kuruldukları yerlerde kırsal nüfusun yılın yorgunluğunu attıkları, üreticilikten tüketiciliğe geçtikleri mekânlar olma özellikleriyle panayırlar; korunması, yaşatılması ve sürdürülebilirliklerinin sağlanması gereken "somut olmayan kültürel miras" unsurlarıdır.

Sinop ili, Anadolu'daki panayır geleneğinin yaşatıldığı illerden biri olup bu kitapta hâlen varlığını sürdüren Ayancık, Boyabat, Türkeli (Morza), Bektaşağa ve Durağan panayırları ile artık ortadan kalkmış olan Sinop, Gerze, Helâldı ve Karasu panayırları üzerinde durulmuştur.

Ayancık Belediyesi'nin katkılarıyla

nobel BİLİMSEL ESERLER
NOBEL BİLİMSEL ESERLER
www.nobelyayin.com
nobelyayin | nobelkitap | nobelcocuk | nobelyasam | nobelcocukyayin
www.nobelyayin.com E-KİTAP kiralamak için
ISBN 978-625-7203-73-9
atlaskitap.com
www.nobelkitap.com

ASIRLARI AŞAN KÜLTÜREL MİRASIMIZ **SİNOP PANAYIRLARI**

Dr. Öğr. Üyesi Mutlu Kaya
Prof. Dr. Cevdet Yılmaz

nobel BİLİMSEL ESERLER

ASIRLARI AŞAN KÜLTÜREL MİRASIMIZ

SİNOP PANAYIRLARI

Ayancık, Boyabat, Sinop, Morza, Helâldı, Gerze, Karasu, Bektaşağa, Durağan

Dr. Öğr. Üyesi Mutlu Kaya
Prof. Dr. Cevdet Yılmaz

nobel BİLİMSEL ESERLER

ASIRLARI AŞAN KÜLTÜREL MİRASIMIZ

SİNOP PANAYIRLARI

(Ayancık, Boyabat, Sinop, Morza, Helâldı, Gerze, Karasu, Bektaşağa, Durağan)

Dr. Öğr. Üyesi Mutlu Kaya - Prof. Dr. Cevdet Yılmaz

nobel BİLİMSEL ESERLER

ASIRLARI AŞAN KÜLTÜREL MİRASIMIZ SİNOP PANAYIRLARI

Dr. Öğr. Üyesi Mutlu Kaya - Prof. Dr. Cevdet Yılmaz

Bilimsel Eserler No. : ????
ISBN : 978-
E-ISBN :
Basım Sayısı : 1. Basım, Eylül 2020

© Copyright 2020, NOBEL BİLİMSEL ESERLER SERTİFİKA NO.: 20779
Bu baskının bütün hakları Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.ne aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

Nobel Yayın Grubu, 1984 yılından itibaren ulusal ve 2011 yılından itibaren ise uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte ve yayınladığı kitaplar, ulusal ve uluslararası düzeydeki yükseköğretim kurumları kataloglarında yer almaktadır.

'NOBEL BİLİMSEL ESERLER' Bir Nobel Akademik Yayıncılık markasıdır.

Genel Yayın Yönetmeni : Nevzat Argun -nargun@nobelyayin.com-
Yayın Koordinatörü : Gülfem Dursun -gulfem@nobelyayin.com-

Redaksiyon : Mine Metin -mine@nobelyayin.com-
Sayfa Tasarım : Dicle Korkmaz -dicle@nobelyayin.com-
Kapak Tasarım : Lale Yalçın -laleenobel@gmail.com-
Baskı ve Cilt : Atalay Matbaacılık / Sertifika No.: 15689-
Büyük Sanayi 1 Cad. Elif Sok. No.:7/236-237 İskitler / ANKARA

Kütüphane Bilgi Kartı

Kaya, Mutlu., Yılmaz, Cevdet.
Asırları Aşan Kültürel Mirasımız Sinop Panayırları / *Mutlu Kaya - Cevdet Yılmaz*
1. Basım. VI + 132 s. 19,5x27,5 cm. Kaynakça var, dizin yok.
ISBN: 978-
E-ISBN:
1. Panayırlar 2. Sinop 3. Kültürel Miras

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.
Adres: Bahçekapı mh. 2465 sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat Şaşmaz-ANKARA - siparis@nobelyayin.com-
Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65
E-Satış: www.nobelkitap.com - www.atlaskitap.com - **Bilgi:** esatis@nobelkitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, D&R Mağazaları, Dost Dağıtım, Ekip Dağıtım, Kida Dağıtım, Kitapsan, Nezih Kitabevleri, Pandora, Prefix, Remzi Kitabevleri

ÖN SÖZ

Panayırlar, hem Doğu hem de Batı kültüründe var olan, yüzyıllar boyunca insanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, çevresine göre merkezî kabul edilebilecek yerlerde, yıl içinde bir ya da birden fazla kurulan ticari organizasyonlardır. Günümüz dünyasının vazgeçilmezi olan alışveriş merkezlerinin (AVM) atası olarak kabul gören panayırlar; giyim kuşam malzemeleri, mutfak araç gereçleri, tarım ve hayvancılık ekipmanları vb. insanların gündelik yaşamlarını kolaylaştıran ve yıl boyu onların ihtiyaç duyacakları ne varsa alınıp satıldığı yerlerdi. Kuruldukları yerin merkezî fonksiyonuna bağlı olarak çok büyük hinterlanda sahip olabilecekleri gibi, yerel bazda kurulan küçük organizasyonlar şeklinde de olabilirdi.

Panayırlar özellikle kırsal hayat için dışa açılan pencere, köy ve kasaba halkının dış dünyaya açılan pencereleriydi. Bu manada panayırlar, kuruldukları bölgede ortaya çıkardıkları ekonomik hareketliliğin yanında insanların dışa açılmalarına ve dış dünyadan haberdar olmalarına ön ayak olmuşlar, onların sosyalleşmesine katkı sağlamışlardır.

Panayırlar, ekonomik anlamda ticari mekânlar oldukları kadar sosyal ve kültürel anlamda da birçok fonksiyon üstlenmişlerdi. Farklı yörelere ait yiyecek ve içeceklerin sunulduğu yeme içme yerleri, atlı karınca, şans oyunları, akrobasi gösterileri, çadır tiyatroları, dönme dolaplar, yabani hayvan sergileri, güreş müsabakaları gibi her yaşa hitap eden eğlence mekânları senede bir kez 3 gün de olsa kuruldukları yerler için son derece önemliydiler. Bu özellikleri ile panayırlar ayrıca kırsal kesimde tarım toplumunu oluşturan bireylerin yılın yorgunluğunu attıkları, üreticilikten tüketiciliğe geçtikleri mekânlardır.

Panayırlar, yüzlerce yıllık geçmişleriyle, bu uzun süreçte geçmişten geleceğe taşıdıkları bütün bu kültürel unsurlarla aynı zamanda çok önemli birer "somut olmayan kültürel miras" ögesi olarak kabul edilmektedir.

Bu çalışmada Anadolu'daki panayır geleneğinin yaşatıldığı ender illerden biri olan Sinop ili panayırları ele alınmıştır. Araştırmada hâlen günümüzde de varlığını sürdüren Ayancık, Boyabat, Türkeli (Morza), Bektaşağa ve Durağan Panayırları ile artık ortadan kalkmış olan Sinop, Gerze, Helâldı ve Karasu Panayırları üzerinde durulmuştur. Bu panayırlardan Ayancık ve Türkeli (Morza) Panayırı yaklaşık bir asırlık geçmişe sahipken Boyabat Panayırı'nın kökeni Selçuklular'a kadar uzanmaktadır. Gelişen teknoloji ve ulaşım koşullarına bağlı olarak insanların ihtiyaçlarına almak için bir yıl panayır zamanını beklemek yerine, günümüzde istedikleri her şeye hemen her an ulaşabiliyor olmaları panayırların önemini azaltıp

onların her geçen yıl sayıca azalmalarına sebep olsa da panayırların her biri geçmişten günümüze ulaşan kültürel unsurlarıyla korunması, yaşatılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gereken birer kültürel miras unsurlarıdır.

Hatırlatmak isteriz ki panayırlar konusunda yapılan araştırmalar oldukça az sayıdadır. Daha da kötüsü bu konu üzerine yapılan çalışmalarda oldukça geç kalınmıştır. Panayırlar gerçek anlamda fonksiyonlarını 1970'lere kadar sürdürmüşler, bu tarihlerden itibaren yerel özelliklerini büyük ölçüde kaybetmeye başlamışlardır. Ulaşım ve iletişimin gelişmesi, dünyanın herhangi bir yerinde üretilen bir malın, küreselleşmenin de etkisiyle, yurdun en ücra köşelerine çok kısa bir zaman diliminde ulaşması, yıllık alışverişlerin yerini günlük alışverişlerin alması gibi sebeplerle panayırların fonksiyonel özellikleri süratle değişmiştir. Bu durum onların yok olma süreçlerini hızlandırdığı gibi geçmişten beri getirdikleri kültürel birikimin de ortadan kalkmasına ve zamanla da unutulmasına neden olmuştur.

Sinop, Anadolu'da panayır geleneğinin hâlâ sürdürüldüğü illerden biridir. Artık sonlarına geldiğimiz bu asırlık faaliyet yapılan arazi çalışmaları ile yerinde tespit edilmeye çalışılmış, yapılan mülakat ve saha araştırmaları ile son şahitler kayda geçirilmiş, yakın döneme ait arşiv fotoğraflarından da faydalanarak geçmişten geleceğe bir köprü kurulmaya çalışılmıştır.

En büyük dileğimiz, hızla değişmekte olan hayat tarzımız ve alışveriş kültürümüze panayırların direnmeleri ve gelecekte yeni bir formatta bile olsa daha da güçlenerek varlıklarını korumalarıdır.

Bu kitabın yayınlanmasında Ayancık Belediyesi'nin katkısı büyüktür. Öncelikle maddi ve manevi desteklerinden dolayı Ayancık Belediye Başkanı Sayın Hayrettin Kaya'ya teşekkürü borç biliriz. Çalışmalarımızda desteklerini esirgemeyen Sayın Ahmet Küçükbaş'a ve Sayın Saim Yılmaz'a, bizlerle hatıralarını ve fotoğraflarını paylaşan dostlarımıza da ayrıca teşekkür ederiz.

Dr. Öğr. Üyesi Mutlu Kaya – Prof. Dr. Cevdet Yılmaz

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ ..... **İİİ**

GİRİŞ **1**

PANAYIRLARIN ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ **3**

1.1.Ekonomik (İktisadi) Önemleri 5

1.2.Sosyokültürel Önemleri 8

1.2.1. Somut Olmayan Kültürel Miras Olarak Panayırlar 10

1.2.1.1. Houtem Jaarmarkt Panayırı (Belçika) 11

SİNOP'TA PANAYIR KÜLTÜRÜ VE FONKSİYONEL ÖZELLİKLERİ **13**

2.1.Sinop'ta Panayır Kültürü 13

2.2.Sinop Panayırlarının Fonksiyonel Özellikleri 18

2.2.1.Ticaret 21

2.2.2.Eğlence 28

2.2.3.Ulaşım ve Konaklama 42

2.2.4.Güvenlik 45

2.2.5.Moda ve Teknolojik Değişim 46

2.2.6.Yeme İçme Kültürü 46

2.2.7.Diğer 47

SİNOP İLİNDE KURULAN PANAYIRLAR **53**

3.1.Sinop Panayırı 54

3.2.Ayancık Panayırı 66

3.3.Gerze Panayırı 84

3.4.Karasu (Erfelek) Panayırı 89
3.5.Bektaşağa Panayırı 91
3.6.Durağan Panayırı 95
3.7.Morza (Türkeli) Panayırı 98
3.8.Helaldı Panayırı 104
3.9.Boyabat Panayırı (Şehiraltı Panayırı / Çarşamba Panayırı) 106

SONUÇ VE ÖNERİLER 125
KAYNAKÇA 127
Gazeteler 131
Fotoğraflar 132
Röportajlar 132

GİRİŞ

Bireysel girişimle başladığı ve gezgin tüccarlar aracılığıyla yaygınlaştığı kabul edilen ticaret, ilkel şekli olan gezici durumdan sıyrılıp satma ve satın alma işlemleri düzenli hâle gelince, pazar kavramı doğmuş ve faaliyetin sürdürüldüğü çeşitli pazar yerleri ortaya çıkmıştır (Doğan, 2011:1). Pazarlar, coğrafi konum avantajları, doğal kaynak varlığı, geniş kırsal art bölge ya da ulaşım olanaklarına dayalı olarak örgütlenmiş, genellikle kentsel yerleşmelerden uzak geniş kırsal alanlarda, hayvansal-tarımsal ürünler ve el sanatları ürünlerinin mübadele edildiği, yerleşmedeki ahalinin birtakım gereksinimlerini (giyim, gıda gibi) karşılamak amacıyla bir araya gelen esnafın kurduğu sağlı sollu tezgâhlardan oluşan, hem insanların ihtiyaçlarını karşılamasını hem de sosyal ilişkiler kurmasını sağlayan ticaret merkezleridir (Özcan, 2006b). Önceleri rastgele yapılan mal mübadelesinin diğer bir deyişle değiş tokuşun yoğunlaşmasıyla ortaya çıkan pazarlar küçük insan gurupları arasındaki değiş tokuş yanında, büyük toplumlar arası mal mübadelesine de ev sahipliği yapmaya başlamıştır (Baykara, 1975: 90).

Pazar yerleri en ilkel çağlardan günümüze kadar insan yaşamındaki rolünü korumuştur. Sunar'ın (2011:427) Weber'den aktardığına göre bir yerleşmenin şehir olması için ekonomisinin tarıma değil ticarete ve üretime dayanması ve bir pazara sahip olması gerekirdi. Nitekim dünyada Çin ve Hindistan'dan İspanya ve İskoçya'ya kadar bütün eski şehirler, surlarla çevrilmiş birer pazara sahiptiler. Yol kavşaklarında, kilise, cami gibi kutsal yer yakınlarında, geçit ağızlarında, limanlarda ve kabilelerin kararlaştırdıkları sınırlar üzerinde kurulan pazar yerleri birçok kavmin buluşma noktasıydı (Aksoy, 2009:29). Yolların kesişme noktalarında, ticari mübadelenin yapılabildiği en uygun yerlerde kurulan pazarlar, başlangıçta geçici özellik taşırken bazı pazarlar ilerleyen dönemde sahip oldukları ticari potansiyele ve nüfusa dayalı olarak devlet eliyle kurulan ya da kurdurulan cami, han, hamam gibi yapılar vasıtasıyla yakın çevresi için bir cazibe merkezi olarak devamlı yerleşmelere dönüşmüştür. Hatta bunlar ilerleyen dönemde bölgesel ticaret merkezleri hâline gelerek bazı kentlerin temellerini oluşturmuşlardır. Anadolu'da Sakarya Nehri ile Çark Suyu arasında kurulan pazar yerinin gelişerek Adapazarı kentini (Özcan, 2005:102), İstanbul-Bolu hattı üzerinde, yolların kesişme noktasında yer alan Düzce Pazarı'nın gelişerek Düzce şehrini oluşturması bu duruma en güzel örneklerdendir (Orhonlu, 1984:5). Pazar şehirleri ülkemizde olduğu gibi Kuzeybatı Avrupa'da sanayide ileri gitmiş memleketlerde de karşımıza çıkmaktadır. Geçmiş yüzyıllarda, özellikle Orta Çağ'da şehir denildiğinde bir pazar ile kale ve sur gibi savunma elemanları akla gelmektedir (Baykara, 1975). Orta Çağ'ın sona ermesiyle beraber, kalelerle korunan şehirlerin askerî fonksiyonları ortadan kalkmış, bu tip şehirler kale şehirlerinden pazar şehirlerine dönüşmüştür. Hatta Orta Çağ'dan sonra, Avrupa'da pazar şehirlerinin gelişmesi için bazı ülkelerde pazar hukuku oluşturulmuştur. Meselâ İngiltere'de

bu hususla ilgili bazı kanunlar çıkarılmış, bunlar pazar şehirlerinin gelişmesini sağlamak maksadıyla uzun müddet yürürlükte kalmış ve pazar hukuku kesinlikle değiştirilmemiştir. Almanya'da eski kanunlara göre, pazarlar arasındaki mesafe en az 6 2/3 mil olacaktır. Şehirlerin gelişimini sağlamak için kral veya derebeylerin kurdukları pazarların dışından alışveriş yapılması yasaklanmıştır (Göney, 1984:155).

Pazarlar bir şehir, kasaba veya birkaç köy ahalisinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik ve sınırlı sayıda nüfusa hitap eden ticari mekânlardır (Küpeli, 1999:491). Bu pazarlar haftalık olarak ya da haftada iki kez, kimi zaman sabahtan öğleye kadar ya da öğleden sonra yarım gün veya yayla yerleşmeleri gibi mevsimlik yerleşimlerde sadece yılın belirli dönemlerinde belirli periyotlarla kurulabilirler (Tunçel, 2009). Pazar yerleri nüfusun ihtiyaçlarına göre farklı nitelikte, farklı nicelikte, kentleşme süreci içinde farklı zamanlarda oluşmaktadır. Eski çağlarda sadece insanların toplanabildikleri ve kısıtlı düzeyde mal alışverişinde bulundukları tek yer olan açık pazar yerleri günümüzde diğer alışveriş yerlerine göre daha rahat alıveriş yapılabilmesi, ucuz olması, malın çok çeşitli olması ve her bütçeye göre malın bulunması nedenleriyle tercih edilmektedir. Ülkemizde pazarlar sadece alışveriş yapılan yerler olmayıp, toplumun örf, adet ve geleneklerini yansıtan mekânlar hâline gelmiştir (Aksoy, 2009: 27). Bir bölgenin ekonomik faaliyetlerini bir araya toplayarak yalnız o bölge tüketicisine sunmanın, maddi ihtiyaçları karşılayamadığı fark edilince, pazarlar topluluklar arası, ulusal ve uluslararası boyuta ulaşmış, sonuç olarak da panayırlar ortaya çıkmıştır. Panayırlarda, tüccarlar sürekli hareket ederek uzak yörelere, yeterli donatıma sahip olmayan köylere, bir yerden bir yere gidemeyen kişilere hizmet sunarlar ve böylece daha fazla alıcıya ulaşarak kârlarını arttırabilirler. Kimi zaman da kırsal nüfusun sürekli bir dükkân açmak için yeterli olmadığı bölgelerde ya da ticari hayatın henüz tohum hâlinde olduğu bölgelerde ticaretin tek yolu budur. Panayırlar, geniş bir tüketici kitlesine ve zengin bir çeşide gerek duyan fantezi mallardan çok, yerel alıcı kitlesine uygun düşen pratik ve sıradan eşyaların ticaretine dayanmaktadır (Beaujeu-Garnier ve Delobez, 1983:357).

1

PANAYIRLARIN ORTAYA ÇIKIŞI VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

Yunanca, "kutsal gün, ayin, bayram" anlamlarındaki "panegyris" sözünden türediği varsayılan panayırlar, uzak ülkelerden gelen tüccarların buluştuğu büyük pazarlardır. Romalıların işgal ettikleri şehirlerde ticareti geliştirmek ve siyasal düşüncelerini yaymak için kurdukları panayırlar, sonraları Avrupa'da yaygınlaşarak kiliseler civarında tanrı adına düzenlenen etkinliklere dönüşmüştür. Bu panayırlar zamanla, kervan yolları kavşaklarına ve bölge halkının dinî bayramlarda toplandığı meydanlara kaymıştır. Orta Çağ Avrupası'nda, özellikle halkın bir arada bulunduğu dinî günlerde, kiliseler etrafında asıl karakterini kazanan pazarlar, ilerleyen dönemde dinsel önemlerini yitirmiş, tamamen bir ticari faaliyet karakteri kazanmıştır. Milattan önceki devirlerden bu yana Mezopotamya vadisi, Suriye, Filistin ve Arabistan'da dinî bayramlarda, panayır benzeri büyük pazarların kurulduğu, bu panayırlara, yerli tüccarların yanında Akdeniz'de kolonileri bulunan Fenikelilerin de katıldığı bilinmektedir (Doğan, 2011:1).

Senevî pazarlar olan panayırlar hasat zamanı ya da bir mevsimin başlangıcı gibi zamanlarda, bir köy ahalisinin veya iki komşu köy ahalisinin çoğunlukla köylere sınır olan bir yerde yaptıkları şenlikler ve bunun etkisiyle kurulan pazarlar ve satış fırsatlarıdır. Bu panayırlar köy halkına bizzat üretmedikleri fakat temin etmek zorunda oldukları ürünleri (kumaş, sanayi ürünleri, tarım alet ve makineleri) tedarik etme fırsatı verir (Özcan ve Yenen, 2010).

Panayırlarda yeterli miktarda alıcı toplanabilmesi için, panayırlar ekseriya dinî veya resmî bayramların, festivallerin tarihine göre ayarlanmıştır. Hatta Eski Yunan'da panayırlar, umumiyetle olimpiyat oyunlarının başladığı tarihlere tesadüf ettiriliyordu. Eski Yunan'daki bu durum, daha sonraları Avrupa'da Hristiyan kiliseleri tarafından da yaşatılmış ve çeşitli ülkelerde panayırlar, çok defa isimlerini de dinî terimlerden almışlardır. Günümüzde sayıları oldukça azalmış olan panayırlar, ulaşımın bugünkü kadar hızlı ve ucuz olmadığı devrede, büyük çapta ticarete imkân veren en önemli organizasyonlardı. Ülkemizde kısmen devam eden panayırlar Avrupa'nın birçok şehrinde eski önemini kaybetmiştir. Batı Avrupa'da Lyon, Antwerpen, Bruges ve Leipzig gibi şehirlerde önemli panayırlar kuruluyordu. Orta Çağ'da, 13. asırda Avrupa'da Flandre Bölgesi'nden Akdeniz'e ulaşan önemli yolun üzerinde Champagne Panayırları en mühim ve canlı ticaret merkezleriydi. Tüccarlar panayırların açık olduğu devrede şehirlerde oturmak ve hazırlıklarını daha iyi yapabilmek için bazı yerlerde mülk satın alarak yerleşmiş, bu durum, bazı önemli panayırların kurulduğu şehirlere yeni sanayi kollarının girmesini ve gelişmesini hazırlamıştır. Böylece, Lyon'da ipekçilik, Leipzig'de ise kürkçülük çok ileri gitmiştir. 1420 yılında kurulan Lyon Panayırı 1463 yılından itibaren yılda dört defa açılmakta ve Cenova'da kurulan panayırla rekabet etmektedir. Sovyet Rusya döneminde Nijni Novgorod'da kurulan meşhur panayıra yaklaşık 200.000 kişi katılmış, bu büyük

insan topluluğunun barınmasını sağlamak amacıyla Oka Nehri'nin karşı kıyısına ahşap malzeme kullanarak geçici bir şehir inşa edilmiştir (Göney, 1984:157-158).

Karahanlılar ve Büyük Selçuklular döneminde, Anadolu'da Arap, İran, Bizans kervanlarının güzergâhları boyunca panayırlar gelişmiş ve sayıları artmıştır. İpek Yolu'nun Batı'ya açılan kapısı konumundaki Anadolu, bin yıllardan beri uygarlıkların yaşadığı, coğrafi konumu ve iklimi gereği tarımın ve ticaretin gelişmesine uygun bir yarımadadır. Anadolu topraklarında kendi anlayışlarına uygun pazarlar kuran Anadolu Selçukluları, devraldıkları pazar-panayır geleneğini sürdürmüşlerdir. Osmanlı döneminde de devam eden panayırlardan kökenleri birkaç yüzyıl geriye gidenler olduğu gibi; bazı panayırların "kadimden berû" yani başlangıcı belli olmayan zamandan itibaren kurulduğundan bahsedilmektedir (Şen, 1996)[1].

Cumhuriyetin ilanının ardından 1929'da ilk kez "Tasarruf ve Yerli Mallar Haftası (12-18 Aralık)" kutlanmış, yerli mal tüketimi önerilmiştir. Öncelikle fabrikaların kurulduğu kentlerde iç ve dış ticaretin gelişmesi için pazar ve panayırlar tesis edilmiştir. Türkiye'de bugün de varlıklarını sürdüren birçok panayırın bilinen tarihlerinin 1930'lu yıllara uzanması bu durumla ilişkilidir. Zamanla yerleşimlerin ilçe hâline gelmesi ve panayırların bir prestij unsuru olarak görülmesi ilçe pazarlarının panayırlara dönüşmesini sağlamıştır (Doğan, 2011:12).

Ulaşım imkânlarının güç olduğu yerlerde birçok malın alıcıya ulaştığı pazarlar olan panayırların kurulma sebeplerinin başında öncelikle kırsal kesimdeki satın alma gücü çok düşük olan köylünün tüketim mallarına olan talebi gelmektedir. Özellikle elektriğin olmadığı dönemlerde aydınlatma için gazyağına, yiyeceklerin saklanması için de tuza ihtiyaç vardır. Kış için yapılacak alışverişte, fiyatların nispeten çarşı ve pazarlara göre daha ucuz olduğu ve her şeyin bir arada temin edilebildiği panayırlar tercih ediliyordu (Çalışkan, 2019). Bunun yanı sıra kanunnamelerde belirtildiği üzere köylülerin mahsullerini en yakın pazara taşımaları gereği de unutulmamalıdır. Bazı panayırlar birçok farklı eşya satılan bir pazarken bazıları yalnız belirli eşyalar üzerinden kurulmaktadır. Bu manada yün ya da hayvan pazarları güzel örneklerdendir. Panayırlara birçok esnaf katıldığı için ortaya çıkan rekabet sayesinde alıcılar ihtiyaç duydukları eşyaları çok daha ucuza alabilmektedir. Ulaşım zorluğu, yolların az ve güvensiz oluşundan dolayı ticari mallar ancak belirli zamanlarda kurulan panayırlarda bir yere toplanabiliyordu (Etem, 1931).

Geçmişte bazı pazarların büyüyerek panayırlara dönüşmesi pazar-panayır ilişkisine işaret etse de aralarında önemli farklar bulunmaktadır. Panayırlar pazarlarda olduğu gibi bir kasaba veya birkaç köyün katılımıyla değil daha büyük ölçekli, daha geniş bir nüfusun katıldığı ve daha uzun süre zarfında, merkezî idarenin denetiminde gerçekleştirilen bir organizasyondur (Demirtaş, 2011). Yılda bir ya da altı ayda bir defa olmak üzere küçük bir kentte veya bazı büyük kentlerin dışındaki kırsal alanlarda kurulan ve birkaç gün ya da birkaç hafta devam eden panayırların kuruluş amacı, bir bölgenin hasat fazlası ürünlerini veya

1 Osmanlı döneminde pazar ve panayırlar ticari fonksiyonlarının yanında Osmanlı sultanlarının emir ve buyruklarının halka duyurulduğu yerlerdir. Sultanın emirleri köy ve kasabalardan cuma namazını kılmak için toplanan halka camide bildirilmekteydi. Pazarların kurulacağı zaman belirlenirken halkın dinî inanışları göz önünde bulundurulmuştur. Devlet, bütün dinî cemaatlerin pazar ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayabilecekleri bir günde kurulması için çaba gösteriyorlardı. Örneğin çoğunluğu Müslümanlardan oluşan şehir veya köylerde, özellikle Anadolu'da, hafta pazarı cuma günü kuruluyordu. Bugünlerde halk hem ibadetini yerine getirip hem de alışveriş yapıyordu. Ayrıca cuma günleri kadılar mahkemelere baktığı için halk hem mahkemelere de bugünlerde gidiyordu. Müslüman nüfusunun yoğun olduğu yerlerde pazara gelen bazı insanlar ticarete dalarak cuma namazını kılmıyordu. Bu sebeple hem namaz kılınmıyor hem de sultanın emirlerini duymuyordu. Bu durumlarda Pazar mahallinin yöneticileri pazar gününün değiştirilmesini talep ediyorlardı. Mesela Kastamonu sancağındaki Taşköprü kazasının cuma günü olan pazar günü salı gününe alınmıştır (Erdoğru, 1999:7).

hayvanlarını satma işinde kolaylıklar sağlamak olsa da bazı yerlerde panayırlar ulusal hatta uluslararası boyutta ticaret alanlarına dönüşmüştür (Ülgen, 2012:361).

Panayırlar kuruldukları çevrede gerek ekonomik gerekse sosyokültürel anlamda önemli değişiklikler meydana getirirler.

1.1. Ekonomik (İktisadi) Önemleri

Panayır, yöre insanının yetiştirdiği tarım ürünlerini, hayvanlarını, yerel el sanatları ürünleri satması bu sattıklarından kazandığı parayla da ihtiyacı olan ürünleri panayırdaki diğer tüccarlardan alması şeklinde gerçekleşen bir ticari hareketlilik olduğu için hem yerel halk hem de tüccarlar tarafından heyecanla beklenen bir ticari organizasyondur. Karadeniz Bölgesi gibi dağınık yerleşmenin hâkim olduğu alanlarda her eve ayrı ayrı hizmet götürülemeyeceği için olanaklar içinde en iyi kuruluş yerinin seçilmesi ticari hayatın devamlılığı açısından hayati önem taşımaktadır. Bu ihtiyacın karşılanmasında ilk sıraya pazar ve panayırları koymak gerekmektedir. Haftalık ya da yıllık olarak kurulan bu alışveriş alanları, sabit dükkânlara oranla 6 ya da 7 kat daha kalabalık bir alıcı kitlesinin belirli ihtiyaçlarını karşıladıkları ticari organizasyonlardır. Panayırlar, kırsal alanda fiyat dengesinin kurulmasını sağlayarak kırsal nüfusun mübadele ilişkilerini sağlamakta en önemli rolü oynamışlardır (Beaujeu-Garnier ve Delobez, 1983:357).

İmparatorluk ve Cumhuriyet döneminde köylü, ürününü hasat mevsimi kaldırır daha sonra mahsulünü pazar ve panayırlarda satardı. Öncelikle kuruluş amacı alışveriş olan panayırlar, kışlık giyecek ve yiyecek ihtiyaçlarının karşılanması yanında zahire ve hayvan alım-satımının yapıldığı büyük pazarlardır. Panayırların kurulduğu kasaba, şehir ve köylere çevre yerleşmelerden de insanların katılması ekonomik potansiyeli büyütmüş böylece panayırlar kuruldukları bölgenin ekonomik kalkınmasına da önemli faydalar sağlamıştır.

Eski çağlardan bu yana panayırların kurulduğu Anadolu coğrafyasında Türkiye Cumhuriyeti, bu mirası devralmış ve geliştirmiştir. Siyasi mirasın önce Selçuklulara sonra Osmanlılara en sonunda da Türkiye Cumhuriyeti'ne intikali, sosyal ve kültürel hayat içinde geleneksel alışveriş tarzını ifade eden panayırların da aynı silsile içinde bugüne kadar gelmesini sağlamıştır. Türkler Selçuklularla beraber Anadolu'ya tamamen yerleşmeye başlayınca ticari faaliyetlerin gelişimi üzerine önemli çalışmalar yapmışlardır. Selçuklu hükümdarları ticareti geliştirmek için yolcuların ve ticaret kervanlarının korkusuzca ve rahatça seyahat edebilecekleri, güvenlikleri sağlanmış, eski anayolları tamir ettikleri gibi bu yollara yenilerini eklemişlerdir. Yollarda herhangi bir zarar gören, soyguna uğrayan veya malları denizde batan tüccarın malları devlet hazinesinden tazmin edilerek bir nevi sigortalanmıştır. Yollar üzerinde inşa ettikleri konak ve kervansaraylarda yolcuların ücretsiz olarak kalmalarına, yemelerine içmelerine, ibadet etmelerine ve hamamlarda ücretsiz yıkanmalarına imkân sağlamışlardır. Yoksul yolcuların ayakkabıları tamir edilmiş, tamir edilemeyecek kadar eskimiş olanların yerine yenileri verilmiştir. Tabiî yolcuların hayvanlarının yemleri de ücretsiz olarak karşılanmıştır. Büyük kervansaraylarda hastane de bulunmakta eğer yolcular arasında ölüm vaki olursa kefenlenip civardaki mezarlıkta defnedilirdi. Selçuklu kervansaraylarında Müslim, gayrimüslim herkes misafir edilir ve bu hususta hiçbir fark gözetilmezdi (Kayaoğlu, 1981; Sümer, 1985:3). Tüccarlar, ekonomik güçlerini borçlu olduğu malları geleneksel yöntemlerle taşımaya farklı jenerasyonlar boyunca devam etmiş, bu yollarla pazar ve panayırlara ulaşan ürünler ticaretin temelini

oluşturmuştur. Osmanlı, her sene belirli tarihlerde kurulan panayırları destekleyerek ticari potansiyelin her zaman en üst seviyede kalmasını istemiştir. Cumhuriyet dönemi devlet adamları da panayır ve fuarları, vergi muafiyetleri getirerek desteklerken, bir yandan da halkın katılımını artırıcı tedbirler almışlardır. Yine de panayırların her iki dönemde de desteklenmesi tek başına maddi önlemler alınarak sağlanamayacağından, aynı zamanda tüccarın ve halkın katılımı en üst düzeyde tutulmaya çalışılmıştır (Doğan, 2011:99). Kuşkusuz eskiden panayırların kurulduğu şehirlerde ticaret yeterli derecede alıcının ve satışa sunulan malın bulunmasına bağlıydı. Bazı şehirlerde yeterince alıcı toplanabilmesi için, panayırlar genellikle dinî veya resmî bayramların tarihine göre ayarlanmıştır.

Osmanlı döneminde panayırlar merkezî otoritenin koordinasyonunda kurulmuştur[2]. Panayırların açılış ve kapanış tarihleri düzenli bir organizasyonla gerçekleştirilmiştir. Bu organizasyonda, devlet panayırların birbirleriyle rekabet etmesine kesinlikle izin vermemiştir. İki panayırın aynı tarihlerde kurulması, tüccarın bunlardan birini tercih ederek katılmasına ve diğerinin zayıflamasına dolayısıyla panayırın mal ve işlem hacminin düşmesine sebep olacak, buna bağlı olarak devletin faydalandığı vergi gelirleri de düşeceği için her iki panayırın da devamlılığını sağlayacak alternatif politikalar üretilmiştir. Ayrıca panayırların şehirlerdeki esnafı olumsuz etkileyerek ticari dengeyi altüst etmemesi için panayırların mümkün olduğunca şehir merkezlerine uzak alanlara kurulmasına özen gösterilmiştir. Panayırlara alışveriş yapmak üzere gelen tüccar grupları tespit edilen panayır tarihlerine göre hareket ederek emtia ve eşyalarını naklettiği için art arda açılan panayırlar, tüccarları o bölgede daha uzun süre tutmuştur. Devlet, yeni bir panayır kurulması talebi karşısında öncelikle yeni kurulacak bir panayırın çevrede bulunan diğer panayırları etkileyip etkilemeyeceğini araştırarak, çevre panayırlarına zarar verecek bir panayırın kurulmasını engellemiştir. Bu durumda yeni kurulacak bir panayırın açılış ve kapanış tarihlerinin diğer panayırların açılış tarihleri dışında tespit edilmesi istenmiş, farklı tarihte kurulacak yeni bir panayır organizasyonu ise desteklenmiştir (Şen, 1996). Osmanlı ticaret hayatının ve devlet ekonomisinin kalbinin attığı panayırlarda, tüccardan vergi almak için panayır gümrükleri kurulmuş ve getirilen malın sahibi, cinsi ve adedi varidat defterlerine işlenmiştir[3]. Panayırlarda alınan vergiler yerleşmeler açısından da büyük önem arz etmektedir. Örneğin Osmanlı Arşivlerinde yer alan 1898 tarihli bir belgeye göre; Kargı ve Boyabat arasında Eylül ayı öncesi kurulan panayırın vergilerinin, bu iki kaza arasında müzayede ve ihale edilmesi kararlaştırılmış fakat Kargı Nahiyesi Müdürü panayırın başka bir noktada kurulmasını ve bu panayırın tamamen Kargı'ya ait olmasını talep etmiştir. Bu durum iki tarafın ahalileri arasında neredeyse bir olay çıkaracak noktaya gelmiştir. Bu duruma merkezden müdahale edilmiş, panayırın eskiden olduğu gibi Boyabat hududunda açılacağı, yerinin değiştirilmeyeceği ve resimlerin de bir kısmının Kargı'ya verilmesi gibi bir durumun uygun olmayacağı bildirilmiştir (Devlet Arşivleri Başkanlığı, 2019a).

2 Osmanlı arşivlerinde Sinop'ta açılan panayırlarla ilgili merkezî otoriteden alınan izinlere dair bilgilere rastlamak mümkündür. Örneğin 1916 yılına ait bir belgeye göre Gerze'de, biri Gürsüfet diğeri Dereyeri denen yerde olmak üzere iki panayırın üçer günlüğüne açılması vilayet meclisince kabul edilmiş ve mesele dahiliye nezaretine arz edilmiştir (Devlet Arşivleri Başkanlığı, 2019b).

3 Panayırların kurulması ve panayırlardaki malların pazarlanması sürecinde çok çeşitli vergiler toplanmıştır. Ticaretle İlgili vergiler temel olarak bac adı altında tüccardan ve köylülerden talep ediliyordu. Bac-ı pazar, bac-ı siyah, bac-ı ubur, bac-ı hamr, bac-ı ağnam bunlardan birkaçıydı. Bac-ı siyah, hububat, meyve ve sebze satanlardan tahsil edilmekteydi. Bac-ı ubur bir çeşit yol vergisiydi. Yol ve geçitlerden güvenlik içinde panayıra ulaştıkları için alınmaktaydı. Bunun dışında bac-ı ubur zamanla köylülerin panayıra getirdiği ürün üzerinden alınan bir tür ayakbastı parasına dönüşmüştü (Doğan, 2011:47).

Cumhuriyetin kurulduğu dönemde Türkiye'de kendi kendine yetecek şekilde üretim yapan ve maddi imkânları sınırlı olan köylüler tarım ürünlerini ancak yerel pazarlarda satabiliyor, ulaşım yetersizliği nedeniyle dış pazarlara açılamıyorlardı. Bu manada Cumhuriyet'in ilk yıllarında ve devamında ürünlerin pazarlanmasında panayırlara önemli işlevler yüklemiştir. Ulaşımın güç olduğu dönemlerde insanlar bazı temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için panayırların kurulmasını beklemişlerdir (Çalışkan, 2008:235). Cumhuriyet'in ilk yıllarında iç pazarların gücü köylünün katılımıyla alakalıydı. Kırsal nüfusun yoğun olduğu dönemlerde iç piyasanın en önemli ayaklarını pazar ve panayırlar meydana getiriyordu. Muhlis ETEM Ulus Gazetesi'nde yazdığı bir yazıda bu konuda şunları belirtmektedir:

> *İç piyasanın gene köy ve kasaba pazarlarının inkişafıyla ilgili olan diğer bir mesele de köylü nüfusun iştirak kuvvetidir. Bugünkü iptidai teşkilatıyla bile, köylü müstahsilin pazara getirdiği mahsul ile buradan alıp köyüne götürdüğü mallar sayılı miktarlara inhisar etmektedir. Birkaç nebati ve hayvani mahsule mukabil elde edebildiği biraz tuz, şeker, çay, kahve bir miktar petrol, biraz bez kasaba pazarlarında cereyan eden ticaretin belli başlı konularını teşkil eder.*
>
> *Son zamanlarda zirai mahsullerde fiyat yükselişleri bir kısım köylünün yüzünü güldürmüş, iştirak kuvvetlerini arttırmış olabilir, fakat buna mukabil, köye giren kıymetlerde büyük bir artış kaydolunduğu pek İddia edilemez. Pazarla münasebeti olmayan köylerin durumunda büyük bir değişiklik olmadığı gibi, pazara mal arzedebilen köylülerin eline, petrol ve bez gibi mühim maddelerin tevziinden dolayı çok fazla mal geçmiş değildir. Hattâ, bazı kasaba pazarlarına mahsulünü getiren fakat elde edeceği para ile alacak mal bulamadığından dolayı mahsulünü satmayıp gerisin geriye götüren köylülere rastlanmıştır.*
>
> *İç pazarlar köylülerle şehirli arasındaki münasebetlerin kurulmasına ve artmasına hizmet edecek köprüler mesabesindedir.*
>
> *(Ulus Gazetesi, 8 Nisan 1945).*

Ekonomik kaynakların yetersiz olduğu alanlarda kurulan panayırların ekonomik hayatı canlandırıcı rolleri çok değerlidir. Gerçekten de panayırlar, yerel yönetimlere gelir sağlamaya, otel ve pansiyonların gelirlerini artırmaya, yörede üretim yapan çeşitli büyüklükteki üreticilerin ürünlerini değerlendirmesine ortam oluşturarak ekonomik hayata önemli ölçüde katkıda bulunmuşlardır. Öte yandan düzenli olarak panayırlardan geçimini sağlayan ve bir bakıma gezici ticaret yapan ve pazarcı esnafı olarak adlandırılan bir nüfus söz konusudur. Bununla birlikte daimî işinin yanında mevsimlik olarak panayırlara katılanlar da bulunur. Böylece çeşitli illerde ikamet eden büyük bir nüfus kütlesinin panayırcılık yaparak düzenli bir şekilde panayır serilerini izlediği anlaşılmıştır. Bu durum, konunun ekonomik boyutunun yerelden çok bölgesel hatta ulusal ölçekte olduğunu göstermektedir[4].

Panayırları takip edenler sadece panayırcılar değildir. Panayırlarda gösteri yapanlar, dilenciler ve yankesiciler de panayırları takip etmişlerdir. Herhangi bir bölgede mahsul alındığında, pazar ya da pana-

4 Panayırlar bölgesel hatta ulusal boyutta büyük bir ticari potansiyele sahiptirler. Örneğin İngilizlerin Samsun Konsolos vekili 1839-1841 yıllarında ticari potansiyeli ölçmek amacıyla Zile Panayırı'nı ziyaret etmek üzere görevlendirilmiş ve konuyla ilgili bir rapor hazırlamıştır. Raporda, panayıra ülkenin hemen her bölgesinden tüccar katıldığı alıcıların ise genel olarak Tokat, Sivas, Amasya, Çorum, Yozgat ve Merzifon gibi yakın yerlerden olduğu belirtilmiştir. Konsolos panayırda İngilizler için ticari değer taşıyan ürünleri ve panayırın İngiliz mallarının ticareti açısından da potansiyelini incelemiş, konuyla ilgili hem tüccarlarla hem de halkla görüşmeler gerçekleştirmiştir (Çağlayan, 2006).

yır kurulduğunda panayır esnafıyla beraber dilenciler de buralara akın ederdi. Hatta Akşam Gazetesi'nde bu konu hakkında yayınlanan bir köşe yazısında;

> *… Bundan bir müddet evvel İstanbul'da bir dilenci yakalanıyor. Üstünde de bir mektup çıkıyor. Bu mektup başka bir vilâyetten gelmiştir. Ve içinde de 'buranın panayır mevsimi geldi. Dilencilere çok iyi para veriyorlar. Durma gel' yazdığı aktarılmaktadır.*
>
> *(Akşam Gazetesi, 11 Temmuz 1942).*

1.2. Sosyokültürel Önemleri

İnsanın yerleşik yaşama geçmesiyle birlikte kurduğu ilk kentlerden itibaren ticaret kentin önemli bir faaliyeti olmuştur. Orta Çağ'da ticaretin en yoğun yapıldığı yerler olan pazarlar kentlerin de ilk çekirdeklerini meydana getirmiştir. Tarihsel süreç içerisinde kentlerde alışveriş eyleminin gerçekleştiği mekânlar aynı zamanda kentlinin sosyalleştiği yerlerdir. Örneğin, bu dönemde kitlesel tüketim eyleminin gerçekleştiği panayır yerleri hem bir yerel pazar hem de haz duyma ortamları olarak ikili bir rol oynamıştır. Panayırlar, ulusal ve uluslararası piyasalarla bağlantılı ve buralardan gelen malların teşhir edildiği, ticari mübadelelerin gerçekleştirildiği açık bir pazaryeri olmasının yanında haz duyma bölgeleridir. Çünkü panayırlar yereldir, şenliklidir ve komünaldir. Panayırlar sadece yerel gelenekleri korumakla kalmaz farklı kültürlerin çakışmasını sağlayarak kültürel dönüşümlerin sağlıklı şekilde gelişmesini sağlar. Ülkenin ve dünyanın farklı bölgelerinden gelen, farklı giyinen, farklı hâl ve tavırları, dilleri olan insanların tuhaf ve ilginç malları teşhir etmeleri, gösterişler ve icralar yoluyla arzu ve heyecanı güdülemeleri yoluyla taşra alışkanlıklarının ve yerel geleneklerin birbiriyle harmanlandığı bir oluşumu da meydana getirmiştir (Sungur, 2011:20).

Panayırlar Cumhuriyet'in ilk yıllarında çiftçilere tarımsal yenilikleri ve gelişmeleri aktarmakta kullanılan bir okul gibidir. Bu büyük pazarlar sayesinde çiftçilerin ürünleri sadece yerel zahirecilerin eline kalmadığı gibi farklı bölgelerden gelen tüccarlar panayırların adeta bir tarım fuarı havasında geçmesini de sağlamıştır. Ayrıca halkı hayvan üretimine teşvik amacıyla hayvan sergi ve panayırları açılmıştır. Bu panayırlarda halkın yetiştirdiği en güzel hayvanlar sergilenmiş başarılı olanlara ödüller verilmiştir. Hayvan sergileri birçok hayvanın bir araya toplandığı yerlerdir. Buralarda hayvanlar ve hayvanlardan elde edilen ürünler sergilenmiştir. Bu sergilerde hayvanlarına iyi bakan kişilere ödüller verilmiştir. İlk olarak İstanbul'da açılan bu sergilerin kazalarda açılması için çalışmalar yapılmıştır. Köyler için de aynı şeyler düşünülmüş ve birkaç köyün bir araya gelerek sergiler açması planlanmıştır. 1929 yılında yine sergileri ve panayırların sayısını attırmak amacıyla uygun yer ve zamanda askerî panayırların açılmasına ya da var olan panayırların yeniden düzenlenmesine karar verilmiş bu amaçla İktisat Vekâleti ile Millî Müdafaa Vekâleti arasında bir program tespit edilmiştir (Bulan, 2019).

> *Hayvan Panayırları*
>
> *Panayırlar köylü ve yetiştiriciler için her adımında fayda göreceği pratik pratik bir okuldur. Köylü, görmediğini burada görür, noksanını burada tamamlar, köylü zararlı âdetlerden, zararlı göreneklerden kendisini burada kurtarır, malının, mahsulünün hakiki değerini burada öğrenir, hakiki müşterisini burada bulur. Köylü, emeğinin karşılığını burada cebine koyar, piyasa burada doğar. Nihayet iyi organize edilen panayırların artışı sayesinde yurt mahsulleri tehlikeli krizlerden kendisini kurtarır.*
>
> *Hayvan panayırlarımızın neşesini, bir yandan millî oyunlar, güreşler ve memleket havalarından beklerken,*

diğer yandan da köylü ve yetiştiricinin pratik bilgisini ve randımanım arttıracak yeniliklerin de ilâvesini "hayvancılık" propagandalarının en başında sanıyoruz.

İşte, boynuzundan tırnağına kadar faydalandığımız hayvanlar arasındaki yüksek verimli sayılı ırklar hep bu "fuar" lar sayesinde doğmuş, çoğalmış, yayılmışlardır. Falan ırktan ayakta bir öküzün 1300 kg geldiğini, filân ırktan bir ineğin senede 9000 litre süt verdiğini, filân ırktan bir tavuğun senede 300 yumurta verdiğini v.s işitmek, okumak ve görmekle niçin hayretten hayrete düşelim?

(Ulus Gazetesi, 9 Mart 1944)

Üretilen bir malın devamlılığı için satış miktarı çok önemlidir. Satılmayan ya da satılamayan bir malın üretiminin devamı mümkün değildir. Bu sebeple tüketicileri piyasaya sürülen maldan haberdar etmek, onları malın özellikleri bakımından aydınlatmak gerekir. Fuar, sergi ve panayırlar, kendilerinden bu amaç için yararlanılan organizasyonlardır. Fuar ve sergilerde teşhir, malları alıcılara tanıttığı gibi alıcılar için de birçok üstünlükler sağlar (Akar, 1970).

Türkiye'de Ziraat Sergileri

... Hemen her memlekette köy pazarlarının kolay kolay organize edilememiş ve köy ticaretinin istenildiği şekilde gelişememiş olması neticesinde köylünün muhtaç olduğu istihsal vasıtalarıyla istihlâk maddelerini köye getirmek ve köylünün ürettiği birçok mahsulü ve hayvanı birbirlerine göstermek velhasıl köy istihsal ve ticaretini teşvik etmek maksadıyla ziraat sergilen tertip edilmektedir.

Birçokları hayvan panayırı adını taşıyan panayırlarımızda hâlen hayvan, ziraat mahsulleri, çiftçinin kullanacağı bazı sınai mamuller teşhir edilmektedir. Panayırlara bir cazibe vermek için de bu gibi toplantılarda yapılması hemen her yerde âdet olan, pehlivan güreşleri, hayvan müsabakaları tertip edilmektedir. Son zamanlarda bazı panayırlarımızın Ankara Radyosu vasıtasıyla yaptıkları ilânlara rağmen, lokal bir köy pazarı karakterini aşamadıkları görülmektedir. Biz, köylünün ayağına kadar giden seyyar ziraat sergilerini hem ekonomi hem kültür vasıtası olarak kullanabiliriz.

Nüfusu oldukça kesif olan, az çok düzgün bir yolu ve nakil vasıtası bulunan bölgelerde belirli mevsimlerin belirli ay ve günlerinde kurulacak - kabilse esasen mevcut olan bir panayırın yerine ve zamanına isabet ettirmek suretiyle Seyyar Ziraat Sergilerinde:

1) Köylünün satışa arz ettiği hayvan ve mahsullerini.

2) Köylünün muhtaç olduğu tuz, çay, kahve, bez gibi istihlâk maddelerini,

3) Köylünün muhtaç olduğu basit ziraat aletlerini, yedeklerini. Ziraat makinelerini inşaatta kullanacağı maddeleri, teşhir etmek fakat burada bilhassa alet ve makinelerin istimalini göstermek suretiyle çiftçiye birçok faydalar sağlamak mümkündür.

Burada gösterilecek fenni bir yayıkla bir arı kovanı ile bir kümes veya ahırla köylüye istihsalini daha iyi ve daha fazla yapabileceğini ve bunları kolayca tedarik edebileceğini göstermek suretiyle çok faydalı neticeler temin edeceğini öğretmek kabildir.

Alet ve makinelerin toprağa tatbik edilmesi lüzumunda bilhassa ısrar edişimizin sebebi vardır. Çünkü ilk zamanlarda hemen her memleketin çiftçisi yeni âlet ve makinelere karşı biraz çekingen davranmış fakat vasıtaları çalışırken gördükten sonra bunları tedarik hususunda istical göstermiştir.

Ziraat sergiciliğinde uzun bir tecrübe geçiren memleketlerde kurulan meşherlere, bu saydığımız mahsul ve mamullerden maada, köy evine gerekecek basit yapı malzemesi, ızgaralar, basit tulumbalar, borular, zincirler, hayvan takımları vesaire ilâve edilmektedir.

Her nevi serginin memleketin ekonomik ve kültürel hayatına müspet tesiri olduğu muhakkaktır. Bir fikrin propagandası, bir yeniliğin tanıtılması, mahsul ve mamullerin sürümü hususunda sergi ve panayırlar çok mühim bir rol oynarlar. Fakat köylü nüfusun bir fikri "benimsemesi bir usulü tatbik etmesi, bir maddeyi alması için onu kendi gözüyle görmesi lâzımdır. Köylünün ayağına kadar gelen seyyar sergiler bu ihtiyaca cevap verebilen organizasyonlardır…

(Ulus Gazetesi, 22 Nisan 1945)

Televizyonun olmadığı radyonun her evde bulunmadığı bir Türkiye'de panayırlar, kasabaların en önemli eğlence araçlarından biridir. Ömrü 3 gün ya da bir hafta olan bu eğlence dünyası kasabanın her yaştan, her gelir seviyesinden tüm vatandaşlarına hitap ediyordu. Halkın topluca eğlenmesine fırsat veren panayırlar, hasat yorgunluğundaki çiftçilerin, hayvan yetiştiricilerinin kendilerini alışverişe ve eğlenceye adadığı, üreticilikten tüketiciliğe geçtiği, harcayarak mutlu olduğu bir zaman dilimidir. İnsanları bir araya getirerek sosyal hayatın canlanmasını ve gelişmesini sağlayan panayırların önemli bir işlevi de insanları hem dinlendirip hem de eğlendirmesidir. Yaz boyunca çalışıp, hasat mevsiminde yorulan halk, panayırla birlikte yorgunluğunu atarak rahatlar ve kış aylarına daha mutlu girerdi (Girgeç, 2008:86).

Panayırlarda eğlence amaçlı düzenlenen cirit ve güreş etkinlikleri sayesinde ata sporlarımızın unutulmaması sağlanarak geçmişle olan kültürel bağlar bir süre daha devam etmiştir. Bu eğlencelerin ödülleri de doğrudan doğruya panayırda satılan emtianın özelliğine göre belirlenebiliyordu. Mesela hayvan alım-satımı yapılan panayır içinde hayvanlar ödülün kendisi olabilmekteydi. Hem imparatorluk boyunca hem de Cumhuriyet döneminde tarım ülkesi durumundaki bu topraklarda köylü için hayvan ödülü büyük bir sevinç kaynağı olsa gerektir.

Panayır dâhilindeki eğlenceler dışında, müsamereler, tiyatrolar, konserler ve sinemalar katılımcıları sade bir ticaret havasından uzaklaştıran etkinliklerdir.

Panayırların vazgeçilmezlerinden biri de pazarlık kültürüdür. İğneden ipliğe her şey için yapılan pazarlıklar özellikle hayvan satışlarında el ele tutuşularak dakikalarca süren şekliyle en renkli hâlini alır. Bu manada rekabet ortamı oluşan panayırlarda alıcı en iyi ürünü en ucuza alabilmekte, çeşitli ürünler arasından seçim yapabilme imkânına sahip olmaktadır. Bu durum ulaşım ve iletişimin gelişmesine rağmen emtia pazarlarına olan ilginin azalmasını engellemiştir.

Panayır, ticareti canlandırmasının yanında kentlerin, köylerin, kasabaların modernleşmesine ve gelişmesine yardım eden sosyal bir kaynaşma ortamıdır. İnsanlar panayırlar sayesinde modayı takip etmiş Anadolu'nun birçok yerinde teknolojik gelişmelerden panayır sayesinde haberdar olmuşlardır.

1.2.1. Somut Olmayan Kültürel Miras Olarak Panayırlar

Dünyada ulaşım ve iletişimin gelişmesiyle gittikçe hızlanan küreselleşme kültürel değerlerin de uluslararasılaşmasına neden olmuştur. Kültürlerin küreselleşmesinin meydana getireceği zararların asgari düzeye indirilmesi adına birçok çaba ortaya konulmaktadır. Bu konuda dünya çapında çalışmalar

yapan kurumların başında UNESCO gelmektedir. UNESCO bu anlamda ilk adımı 1972 yılında Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi ile atmış olsa da bu sözleşme daha çok somut kültürel mirası içermektedir. Bu karardan sonra kültürün bir bütün olarak koruma altında olmasının gerekliliği daha da anlaşılmış ve 2003 yılında 2003 yılında ise "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" imzalanmıştır. Bu sözleşmeye göre "Somut Olmayan Kültürel Miras"; toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekânlar anlamına gelir.

Sözleşmeye Göre SOKÜM'ün Belirlediği Alanlar (UNESCO, 2019a):

- *Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar,*
- *Gösteri sanatları,*
- *Toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler,*
- *Doğa ve evrenle ilgili uygulamalar,*
- *El sanatları geleneği.*

Panayırlar bu sözleşmede yer alan "toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler" bölümüne dahil edilmektedir. Sinop, önemli bir kültürel mirasını kaybetme tehlikesi ile karşı karşıyadır. Sinop, Gerze, Helâldı ve Karasu gibi önemli panayırlar günümüzde yerlerini festivallere bırakarak ya da hiçbir miras bırakmadan kaybolmuşlardır. Hâlâ devam eden Boyabat, Ayancık ve Türkeli (Morza) gibi panayırlar ise geçmişteki görkemli günlerinden uzak durumdadır. Panayırlar, asıl olarak bir ticaret mekânları olsalar da içerik olarak birçok kültürel ögeyi barındırmaktadırlar. Bu panayırlar aynı zamanda birer turistik öge olma potansiyeline sahiptir. Bu manada panayırların korunması hem kültürel sürdürülebilirliği sağlayacak hem de farklı bir ekonomik kaynak yaratacaktır. Belçika'da faaliyet gösteren Houtem Jaarmarkt panayırı bu konuda önemli bir örnektir.

1.2.1.1. Houtem Jaarmarkt Panayırı (Belçika)

Belçika'nın Sint-Lievens-Houtem kasabasında her yıl gerçekleştirilen Houtem Jaarmarkt panayırı 2010 yılında UNESCO'nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne girmiştir. Houtem Jaarmarkt, Belçika'daki Doğu Flandre eyaletinin güney-doğusundaki Sint-Lievens-Houtem kasabasında her yıl 11-12 Kasım tarihlerinde düzenlenen bir panayırdır (Fotoğraf 1). Ülkenin son açık hava pazarı olma özelliği taşıyan panayırda binlerce insanın katılımıyla sığır ve safkan at ticareti yapılır ve sergilenir. Tarım makinalarını deneyimlemek, hayvanları görmek ve satın almak, el sıkışarak pazarlık yapılmasını izlemek için ülkenin dört bir yanından insanlar buraya gelmektedir. Tarım ve hayvancılıkla uğraşanların ajandasındaki önemli tarihlerden biri.

Her yıl panayırda, bölgesel ürünlerini ve işçiliğini tanıtmak, hayvan yetiştiricileri, çiftçiler ve farklı ulusların zanaatkârlarıyla tanışmak ve etkileşimde bulunmak için farklı bir yabancı bölge davet ediliyor. Birçok ev panayır için gelen misafirlerin müziğin, içeceklerin ve yemeklerin tadını çıkarabileceği halka açık mekanlara dönüştürülmüştür. Bu iki gün boyunca bütün köy açık ve sıcak bir alana dönüşür.

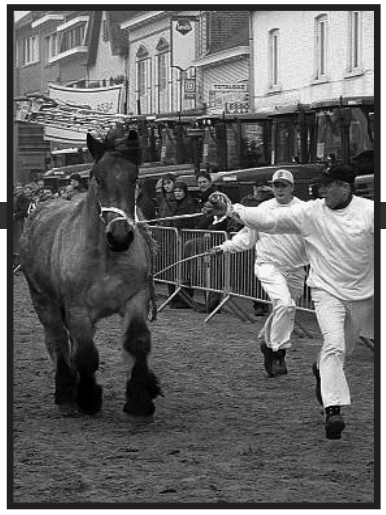

Fotoğraf 1. *Houtem Jaarmarkt panayırı (UNESCO, 2019b).*

2

SİNOP'TA PANAYIR KÜLTÜRÜ VE FONKSİYONEL ÖZELLİKLERİ

2.1. Sinop'ta Panayır Kültürü

Coğrafi konum ve jeolojik yapı itibarıyla Karadeniz'in güney sahillerindeki en korunaklı doğal liman olan Sinop, Antik Dönem'den beri Karadeniz ticaretinde önemli bir yere sahip olmuştur. Sinop, doğal bir limana sahip olması ve önemli bir ticaret merkezi olması nedeniyle İstanbul'dan başlayıp doğuya doğru yapılan seyahatlerde ilk durak noktasını oluşturuyordu. Karadeniz'de Sinop'tan yola çıkan gemiler karayı yalnız birkaç saat gözden kaybederek hatta havanın açık olduğu zamanlarda hiç gözden kaybetmeden karşı kıyıya ulaşabiliyordu (Erzen, 1956). Doğudan ve batıdan gelen gemiler önce Karadeniz'in ortasına kadar kıyıyı takip ediyor ve en dar nokta olan Sinop'tan karşıya geçiyorlardı. Bu güzergâh Sinop'u ticaret yolunun en önemli basamağı hâline getiriyordu (Robinson, 1937). Kuzey Afrika, Mezopotamya ve Anadolu ile Karadeniz'in kuzey sahasını birbirine bağlayan önemli bir ticaret merkezi olan Sinop'a gemilerle gelen ticari ürünler, şehrin hinterlant ile bağlantısını sağlayan yollar sayesinde Sinop üzerinden Anadolu'nun iç sahasına aktarılmıştır. Sinop, önemli bir ithalat-ihracat limanı olarak Kastamonu, Ankara, Amasya, Tokat ve Sivas hinterlandına bağlantıyı sağlayarak hem ithal edilen mallar hem de yerel ürünler için bir pazar özelliği kazanmıştır (Yaşayanlar, 2015:197). Kastamonu vilayetinde kurulan 12 panayırın 6 sının Sinop'ta olması (Tablo 1) bunu en iyi örneklerden biridir (Küskü, 2019).

Tablo 1. *1872 (H.1289) yılına ait Kastamonu Vilayet Salnamesine göre Sinop Sancağı'nda panayırlar*[1].

Panayırın Yapıldığı Kaza	***Panayırın Adı***	***Kurulma Tarihi ve Süresi***
Stefan (İstefan)	*Ayandon Panayırı*	*27 Temmuz – 3 Gün*
Stefan	*Barna İskelesi Panayırı*	*23 Nisan – 3 Gün*
Stefan	*Helaldı Panayırı*	*15 Ağustos – 3 Gün*
Boyabat	*Çarşamba Panayırı*	*15 Ekim – 3 Gün*
Boyabat	*Ayın Oyun Panayırı*	*15 Eylül – 3 Gün*
Boyabat	*Avloğuç Panayırı*	*23 Ekim – 3 Gün*

Kaynak: Okur, 2019

1 Küskü (2019), iki yıl sonraki (H.1291) salnameden aktardığı panayır tarihlerinin bazılarında farklılık bulunmaktadır. Barna İskelesi ve Helâldı Panayırlarının tarihleri aynı iken, Ayandon Panayırı 23 Temmuz, Çarşamba Panayırı 30 Eylül, Ayın Oyun Panayırı 20 Ağustos ve Ulağaç (Uluağaç) Panayırı (Okur 2019'un Avloğuç olarak aktardığı panayır) 30 Ekim olarak aktarılmıştır.

Sinop, Anadolu ile Asya arasında ulaşımı sağlayan ve yöresel ürünlerle birlikte transit ticaret mallarının sergilenip pazarlandığı bir ticaret merkeziydi. Sinop'a getirilen malların, bir kısmı burada Sinop halkına pazarlanıp satılırken, büyük bir kısmı farklı bölgelere sevk ediliyordu. Bu manada Sinop, hem *tüccarlar için bir pazar yeri*, hem de genellikle *tüccarların buluştuğu ve mallarını sevkettikleri kara ve deniz yollarının çıkış noktası*ydı.[2] Güler (1992)'in tereke kayıtlarından aktardığına göre Trablus, Mısır, Yemen, Kabe, Horasan, Acem, Selanik, Tuna, Venedik gibi bugün Türkiye'nin çok uzaklarında kalmış veya sınır komşusu olmuş fakat o dönemde Osmanlı Devleti'nin bir kısmı eyaleti bir kısmı da komşusu olan bölgeler ile Moldavya, İstanbul, Trabzon gibi Sinop'un Karadeniz komşuları olan yerler ve Boyabad, Karahisar, Tokat, Amasya, Merzifon, Ladik, Manisa, Bursa, Kütahya, Hatay, Halep gibi Anadolu'da yer alan şehirlerden gelen malların Sinop'ta kullanılıyor olması aynı zamanda bu bölgelerle ticaretin de kanıtını oluşturuyordu. Sinop'ta halkın günlük hayatta kullandığı tespit edilen bir kısım yabancı malların geldikleri bölgenin ismiyle anılarak kullanılması da bu durumu desteklemektedir. *Selanik döşemesi*, *Tuna hasırı, İstanbul altın zinciri ve altın küpesi, Trabzon tütünü (Trabzon dubam),* Moldovya *balmumu*, *tuz*, *güherçile*, *buğday, Boyabad kilimi ve pirinci, Karahisar kalalı rahtı, Amasya basması, Kütahya fincanı (fincan-ı Kütahya), Bursa kuşağı* ve *alaca entarisi, Manisa entarisi ve alaca kaftanı, Halebi keten bezi ve alaca kaftanı, Trablus sabunu, Mısır zincir altın*, *Mısır hasırı, Mısır peşkiri, Mısır peştemalı ve Mısır mahraması, Kabe fincanı, Yemeni yastık ve yorgan, Yemeni döşek*, *Yemeni boğça*, *Yemeni çenber*, *Horasan kara kılıcı, Acem gömleği*, *Acem basması köhne kuşak, Acem katnosu kaftan*, *Venedik kürkü, Venedik kaftanı* Sinop Pazarı'nda satışa sunulan ürünler arasında yer alıyordu.

Sinop, Karadeniz'in muhtelif kıyı kent ve iskelelerinden, Anadolu içlerinden, Kuzey Akdeniz ülkesi Venedik'ten, Osmanlı Devleti'nin eyalet ve ocaklarından olup Kuzey Afrika'da yer alan Trablus ve Mısır' dan, Arap Yarımadası'ndaki Müslümanlarca kutsal sayılan Kâbe'den ve Yemen'den, Acem (İran) ve Horasan'dan getirilen ve halk tarafından günlük hayatta kullanılan malların *pazarlandığı* ve bunların buradan muhtelif yerlere s*evkinin gerçekleştirildiği* bir *ticaret şehriydi*. Sinop, muhtelif yerlerden gelen *tüccarlar için* sadece bir *ihraç limanı* ve mallarını sattıkları bir *pazar yeri* değil, aynı zamanda bir kısım *mallarını*, *ihtiyaçlarını karşıladıkları, tamamladıkları* bir yerleşmeydi. Tüccarlar, aynı zamanda Sinop mamullerini de satın alıp sevk ediyor ve geldikleri mahallere götürüyorlardı. Bunların en önemlilerinden biri *Gerze bezi* idi. Trabzon'daki Fransız konsolosların 1836 yılı ticaret ve denizcilik raporunda Samsun ve Sinop'un Karadeniz ticaretindeki çok önemli yer tuttuğu, İstanbul'dan bu bölgeye malların Sivas, Amasya ve Kayseri'ye gönderildiği, bunlara karşılık iç kısımlardan yün, keten tohumu, ceviz ve zamk alındığı belirtilmiştir (Dığıroğlu, 2011:12).

Nitekim 25 Haziran 1802 yılında yapılan Paris Antlaşması ile Fransızlara da Karadeniz'de serbest ticaret yapma hakkının verilmesiyle birlikte Fransızlar Karadeniz limanlarında temsilcilikler açmaya başlamıştır. Sinop, genel bir komiserlik (genel konsolosluk); Ereğli ve Trabzon ise birer alt komiserlik (konsolos yardımcılığı) olarak belirlenmiştir. Bu komiserlik görevine atanan Pascal Fourcad'ın ana görevi Karadeniz'de Fransız ticaretini geliştirmek adına Fransız mallarına yeni pazarlar yaratmak, Anadolu'daki

2 Karadeniz kıyılarını ziyaret eden Pero Tafur, seyahatnamesinde Sinop'tan bahsettiği bölümde gemisinin burada mal boşaltıp yüklemekle iki gün geçirdikten sonra tekrar Trabzon istikametinde yola çıktığını belirtmiştir. Ayrıca Sinop yakınlarında tatar yayı yapıp bunları oradan geçen gemilere satan Türklerin bulunduğunu fakat Hristiyanlara silah satmanın ağır cezaları olması nedeniyle Türklerin bu silahları kıyıya gömdüğünü ve gemileri gördüklerinde yayları gömdükleri yerden çıkarıp gemidekilere sattıklarını aktarmaktadır (Akdağ, 2019:58).

ham maddeleri almak, Trabzon, Samsun ve Sinop'ta Anadolu ve İran'dan gelecek olan mallar için antrepolar kurmaktır (Yılmaz, 2014a). Rusların 19. yüzyılda Karadeniz'de etkinliklerini arttırmaları Sinop'u hem nüfus hem de ticari açıdan geriletmiştir. Bundan dolayı Fourcade, Sinop için ticareti geliştirebilecek bir üretim kapasitesine sahip olmadığını fakat Anadolu ve İran ile yapılacak ticarette önemli bir transit ticaret mahalli olduğunu belirtmektedir. Genel olarak konsoloslukların vilayet merkezlerinde kurulmasına rağmen Anadolu Eyaleti'nin Kastamonu Sancağı'na bağlı bir kaza olan Sinop'un konsolosluk merkezi olarak tercih edilmesi Sinop Limanı'na verilen önemin göstergesi olarak kabul edilebilir. Fourcade'a göre Sinop her ne kadar üretim ve endüstrinin de olmadığı bir yerleşme olsa da limanı sayesinde önemli bir ticari merkezi olabilir hatta antik dönemlerde olduğu gibi Anadolu'nun antreposu hâline gelebilirdi. Bu konuda Mart 1804'te hazırladığı raporda Sinop için şunları belirtmektedir (Yılmaz, 2014b):

Sinop Karadeniz'in merkezinde yer almaktadır, limanı mükemmeldir. Burada gemileri daha ucuza ve daha kısa sürede kalafatlamak ve onarmak çok kolaydır, Mallar kolayca gemiye yüklenip boşaltılabilir. Ünye, Samsun ve Trabzon bu avantaja sahip değildir. Bunlar kötü limanlardır. Sinopluların karakteri olan iyilikleri, bunu başka yerde göremeyen tüccarlar ve gemiciler için bir güvenlik garantisidir. Diğer yerlerde ve özellikle de Trabzon Limanı'nda malların yüklenmesi çok zor ve pahalıdır. Bu son yer Erzurum'a Sinop'tan daha yakındır; fakat Tokat'ta da Trabzon'daki gibi iyi piyasası olan ve Erzurum'dan gelen mallara sahip olunabilir. Tokat'tan Kastamonu'ya malların nakliyesi kolaydır. Kastamonu'dan Sinop'a kara yolu ile nakledilmeleri de Sinop ile Trabzon arasındaki navlundan daha yüksek değildir. Trabzon yolu malların bozulması, yüklenmelerindeki uzun süre ve diğer başka uygunsuzluklar sunmaktadır. Sinop'un ise bu durumda tercihi hak ettiği görülmektedir.

Ayrıca raporunu desteklemek amacıyla 1804'ün ilk üç ayında limana sığına gemilerin bir listesini hazırlayarak raporuna ilave etmiştir. Bu raporda Rusya'nın Odesa Limanı'nın özellikle Ocak ayındaki buzlanmadan dolayı tehlikeli olabileceğine işaret edilirken halkı Fransızlara dost, gemilerin ihtiyaçlarının kolayca karşılanabileceği ve sıcaklığın da nadiren sıfır derecenin altına düştüğü Sinop Limanı işaret edilmektedir (Yılmaz, 2014b).

Anadolu Selçuklu döneminde doğu- batı, kuzey-güney yönünde uzanıp Erzurum, Sivas, Kayseri ve Konya'da düğümler oluşturarak bir ağ gibi Anadolu'yu dolaşan İpek Yolu kuzeyde Sinop, güneyde Antalya'dan denize ulaşıyordu (Günel, 2010:135). Karadeniz kuzeyindeki Kırım ve Suğdak ve onların hinterlandı olan Ukrayna ve Kafkasya ile en kestirme ulaşım ve ticaret Sinop Limanı ile sağlanabileceği için Karadeniz ticaretine hâkim olmak isteyen Selçuklular öncelikle Sinop'u fethetmeyi planlayarak bunu 1214'te gerçekleştirmiştir. Selçuklular doğu-batı ve kuzey-güney arasında ticareti geliştirmek için yollar, bu yollarda kervanların rahatça konaklayabilecekleri kervansaraylar, yollar üzerinde bulunan ve ticari açıdan önemli olan şehirlere de hanlar inşa etmişlerdir (Özcan ve Yenen, 2010:60).

Sinop'un fethedilmesini takiben I. İzzeddin Keykavus, "*her bölgeden ve her şehirden yetenekli, güçlü, itibarlı ve zengin bir hâce (tacir) seçilmesini ve Sinop'a gönderilmesini*" emretmiş, bu emir gereğince çevre bölgelerden akıllı, zengin ve din ya da dünya işlerinde meşhur olmuş, isim yapmış hâceler seçilerek adamları ve malları ile birlikte Sinop'a gönderilmiştir. Kadı, kâtip, müezzin ve muarrifler; kale komutanı ve muhafızları, subaşı ve askerler marifeti ile güvenlik sağlanmış, şehir hızla iskân ve imar edilmiştir (Yaşar, 2016:486). Orta Çağ Türkiye'sinde her şehir ve kasabanın kendine has bir unvanı bulunmaktadır. Sinop hem yerli hem de yabancı kaynaklarda *" Aşıklar Adası manasına gelen Cezîret ül-uşşak lakabıyla*

anılmaktadır. I. Izeddin Keykâvus döneminde fethedilen Sinop'u Türkleştirmek için şehre Türk tüccar ve nüfus sevk edilmişse de şehirde bulunan yerli Rumlar ve şehrin ticari potansiyeli nedeniyle şehre gelen ve sonrasında yerleşen birçok farklı topluluktan tüccar şehrin bu yönünü ortaya çıkarmıştır (Turan, 1958; Turan, 1969).

Selçuklular döneminde Mısır, Suriye, Irak gibi dönemin önemli ülkelerinden gelen Müslüman tüccarlar, Halep üzerinden Elbistan ve Kayseri yoluyla Sivas'a, oradan Sinop Limanı'ndan gemilere binerek Kırım'da Suğdak Limanı'na varıyorlar, buraya getirdikleri İslam sanayisinin mahsulleri karşılığında ihtiyaç duydukları kürkleri ve saraylarını süsleyen köleler ile cariyelerini tedarik ediyorlardı (Turan, 1980:201; Çevik, 2015:31)[3]. Sinop Limanı'na gelen tüccarlar Anadolu'nun iç kesimlerine ilerleyerek Tokat'tan geçip Sivas'ta batı - doğu yolu ile birleştikten sonra Malatya üzerinden devrin büyük bir ticaret şehri olan Halep'e ulaşıyordu (Sümer, 1985:4)[4].

Sinop Anadolu'yu, Karadeniz'e ve Kırım'a ulaştıran bir liman olduğu için Anadolu'yla bağlantısını sağlayan belirli yollar vardı. Bunlardan birisi Boyabat bağlantısıyla ulaşılan ve yaklaşık 3 gün süren sancak merkezi olan Kastamonu'ya ulaşan yoldu. Boyabat'ın bir şehir hâline gelmesinde önemli pay sahibi olan bu ticaret yolu Bağlıca - Danözü - Çukurhan - Doğaçam yolunu takip ederek Gerze'ye, Gerze'den de Ahmetyeri üzerinden Sinop'a ulaşıyordu (Ünal, 2008:240).

Ticaretin önemini kavrayan Anadolu Selçuklu sultanları, ticaretin gelişmesi için bütün tedbirleri almış, Anadolu'nun her yerine han yaptırmalarının yanı sıra Venedik ile bir ticari anlaşma imzalamışlardı[5]. Bu tedbirler neticesinde doğu-batı ticareti kadar kuzey-güney ticareti de önemli gelişme göstermiştir (Yağcı, 2015:433).

Selçukluların ardından Anadolu'ya hâkim olan Osmanlılar döneminde oluşturulan Bursa merkezli kervan yolu da yine Kastamonu üzerinden Sinop'a ulaşıyordu. İbn-i Battuta'nın Bursa üzerinden Sinop'a giderken takip ettiği bu yol zaman zaman ordu yolu olarak da kullanılıyordu[6]. Taşköprü ve Boyabat üzerinden Sinop'a ulaşan Kervan Yolu'nun özellikle Gökırmak vadisinden geçtiği kısımlarda hanlar ve kervansaraylar bulunuyordu (Fotoğraf 2). Ayrıca Taşköprü'den ayrılan ikinci bir yol Elek Dağı üzerinden Boyabat'a oradan da Sinop yoluna bağlanıyordu. Sinop'u Anadolu'nun iç kesimlerine bağlayan yol ağlarının ortak kullandığı nokta Kabalı'dan itibaren geçit veren tek yer olan Boyabat'tı. Doğu ve güneydoğudan gelen yollar Boyabat'tan önce genellikle Vezirköprü'ye, batı ve güneyden gelen yollar ise Taşköprü'ye uğruyordu. Çeşitli

3 Sinop Limanı sadece Müslüman tüccarlar için değil yabancı tüccarlar için de büyük önem taşıyordu. Selçuklular zamanında Sinop Limanı'nda birtakım İtalyan ve Yahudi ticaret mahalleleri ve konsolosluklar, bunlara mahsus hanlar ve kiliseler inşa edilmişti (Turan, 1980:122).

4 Faroqhi (1993:82), H. 984 yılında (1576 -77) küçük bir Polonyalı çuha tüccarı grubunun Sinop'ta karaya çıktığını ve Halep'e doğru yola koyulduğunu, yanlarında Halep'ten ülkelerine götüreceklerini malları satın almak üzere taşıdıkları büyük miktarda gümüş ve altın sebebiyle Boyabat'ı geçtikten sonra Durağan civarında saldırıya uğradıklarını aktarmaktadır.

5 İstanbul'un 1204'te Haçlılar tarafından işgal edilmesinde onlara destek veren Venedikliler şehrin ekonomik açıdan yeni efendileri olmuşlardır. Venediklilerin ticarette en önemli rakibi olan Cenevizliler bu durum üzerine Bizans'tan kaçan hükümdar ailesinden Teodoros Laskaris'in İznik'te kurduğu Rum devleti ile anlaşma yoluna gitmiştir. Böylece Karadeniz, Venedik, İznik Rum, Ceneviz ve Trabzon Rum devletlerinin amansız bir mücadele sahasına dönüşmüş, Kuzey Anadolu sahilinin en güvenli şehri olan Sinop'un ticari önemi oldukça artmıştır (Kaya, 2008).

6 İbn Battuta, Mekece, Geyve, Sakarya, Göynük, Bolu, Kastamonu yoluyla Sinop'a varmıştır. Sinop'u kalabalık ve büyük bir şehir; güzellik ve sağlamlık bir arada! Doğu yönü hariç, çepeçevre denizle kuşatılmış! Doğuda bulunan tek kapısından da hükümdarın izniyle girilebilir. Şeklinde tasvir etmiştir. Deniz yoluyla Kırım'a gidecek ola İbn Battuta bir süre Sinop'ta kaldıktan sonra bir Rum gemisi kiralayarak Sinop'tan denize açılmış ve Kırım'ın Kerç Limanı'na çıkmıştır (Aykut, 2004).

yollardan Sinop'a ulaşan ticari ürünler, liman vasıtası ile kuzey sahasına, kuzeyden gelenler ise Anadolu'ya aktarılıyordu (Yaşayanlar, 2015:199).

Fotoğraf 2. *Boyabat'ın Kurtlu Köyü'nde yol üzerinde yer alan bir han (30 Ağustos 1893) (Kannenberg, 1897:253).*

Selçuklu yönetimindeki Anadolu'da ticaretin yansıra Kafkaslardan getirilen kölelerin satıldığı büyük pazar ve panayırlar vardı. Pazarlara kölelerin sevk edilmelerinde kullanılan liman da yine Sinop Limanı'ydı. Tüccarlar Sinop Limanı'ndan Karadeniz'in kuzeyine Suğdak'a ulaşma imkânına sahiptiler. Türkmenler tarafından elde edilen erkek ve kadın tutsaklar, Mısır, Suriye, Irak, İran gibi ülkelere satılıyordu. Diğer taraftan Türk de olmak üzere muhtelif milletlere mensup tüccarlar Karadeniz'in kuzeydoğusu ile aynı denizin doğusundaki Rus, Kıpçak, Çerkez vb. asıllı erkek ve kadın köleleri ve mallarını Sinop Limanı'na getiriyor ve buradan diğer bölgelere sevkiyatını yapıyorlardı (Sümer, 1985:9). Avrupalı tüccarların da Anadolu'dan aldıkları mallar içerisinde çoğunlukla Kafkas asıllı köleler yer alıyordu (Yağcı, 2015:433). Osmanlı döneminde de Sinop, köle ticareti açısından önemli bir konumdaydı. Kırım Hanlarının Lehistan, Ukrayna ve Kafkasya üzerine yaptığı sefer ve akınlarda pek çok esir alınıyor ve bunlar Karadeniz limanlarında pazarlanıyordu (Ünal, 2013:856). Büyük kısmı başkent İstanbul'a sevk edilen kölelerden 16. yüzyılda köle başına alınan gümrük resmi 210 akçe ile 255 akçe arasında değişmektedir. Köle tüccarlarının uğrak yerlerinden olan Sinop Limanı'na getirilen köleler buradan Anadolu'nun değişik yerlerine ve Orta Doğu'ya sevk ediliyordu (Ünal, 2008:243).

Sinop'ta ahalinin ürettiklerini pazarlayabilmesi, başka yerlerden gelen malların satılabilmesi ve halkın iç ve dış bölgelerden gelen bu mallarla ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için, şehirde pazarlar ve pazar yerleri tesis olunmuştu. Şüphesiz buralar, Sinop'ta vaki köyler ile Sinop şehir halkının çeşitli açılardan

kaynaşmasını sağlayan mübadele ve ticaret amaçlı yerlerdi. Bu pazarlardan genel olarak Cuma Pazarı olarak bahsedilmekte fakat pazarların isimleri ve mevkileri hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Nitekim Güler (1992) Kara Mustafa isimli bir kimsenin "Yeni Cuma Pazarı" adıyla anılan pazar mahallinde, 4 eşkıya arkadaşıyla birlikte Mehmed Oğlu Hasan'dan zorla 10 kuruş gasp ettiğini fakat bahsi geçen Yeni Cuma Pazarı'nın Sinop' ta hangi mahalde yer aldığı veya kurulduğu konusunda vesikalarda bir bilgiye ulaşılamadığını aktarmaktadır.

Sinop şehrinde Sük-i Sultani adı verilen, diğer pazar yerlerinden farklı özellikler taşıyan bir pazar kurulmaktadır. Sük-i Sultani, mirassız ve miraslı olarak ölen kimselere ait malların müzayede yoluyla satıldığı bir pazardır. Sük-i Sultani'nin kuruluş amacı ölen bir kişinin bıraktığı malların satılarak paraya dönüştürülmesi ve varisleri arasında pay edilmesini sağlamaktır. Kadın ya da erkek ölen kişinin varisleri, bırakılan mirasın nakite dönüştürülmesini istediğinde Sük-i Sultani Pazarı'nda satılıyor, mirasın nakite dönüştürülmesiyle ortaya çıkan nakit para üzerinden mahkemenin mühr-ül ihracat başlığı adı altında tahsil ettiği vergiler düşüldükten sonra kalan kısım varisler arasında paylaştırılıyordu (Güler, 1992).

Anadolu ticaretinde bu denli önemli bir rol oynayan Sinop'ta ticaret ve ulaşıma bağlı olarak kentsel yerleşmelerden uzakta sınır alanlarında ya da ulaşım adına kilit noktalarda, limana getirilen mal ve kölelerin yanında, hayvansal-tarımsal ürünler ve el sanatları ürünlerinin de mübadele edildiği pazar ya da panayırlar kurulmaya başlanmıştır. Coğrafi konum avantajları, doğal kaynak varlığı, geniş kırsal hinterland ya da ulaşım olanaklarına dayalı olarak örgütlenen, başlangıçta mevsimlik/geçici yerleşmeler niteliğindeki pazar ve panayırlar, süreç içinde bölgelerarası ya da bölgesel ölçekteki ticaret potansiyellerine dayalı olarak, düğüm ve aktarma merkezlerine dönüşmüştür (Özcan ve Yenen, 2010:60). Selçuklu dönemine ilişkin tarihsel kayıtlara bakıldığında Sinop Limanı'na ulaşımın önemli duraklarından olan Boyabat'ın da bu şekilde meydana gelen bir pazar ya da panayır yerleşmesi olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle gerek Sinop gerekse Boyabat belirli bir ulaşım ağı organizasyonunun mekânsal bileşenleri olarak ortaya çıkmışlardır.

Sinop Limanı'nın ticari potansiyeli sonucu ortaya çıkan panayırlar Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde kırsal kesimdeki insanların ihtiyaçlarını gidermeye yönelik büyük ticaret organizasyonlarına dönüşmüştür. Geçmişte panayır kurulan yerleşimler, ulaşım ve ticaret açısından elverişli konuma sahip alanlardı. Oysa günümüzde panayırlara, ulaşım ve ticaret eğilimlerine uygun gelişme gösteremeyen, sosyoekonomik gelişmişliği nispeten düşük yerleşimler çevresinde rastlanmaktadır (Çalışkan, 2008:219). Nitekim panayırlar, ulaşımın bugünkü kadar hızlı ve ucuz olmadığı devrede, büyük çapta ticarete olanak sağlayan en önemli kuruluşlardır.

2.2.Sinop Panayırlarının Fonksiyonel Özellikleri

Anadolu coğrafyasında yaşayan köylüler ellerindeki kaynaklar sınırlı olduğu için yetiştirdikleri ürünleri öncelikle kendileri için saklamayı tercih etmişlerdir. Fakat karşılanması gereken ve kendilerinin üretemediği farklı ihtiyaçları da bulunmaktaydı. Bu nedenle bahar ve yaz aylarında çeşitli tarım ve hayvancılık ürünlerini yetiştiren topluluklar kış gelmeden fazla ürünlerini satmak, ihtiyaç duydukları ürünleri satın alarak kışa hazırlanmak isterler. İşte bu istek sonucunda insanların, ellerindeki tarım ürünlerinden ihtiyaç fazlasını satabilmesi, ihtiyaç duyduğunu alabilmesi, çift koşmak için öküz, binmek için at, katır,

eşek alması ya da satması için, pazar ve panayırlar kurulmuştur. Panayırların tarihi çok eskilere dayanmakla birlikte ulaşım ve iletişimin gelişmediği yakın geçmişe kadar en önemli ticari organizasyon olma özelliğini devam ettirebilmişlerdir.

Sinop'ta panayır halk tarafından heyecanla beklenen bir ticari etkinliktir. Özellikle sonbahar döneminde gerçekleştirilen panayırlarda insanlar kış döneminde gereksinim duydukları tüm malzemeleri temin ederek kışa hazırlık yaparlar. Okula gidecek öğrencilerin kıyafetleri, evlenecek gelinlik kızların çeyizleri, giyecekler, kışlık patates, soğan, şeker, un gibi gıda maddeleri, kışın tüketilecek et ihtiyacını karşılamak için hazırlanan kavurma, soba, mutfak eşyası, tamirat işleri vb. tüm faaliyetler bu panayırlarda gerçekleştirilmektedir. Bugünün Türkiye'sinde ulaşım ve iletişimin artması ekseninde panayırlar eski cazibelerini kaybetse de hâlâ yöre insanı için en önemli organizasyonlardandır. Sinop'ta halk arasında yerleşik olan "Panayırda ucuz olur oradan alırız." anlayışıyla insanlar bugün bile birçok ihtiyacını karşılamak için panayırı beklemektedir.

Panayır Yaklaşırken

Her sene 18 Eylül'de Ayancık'ta panayırın tesis tarihi kasabanın kuruluşundan çok evvel senelere inhisar ettiğini duymaktayız. Yani asırlık panayır, kendi tabirimizle Ayancık pazarı bu. Bu tarihte kasabalısı köylüsü ve civar kasaba ve vilayet halkı top yekûn bu pazara iştirak eder. Bilhassa köylülerimiz yıllık ihtiyaçları bu pazarlara göre ayarlar, alır ve satar. Bu tarihin hepimiz üzerinde büyük önemi vardır. Panayırda bir lokanta açmayı tasarlayıp çoluk çocuğunun rızkına bir şeyler ilave etmediği düşünenlerle kahve hanesinden yıllık bir fazlalık kar düşünen vatandaştan alınız da otelcisi, hancısı, fırıncısı küçük esnafı ve her meslek sahibi bugünü büyük bir heyecanla bekler. Hal böyle iken kasabanın eşrafından sayılan birkaç işgüzarın panayırı kaldırmak istedikleri bu sebeple faaliyete geçtikleri ve yapılan toplantıda vatandaşlar üzerindeki sert tepkiyi görünce ortaya çıkamadıkları çareyi susmakta bulduklarını haber aldık. Aynı şahıslar bu sinsi hareketlerine birkaç yıl önce de işgaliye resimlerini on misline çıkarmak suretiyle gelenleri korkutmak ve ticaretten men etmek niyetini güttüklerini herkes bilmektedir. Fakat vatandaşların sağduyusu bunların menfaatçılığına bir dur demiştir... Olmaz beyler olmaz ufak çıkarlarınız uğruna memleketin her köşesinde beklenen yıllık iznini bile panayıra denk getirmeye çalışan vatandaşların arzularını kamçılamaya gücünüz yetmez, panayır 18 Eylül'de gene kurulacak. Her vatandaş bugünün heyecanı ile nasibini alacaktır. Asırlık Ayancık pazarı bütün vatandaşlara hayırlı ve uğurlu olsun…

Bahattin Karakaş. (Ayancık Gazetesi, 23 Ağustos 1968)

Panayır demek toptan alışveriş demektir. Kış dönemi başladığında karların yağmasıyla belki haftalar belki aylarca ilçe merkezine ulaşamayacak olan köylülerin kış dönemine girilirken özellikle gıda ve giyim adına tüm ihtiyaçlarını toptan alması gerekir ki panayır bunun için en ideal yerdir. Panayır, ulaşımın zor ve pahalı olduğu dönemde, insanların her istediklerinde ulaşamadıkları malzemeleri toptan ve ucuz fiyata ayaklarına kadar getiren, senelik olarak listelenen ihtiyaçların giderildiği büyük bir pazardır. Hem Sinop'ta yaşayanlar hem de çevre il, ilçe ve köylerde yaşayanların heyecanla beklediği panayır halkın tekdüze yaşantısına bir canlılık getirir. Geçmişte ev ziyaretleri ve kahvehaneler dışında başka eğlencesi olmayan halk için, akşam panayıra gitmek ayrı bir heyecan yaratmaktadır.

Sinop'ta panayırların kurulmasını ve organizasyonunu genel olarak belediyeler yürütmüştür. Zaman zaman bunlara mülki amirler de destek vermişlerdir. Panayırların tanıtımı ve reklamı için ulusal ve yerel gazetelere ilanlar verilmiş böylece katılımın yüksek olması sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca köylere muhtarlar vasıtasıyla ilçe merkezlerinde oturanlara da belediye ilan servisi aracılığı ile panayır hakkında bilgilendirme yapılmıştır.

Boyabat Belediye Başkanlığı'ndan

Bir asırlık mazisi bulunan ve her sene 6O bin kişinin iştirak ettiği kasabamız Şehiraltı Çarşamba Panayırı bu sene 19 Ekim 1949 Çarşamba günü açılarak dört gün devam edecektir. Panayır için gelecek misafirlerin istirahatleri şimdiden temin edilmiştir. Panayırda memleket çapında şöhrete malik olan Boyabat pirinci, büyük ölçüde zahire, canlı hayvan ve manifatura alım satımı yapılır. Beşinci gün pehlivan güreşleri, cirit oyunları vesair eğlenceler tertip edilmiştir.

(Zafer Gazetesi, 12 Ekim 1949).

Ayancık Pazarı

Asırlardır devam eden Ayancık *pazarı bu yıl 18 Eylül* 1968 *Çarşamba günü* başlayarak *22 Eylül Pazar günü son bulacaktır. Onsekiz gün ara ile devam edip Morza pazarı ve Helaldi* pazarından sonra uzun *müddet eskiden şimdiki fabrikanın işgal ettiği küçük* mahalledeki kavlan *ağaçlarının altında kurulan* Ayancık *Panayırı* bilahere *çayiçinden deniz* kenarı istikametine nakledilmiş ve *merhum Hasan Ekren'in yatişdirdiği kavak ağaçlarının altında kurulmasına devam edegelinmiştir. Bu sene de bu mıntıkada henüz bir açıklama yapılmamış olmakla beraber müsait bulunan saha* üzerinde *kurulacaktır. Birkaç gündür devam eden yağmurlar bize panayırın iyi geçeceğini müjdeler ve her sene de ekseriya böyle olur. Bu* bereketli *yağmurların peşinden Ayancık bir* kat daha güzelleşir bu *güzelliği her gün geç*en *günün pazar heyecanı takviye eder ve* herkes *bugünün hatırasına bir şeyler alır veya satar. Bugünün heyecanına has yapılan* alış*verişlerde müşteri ile esnaf arasında derin* bir *itimat vardır herkes aldığından ve sattığından memnundur.*

Eskiden *Beyoğlu'ndan* alınmış bir *malın* nasıl reklamı *ve ismi* yapılırsa *bizim* için Ayancık *pazarından alınmış bir malın* daima derin *hatırası olur. Yiyecek ve giye*cek mal alımı *ve satımı kadar köylümüz için* de hayvanının *değiştirilmesi* fazlasının *satıl*ması ve öküzüne yeni *bir eş bulunması gibi* ayrıca büyük bir *kıymet taşıyan Ayancık pa*zarı biz Ayancıklıların *gerek içerde ve gerek*se dışarda beklediğimiz *bir* gündür.

Bugünden *kasabamızda bir pazar havası*nın *esmeye* başladığı çok *açık hissedilmekte*dir. Kamyonlar *yüklü, otobüslerden hemşeh*rilerimizin akın *akın geldiğini görmek bizle*re haz *vermektedir.* Her sene olduğu *gibi bu* sene de kurulacak *olan Ayancık pazarına* dışardan gelenlere hoş geldiniz *der alışve*rişlerinde hayırlar diler *iyi günler dileriz.*

Bahattin Karakaş (Ayancık Gazetesi, 6 Eylül 1968)

2.2.1. Ticaret

Panayırdaki ticaret önceleri çoğunlukla hayvan ticaretinden meydana gelirken günümüze yaklaştıkça hayvan ticareti önemini kaybederek yerini emtia ticaretine bırakmaya başlamıştır. Panayır, insanların yıl içinde ihtiyacı olan ürünlerin teminine yönelik bir ticari organizasyon olduğu için bir evde her neye ihtiyaç varsa hepsi panayırdan satın alınırdı. Kılık kıyafet, gıda maddeleri, çanak-çömlek, yatak-yorgan, yayık, tarım aletleri, soba, nal, mıh vb. her şey…

Köylüler ürettikleri ürünleri panayırda pazarlayacağı için panayır dönemi köylünün parasının en bol olduğu dönemdir. Eğer birine borç verildiyse ya da alındıysa bu paralar panayırda ödenecektir. Kimse panayırda parasız olmayı istemez. Halk arasında *"Panayır, para yer."* deyişi vardır[7]. Türkiye'nin dört bir yanından panayıra satıcılar geldiği için çoğu zaman satıcı ile alıcı birbirini tanımaz, bu durum da doğal olarak peşin alışverişi zorunlu kılmıştır. Bu yüzden kadınlar, çocuklar panayır için para biriktirir, erkekler alacak verecek işlerini ya panayırdan önce ya da panayır sırasında hallederler ki hanımlar ve çocuklar harçlık istediğinde verebilsinler.

Şehirlinin Köylünün Önemle Beklediği Ayancık Panayırı Başladı;
Ucuz Soğan, Ucuz Patates, Ucuz Ayakkabı

Ayancık'ın kuruluşundan bu yana yapıldığı bilinen ve eski yerel ismi Ayancık Pazarı olan tarihi Ayancık Panayırı her yıl olduğu gibi bu yıl da 18 Eylül'de başlayacak. Ayancık'ta şehirlisinin köylüsünün önemle beklediği ve kışlık ihtiyaçlarını temin ettiği alışveriş şenliği panayıra ilçe dışından gelen esnafın yanı sıra yerli esnaf da satış çadırları kurarak katılmaktadır.

Yapılan gözlem ve araştırma sonuçlarına göre halk pazarlık yoluyla ucuz alışveriş yapılabildiği için panayırı tercih etmekte ve yoğun ilgi göstermektedir. Kışlık soğan, patates ve ayakkabıyı panayırdan almak alışkanlıktır Ayancık'ta. Bu bağlamda Ayancık Panayırı dar gelirli yöre halkı için ekonomik alışveriş konusunda her zaman alternatif olmuştur. Panayır esnafın halka sunduğu tartışmasız büyük bir hizmettir.

(Ayancık Gazetesi, 16 Eylül 1998)

Düğün alışverişi panayırın önemli ticaret alanlarından biridir. Düğünler genel olarak panayırdan sonra yapılır. Bu dönemde tarla işleri ve kış hazırlıkları bitmiştir ve düğün alışverişi de panayırdan yapılmıştır. Evlenecek olan genç kızlar ve erkekler birbirini panayırda görür, gelin ve damat adayları panayırda aile büyüklerine gösterilir. Eğer bu görüşmeler olumlu sonuçlanırsa panayır sonrasında düğün yapılırdı. Daha önceden dünürlüğe gidilmiş, düğün kararı alınmış ise panayırda düğün alışverişi yapılırdı. Buna Boyabat'ta dürü ve atıntı isimleri verilir. Parası olanlar bu alışverişleri peşin olarak panayırdan olmayanlar ise veresiye olarak manifaturalardan yapmaktadır.

Panayırda her ticaret grubu farklı bir alanda toplanmıştır. Manifaturacılar, yiyecek içecek satanlar, kap kaçak satanlar, lokantalar, kahveciler, eğlence ve küçük kumar alanları belirli bölümlerde yer almaktaydı. Kadınlar panayırın bir yanını kullanırken, erkekler panayırın diğer yanındaki eğlence, kumar bölümünü ve çadır tiyatrosu tarafını kullanırlar, çocuklar başka bir alanında zaman geçirirlerdi.

7 Bu söz tarafımıza Ahmet KÜÇÜKBAŞ tarafından aktarılmıştır.

Gerze Panayırı Kapandı

Birinci Teşrin ayının dördüne tesadüf eden geçen cuma günü Gerze Panayırı şehrin ortasında ki geniş alanda açıldı. Hava çok güzeldi. Binlerce halk Panayır için gelmiş her taraf insan yığınları ile dolmuştu. Çarşılarda, mahalle aralarında birçok insan kalabalığı göze çarpıyordu.

Panayırda her sınıf satıcılar için mevkiler ayrılmıştı. Manifaturacılar, urgancılar, kunduracılar, bakırcılar, kuyumcular ve halıcılar için yaptırılmış olan iki taraflı çarşı omuz omuza ve sökülmez tabiri ile geçilmez bir hale gelmişti.

Hayvan pazarında binlerce manda, karasığır, at ve kısraklar satılmakta, bir tarafında sıra sıra bostancılar, meyvacılar diğer bir yanda kebapçılar, mis kokulu kuyu kebapları midesi hafiflemiş olanları defne dallarıyla süslenmiş çardakların altına doğru çekiliyordu.

Panayırda bir de cambaz kurulmuştu. Halkın bir kısmı sanatkârların göstermekte olduğu beden hareketlerini ve tel üzerinde maharetle yapılan idman oyunlarını seyrediyorlardı.

Panayırda inzibat çok düzeninde idi.

Uray halkın ve hayvanatın su ihtiyacını temin için demir borularla alanın her çevresine su getirtmiş, uzun ve yemyeşil ağaçların gölgesinde halkın istirahati için kahve ve gazinolar kurmuştu.

Velhasıl dörtbaşı mamur olarak mahşerden bir numune halinde binlerce halkın iştirakiyle panayır muhiti için iktisâden çok faydalı, verimli olmuş ve her gelen panayırdan hakkile istifade etmiştir.

Gerzeliler panayırcıların bedîî zevk ve eğlenceleri için birde tiyatro kumpanyası getirtmiş olduğundan panayırın devam ettiği geceler bu tiyatro heyeti millî ve edebî temsiller vermek suretile herkesin hoşça gece geçirmelerine iyi bir vesile olmuştur.

Panayırın kuruluşundaki tertibatın intizamlığı ve her taraftan gelen misafirler ile kesif bir kalabalık toplanmış olmuş olan Gerze'de bu müddet zarfında ufak bir zabıta vak'asına bile tesadüf edilmemesi karşısında İlçebay Halim Saatçioğlu ile Şarbay Şükrü Olkunsoyu bu iki çalışkan şahsiyetin muvaffakiyetlerini takdir ile anmak lâzımdır. Panayırdan bir gün sonra Gerzeye demir borularla getirilmekte olan suyun menfaatına olarak büyük pehlivan güreşleri ile yüzme yarışları yapılmış ve bu müsabakalar da emsalına nisbeten çok değerli ve parlak olmuştur.

M. T. TURAN (Sinop Gazetesi, 10 Birinciteşrin 1935).

Birçok köyde kadınlar senede bir defa sadece panayır için köylerinden çıkarlar. İhtiyacı olan kumaşı kocalarından, oğullarından isterler. Artık onlar ne getirdilerse, zevkleri uyuşmasa da ona razı olurlar. Ama panayırda onların seçme hakları olur, yüzlerce çeşit içinden beğendiklerini seçerler. Şehirli kadınlar da panayırda daha özgür alışveriş yapabildiklerinden panayıra ayrı bir önem verirler. Genç kızlar 6 aylık işleyecekleri oyanın ya da örecekleri kıyafetin ipini panayırdan alırlardı.

Erkekler ise hayvan pazarlarını gezer, almayacak olsa bile kim ne alıyor, kaça alıyor ona bakar. Hayvan pazarında yüzlerce hayvan olur, insanlar bu hayvanlarla adeta gövde gösterisi yaparlardı.

Ahmet KÜÇÜKBAŞ:

Mal pazarı dediğimiz binlerce hayvanın bekleştiği bir yer. Adam bir çift koşu kömüşü yetiştirmiş… Alamet!

Kömüşlerin gövdesini, boynuzlarını yağlamış, peşine davulcuları takmış, dolaştırıyor. Nam olsun memlekete… Gören maşallah desin…

Panayırlarda alışveriş büyük oranda peşin yapıldığı için yerli esnaf panayıra olumlu yaklaşmamakta hatta kurulmasını engellemeye çalışmaktadır. Panayırın kurulmasını engelleyemeyen esnaf bu sefer kendisi de tezgâh açma yoluna gitse de panayırlara olumsuz bakışı devam etmektedir. Bu konuda yerel yönetimlere de baskı yapmaktadırlar. Hatta görüşme yapılan kişiler 'Panayır halk için çok önemli ama esnaf grupları işleri azaldığı için panayırı istemez. Fakat öyle bir durum var ki panayıra en çok karşı olan esnafın karısına sorsanız en az kocasının istemediği kadar panayırı ister' şeklinde tespitte bulunmuşlardır.

Ahmet KÜÇÜKBAŞ:

Boyabatlının parasının dışarı gittiğinden şikâyetle panayırın kaldırılmasını ister, "ama nerde o efe belediye başkanı..." diye de yakınırlar. Boyabat esnafı bir kere buldu. Kalebağı lokantasında bir toplantı yaptılar bir kişinin itirazına karşı bütün çarşı esnafı "panayır kalksın" dedi. Belediye başkanı da o sene panayır düzenletmedi. Düzenletmedi ama köylüsünden kentlisinden büyük tepki çekti.

Asırlardır Devam Eden Ayancık Panayırı 18 Eylül Günü Başlıyor

Çok eski tarihlerde şimdiki Fabrikanın olduğu yerde kurulan panayır, daha sonraları Ayancık'ın yarısını kaplayan, merhum Hasan Ekren'in diktiği kavaklıklarda yapılmıştı. Şimdi ise, gelişen kentleşmeyle Çayiçi mahallesinde evler arasında kurulmakta...Panayır günlerinde Ayancık'ın çok hareketlendiği, yoğun bir alışveriş merkezi olduğu bir gerçek. Birçok malın ucuz olduğu, bunun yanında kalitesiz malların da satıldığını unutmayalım.

Eski bir gelenek hâline gelen, panayırdan alış-veriş etme alışkanlığı, dışardan pazar kurmaya gelen satıcılara, büyük bir kazanç sağlıyor. Ve milyonlarca para Ayancık'tan çıkıp gidiyor. Panayır sonrası, Ayancıklı esnaflar bir durgunluğun içine giriyorlar. Buna tek çare, Ayancıklı esnaflarında panayıra çıkmaları ve mallarını sergilemeleridir.

(Ayancık Gazetesi, 12 Eylül 1983).

Panayır

Efendim, esnaftan ve halktan gelen ve gün için sık sık konuşulan konu ise şu; Panayırın faydaları ve zararları.

Bu esnaf ve ticaret erbaplarının görüşleri ise şöyle: Panayırın bize bir faydası yok, çünkü bir şey getirmiyor, devamlı götürüyor. Vatandaş ise; peşin para ile amma nede olsa biraz ucuz olarak bütün kışlığımızı alabiliyoruz diyor.

Belediyemiz ise birçok konuda bağlantıların, hesaplarını Panayıra göre ayarlıyor. Peki ne yapmalı? Kuruluşu tam olarak bilinmeyen» bu tarihi ananeyi yıkalım mı? Yoksa yaşatalım mı? İşte bütün mesele burada...

Biz ananelerimizin yıkılmasından yana değiliz.

Saygılarımla...

Celal Araz (Doğuş Gazetesi, 5 Ekim 1993)

Geleneksel Ayancık Panayırı Başlıyor

Geleneksel Ayancık Panayırı 18 Eylül'de başlıyor.

Çok eski tarihlerde şimdiki fabrikanın olduğu yerde kurulan panayır daha sonra Ayancık'ın yarısını kaplayan merhum Hasan Ekrem'in diktiği kavaklıklarda yapılmıştı. Panayırın devam ettiği 4 gün boyunca Ayancık'ın çok hareketlendiği, yoğun bir veriş merkezi hâline geldiği de bir gerçek.

Birçok malın ucuz olduğu bunun yanında kalitesiz malların da satıldığını unutmayalım. Gelenek hâline gelen, panayırdan alışveriş etme alışkanlığı, dışardan pazar kurmaya gelen satıcılara büyük bir kazanç sağlıyor ve yüz milyonlarca para Ayancık'tan çıkıp gidiyor. Panayır sonrası Ayancıklı Esnafların bir durgunluğun içine girdiği de bir gerçek.

Öte yandan Ayancık Belediyesi yer kirası olarak Belediyeye 150-170 milyon lira arasında bir gelir bekliyor.

(Ayancık Gazetesi, 15 Eylül 1992)

Panayırların önemli elemanlarından biri de seyyar satıcılardır. Su, ayran, köfte, şeker, simit, limonata, pamuk şekeri satıp kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kazancı elde edenler ya da çocuklar için okul ihtiyaçlarını karşılamak için bir kazanç kapısı oluşturuyordu. Çocukken panayırda su satarak harçlıklarını kazananlar günde ortalama 200-250 bardak su sattıklarını belirtmektedir.

Sadece panayırda kazandığı parayla bir yıl geçinen insanlar bulunuyordu. Panayırlarda köfte, pamuk şekeri, kestane, pekmez ve bal satıp bu kazandıklarıyla yine panayırdan yıllık ihtiyaçlarını karşılayanlara rastlanılıyordu.

Nalbantlık, sobacılık, kalaycılık ve ahşap işçiliği panayırlarda yerel halkın yürüttüğü önemli faaliyetlerdendi. Köylülerin kışa girerken alması gereken olmazsa olmaz eşyalardan biri soba (kuzine) olduğu için sobacılar panayır için aylar önceden soba imalatına başlarlardı. Yine kalaycılar da kış döneminde köylere gidip kalay yapamadıkları için panayırlarda oldukça yoğun bir iş temposuna kavuşurdu. Uzun yıllar boyunca sobacılık ve kalaycılık yapan Ayancık esnaflarından

Hasan KOÇ:

Eylül ayında kurulan Ayancık Panayırı 3 gün anons edilirdi ama her yıl ortalama bir hafta sürerdi. Ben panayırda uzun dönem kalaycılık bir dönem de sobacılık yaptım. Ayancık'ın en önemli özelliği de elektriğin çok erken dönemde kullanılmaya başlamasıydı. Başka panayırlarda hava kararınca tezgâhı kapatırdım fakat Ayancık'taki panayırda gece saat 20:00'ye kadar çalışırdım. İşlerin çok yoğun olduğu dönemlerde sabah 07:00'de başlar gece 00:00'a kadar çalışırdım. Bu dönemde yaptığım ciro en sönük geçen panayırda bile 3 aylık kazancıma denk gelirdi. Biz kalay yaptığımız için panayıra hazırlık yapmazdık. Sobacılar, yorgancılar gibi esnaflar en az 3 ay önce panayır için imalata başlardı. Bir sobacı panayır döneminde ortalama 100 soba ya da kuzine[8] satardı.

Günümüze yaklaştıkça bakır malzemelerin yerini çinko, alüminyum, emaye, çelik gibi malzemelerden üretilen mutfak gereçleri almıştır. Bugün bakır kaplar neredeyse antikaya dönüşmüştür. Bunun sonucunda kalaycılık mesleği de ortadan kalkmaya başlamıştır. Günümüzde yeni ulaşım araçlarının ge-

8 Hem ısıtmaya hem de üzerinde veya içinde yemek pişirmeye yarayan büyük mutfak sobası (TDK, 2017).

lişmesiyle ortadan kalkan bir diğer meslek de nalbantlıktır. Kömüş, at ve öküzleri nallayan nalbantlarla yıllık anlaşmalar yapılır, o köyün bir yıllık nallama işlerini bu adamlar yapardı. Yıl boyunca 15 günde bir gelip hayvanları nallarlardı. Ulaşımın atlarla yapıldığı dönemlerde oldukça yaygın olan ve panayırın önemli esnaflarından olan nalbantlar bugün artık tamamen ortadan kalkmıştır.

Ahşap işleme ve ahşap ürünler panayırda önemli yer tutardı. Özellikle çiftçilerin kullandığı balta, kazma, kürek gibi araçlara sap yapanlar, çeyiz sandığı, yayık, gibi birçok ürünün yanında sepetçiler ve elekçiler de diğer ahşap işçiliği ile uğraşan zanaatkârları oluşturmaktadır.

Gıdaların saklama koşullarının elverişsiz olduğu dönemlerde panayırda kesilen hayvanlardan satın alınan etler kavurma ve sucuk yapılarak kış için saklanırdı. Panayır döneminde evlerde tarhana, pastırma, bulgur gibi yiyecekler hazırlanmaktadır. Çok eski yıllardan beri elma, ayva gibi çeşitli meyve ve patlıcan, yeşil fasulye gibi sebzeler kurutulmakta, bazı tatlı-ekşi meyvelerden pekmez ve ekşi yapılarak kışa hazırlanılmaktadır. Günümüzde insanların ihtiyaçlarını her daim marketlerden karşılama şansı olsa da halen kendi kışlık yiyeceklerini hazırlama alışkanlıkları devam etmektedir.

Panayırın önceleri en önemli ticari ürünü hayvanlardır. Panayırlarda, at, eşek, manda, inek, öküz, koyun, keçi vb. hayvanlar satılırdı. Bu hayvanlardan genel olarak at ve eşek binek hayvanı, öküz ve manda koşum ve yük hayvanı olarak, bunların dışındakilerin bir kısmı doğrudan kebap (kuyu ve sırık kebabı) olarak tüketilirken, bir kısmı kesilip çiğ et olarak satılmaktaydı. En çok satılan hayvanlar manda ve öküzdü ve bunlar çift olarak satılıyorlardı. Mandalar ormanda tomruk taşımada kullanıldığı için özellikle Ayancık'ta ticareti oldukça fazlaydı. Köylüler hem kış mevsiminde bakılacak hayvan sayısını azaltmak için hem de panayır için gelir elde etmek amacıyla ellerindeki hayvanlarını satarlardı. Özellikle et için kesilen hayvanlar kategorisinde Sinop'un ada hayvanları çok meşhurdu. Bu alanda kekikle beslenen hayvanların eti lezzetiyle ünlenmişti.

Ayancık, Türkeli ve Erfelek'te kestane, Ayancık'ta keten, Boyabat'ta pirinç köylülerin sattıkları ana ticari mallardandır. Bunlara ilave olarak meyveler, pekmez, yumurta, bal, hayvanlar için ot veya saman, ceviz ve fındık köylülerin başlıca ticari tarım ürünleridir.

Panayırlara gelen esnaflar bölgede açılan hemen hemen tüm panayırlara katılırdı. Belirli tüccarlar belirli ürünlerle ün yapmışlardı. Mesela Sinop ve İnebolu'dan ayakkabı, Taşköprü'den sarımsak, Boyabat'tan pirinç, Nevşehir'den patates, Amasya'dan soğan ve patates, Suluova'dan patates, Denizli'den ipek kumaş ve Buldan bezi, Gümüşhane'den pestil, Erzurum'dan peynir, Diyarbakır ve Gaziantep'ten acı pul biberleri, Malatya'dan sarı ve siyah kayısı getiren tüccarlar ile Merzifon, Karabük ve Samsun'dan gelen kalaycılar gibi zanaatkârlar panayırlarda ünlenmiş ve hafızalara kazınmıştır. Aynı köyden veya çevre köylerden panayıra gidenler panayır hakkında şu sergi ucuz, bu serginin malları kaliteli diye panayıra gelmeyenlere bilgi verirdi.

Ulaşımın gelişmesine, internet alışverişi sayesinde insanların Türkiye'nin hatta dünyanın her yerinden alışveriş yapabilmesine rağmen panayırlara olan rağbet bitmemiştir. Panayırlarda oluşan rekabet ortamı, alıcının aradığının en güzelini ve ucuzunu orada bulacağını düşünmesi panayırları canlı tutmaktadır. Etiket fiyatı üzerinden yapılan satışlardansa el sıkışarak yapılan pazarlıklar, vitrinlerdeki örneklere bakmaktansa satıcıların müşteri çekmek, mallarını tanıtmak ve övmek için yaptıkları konuşmaları insanlara daha yakın gelmektedir.

Sinop panayırlarında ticaretin temeli diğer bir deyişle aslında panayırın kurulma sebebi hayvan pazarıdır. Emtia önceleri hayvan pazarında oluşan kalabalığı değerlendirmek için orda olsa da sonraları panayırlar şekil değiştirerek tamamen emtia pazarına dönüşmüştür. Panayırda ihtiyaçların giderilebilmesi için yetiştirilen çeşitli küçükbaş ya da büyükbaş hayvanlar pazara getirilerek satılır, kazanılan para yine panayır alanında harcanarak ihtiyaçlar giderilirdi *(Tablo 2)*. Ayrıca ileride de bahsedileceği üzere hayvancılığı geliştirmek için sergi ve yarışmalar da düzenlenmiştir (Fotoğraf 3-4).

Tablo 2. *Sinop ili hayvan sayıları (1940)*

	At	**Kısrak**	**Aygır**	**Merkep**	**Manda**	**Boğa**	**Öküz**	**Kıl Keçisi**	**Koyun**	**Tiftik Keçisi**
Sinop	300	780	230	170	1870	360	8.700	3.102	7.077	9
Gerze	150	425	270	702	3.000	270	8.000	9.771	8.893	79
Ayancık	110	350	150	500	5.000	250	8.000	7.840	5.802	553
Boyabat	308	433	350	3.896	7.105	520	14.603	17.708	22.964	33.371
Toplam	868	1.988	1.000	5.268	16.975	1.400	39.303	38.421	44.736	34.012

Kaynak: Yarar, 1941

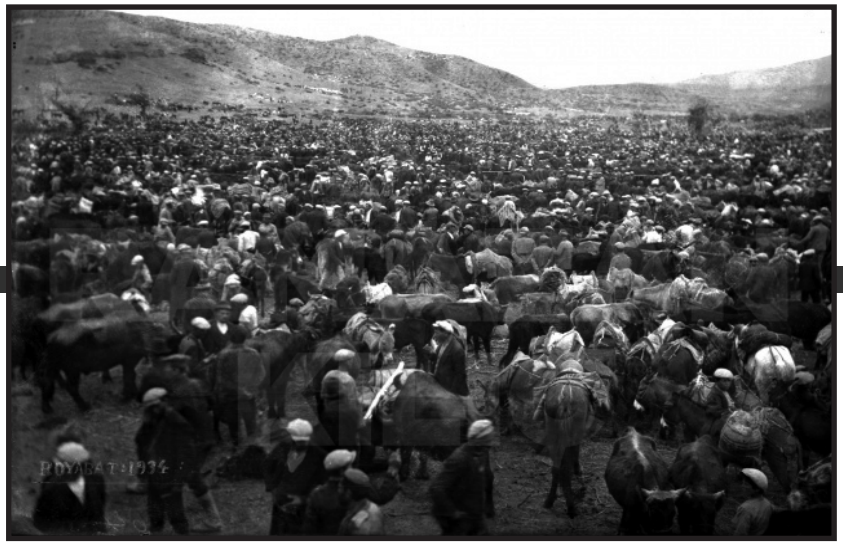

Fotoğraf 3. *Boyabat Panayırı hayvan pazarı (A. Küçükbaş Arşivi).*

Sinop'ta Hayvan Sergisi

Hayvan cinsini ıslah maksadıyla tertip edilen ehil hayvanlar sergisinin açılış töreni Cumhuriyet Bayramının birinci günü Vali Bay Naci Kıcıman tarafından icra edilmiştir. Sergi üç gün bayram müddetince halka teşhir edilmiştir.

(Akşam Gazetesi, 16 Kasım 1937).

Fotoğraf 4. *Gerze Panayırı hayvan pazarı (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

Son yıllarda, köylülerin taze ete kolayca ulaşabilmesi, ayrıca etleri koruma ve saklama teknolojisinin gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla kışlık et hazırlama geleneği sona ermiş bu da hayvan pazarlarının önemini azaltmıştır. Ayrıca artık hayvan tüccarları hayvan almak için köylünün ayağına kadar gelmekte böylece köylü hayvanını pazara götürme zahmetinden kurtulmaktadır. Bu durum da panayır dönemlerinde ve yıl içinde kurulan hayvan pazarlarının ticari değerini ortadan kaldırmıştır.[9]

Ayancık Panayırı Çok Hararetli Oldu

Burada her sene eylülde dört gün süren bir pazar yapılır. Bu sene Kaymakamın ve Belediyenin dirayeti, havaların da iyi gidişi pazarların kıymet ve faaliyetini şimdiye kadar görülmemiş şekilde artırdı ve pazar iki gün daha temdid edildi.

Kesilen koyun ve keçi 400, satılan ve mübadele edilen hayvan 10.000, kasabanın nüfusu 2,500 olduğu halde köy ve civar kazalardan gelen insan adedi de 25.000 olarak tesbit edildi. Öküz ve mandalar arasındaki yapılan mükâfatlı sergide bilhassa öküzlerde birinciyi seçmek hususunda hakem heyeti epeyce müşkülât çekti, sergiden ümidin fevkinde netice alındı.

Bu arada Karadeniz turnesine çıkan Vefa futbol takımı Ayancık'a bir maç için davet edildi. Vefalılar 4 - 0 ve 1- 0 galib geldiler.

(Cumhuriyet, 27 Eylül 1937).

9 Hayvanlarını satmak isteyen bazı köylüler hayvanlarına sabahları bol miktarda tuz yedirip su vermez üstüne üstlük bir de hayvanları kilometrelerce yürüterek pazara getirirlerdi. İyice susaması sağlanan hayvanlara pazara gelindiğinde 5-10 litre su içirilir böylece hayvanın daha kilolu görünmesi sağlanırdı. Suyu içerek olduğundan daha kilolu görünen hayvanları eti için alan tacirler zaman zaman zarar edebiliyordu. Bu nedenle hayvan tacirleri ulaşımın ilerlemesiyle hayvanlarını tanıdıkları kişilerden almaya başlamıştır. Köylere giden tacirlerin yanlarında çobanları olur onlar köy köy dolaşıp hayvan satın alır, satın aldıkları hayvanları bu çobanlar yürüyerek tacirin evine götürürlerdi.

2.2.2.Eğlence

Panayırda en çok vakit harcanan alanların başında eğlence ortamları gelir. Gelenekler bileşkesi, çok işlevli bir sistem olarak tanımlanan eğlence her dönemde ekonomik açıdan tüketimi, dolayısıyla üretimi, dolaşımı, ticareti olumlu yönde arttıran kültürel bir bağlamdır (Doğan, 2011).

Sinop ve ilçelerinde panayır olan günlerde bütün köylerden, komşu bucak, ilçe ve illerden insanlar gelir, yemekler hazırlanır, kuzular çevrilir, davullar çalınırdı. Halk istediği gibi eğlenirdi. Eğlence faaliyetleri, halkın panayırlarda asıl beklediği ve sosyal olarak rahatladığı bölümdür.

Sinop panayırlarında eğlence panayırın açılış töreninde çalınan davul zurnayla başlar panayır sonuna kadar devam ederdi. İlçedeki ve ilden gelen üst düzey yöneticilerin de katıldığı bu açılış törenleri ve davul zurna çalma alışkanlığı yavaş yavaş terk edilmektedir (Fotoğraf 5).

Sinop Panayırı bu sene çok rağbet gördü

Memleket hastanesi yanındaki büyük alanda kurulan Sinop Panayırı bu sene çok rağbet görmüştür. Panayır yerindeki dükkânlar ve satış barakaları ve sahanın Elektirikle tenviri (aydınlatılması) belediye tarafından büyük bir dikkat ve itina ile yapıldığı gibi panayıra gelen alıcı ve satıcıların her türlü ihtiyaçları düşünülerek icab eden tedbirlerde alınmıştır. Bilhassa panayıra iştirak eden tüccar ve esnaflara belediye çok kolaylıklar göstermiştir.

Panayırın açılış merasimi 8 Eylül günü sabahleyin yapılmıştır. Evvelâ Halkevi Bandosu tarafından İstiklâl marşı çalındıktan sonra belediye namına Dilâver Can panayırların faydalarını anlatır bir nutuk söylemiş; bundan sonra Valimiz Süreyya Yurdakul panayırın kapısındaki kurdelayı kesmek suretiyle panayırı açmışlardır. Valimiz halkla beraber panayırdaki bütün dükkân ve sergileri gererek tüccar ve esnafa iltifatta bulunmuşlardır. Üç gün devam eden Sinop Panayırı'nda birçok eşya ve hayvan alım ve satımı yapılmıştır.

Bu sene panayır aynı zamanda bir mesire yeri halini almıştır. Gece panayır yeri elektrikle tenvir edildiğinden kalabalık gece yarısından sonraya kadar devam etmiştir. İki senedir kurulmakta olan Sinop anayırı her sene bir kat daha rağbet gördüğüne şüphe yoktur.

(Sinop Gazetesi, 10 Eylül 1936).

Fotoğraf 5. *Türkeli Panayırı açılış töreninde davulcular (Şehirgazetesi, 2019).*

Panayırda düzenlenen eğlencelerin asıl amacı daha fazla insanın panayıra gelmesi, böylece panayırın daha canlı geçmesidir. Bu manada insanların panayıra ilgisini çekmek üzere futbol, güreş, at yarışı (Fotoğraf 6) gibi müsabakaların yanında lunapark, cambazlar, şans oyunları, akrobasi gösterileri vb. faaliyetler yapılmıştır. Panayırlarda yapılan seyirlik spor müsabakalarını futbol, güreş ve at yarışı oluşturmaktadır. Ayancık'ta Zingal Kereste Fabrikası'nın etkisiyle gelişen sportif faaliyetler sayesinde panayır için kimi zaman İstanbul'dan davet edilen futbol takımlarıyla dahi maçlar yapılmıştır. At yarışları Cumhuriyet'in ilk yıllarında tüm panayırlarda yapılsa da en gözde olduğu yer il merkezinde kurulan Sinop Panayırı'dır. Burada aynı zamanda at yetiştirme amacıyla kurulan bir aygır deposunun varlığı bu yarışmaları daha önemli hale getirmiş ve il dışından gelen katılımcılarla oldukça renkli yarışlar düzenlenmiştir. Bugün atın artık bir ulaşım aracı olarak kullanılmaması nedeniyle at bakımının gereksiz görülmesi ve bu yarışların artık hipodromlarda daha profesyonelce düzenlenmesi panayırlardaki yarışları ortadan kaldırmıştır.

Fotoğraf 6. *Ayancık Panayırı at yarışları (Ayancık Kaymakamlığı).*

<u>Sonbahar At Yarışları Yapıldı</u>

Yerli hayvanların ıslahı maksadı ile tertip edilmiş olan at koşuları Eylül ayının yedinci Cumartesi Günü adadaki alanda yapılmıştır. Koşuya civar illerden ve İstanbul'dan çok cins at ve kısraklar gelmiş ve yarış geçen senelerden daha alâkalı olmuş ve birinci ve ikinci gelenlere büyük ikramiyeler verilmiştir.

Koşu tafsilâtı aşağıda sırasile yazılır:

Tay koşusunda Samsunlu Bay Şabanın Mesud ismindeki atı birinci. Sinoplu Bay Ahmed Derviş Kocanın Ceylan ismin deki atı ikinci gelmiştir. Birinciye 40, İkinciye 20 lira verilmiştir.

2000 metre yerli koşuda Merzifonlu Bay Veyselin Tayyar adındaki atı birinci, Sinoplu Bay Remzi Altayın atı ikinci gelmiştir. Birinciye 30, İkinciye 15 lira verilmiştir.

2000 metre yarımkan koşuda Merzifonlu bay Ömerin Yıldırım adındaki atı birinci, Samsunlu bay Şabanın Çarşamba güzeli adındaki atı ikinci gelmiştir. Birinciye 45, İkinciye 20 lira verilmiştir.

3000 devre yarım kan koşuda İstanbullu bay Mehmedin (Seda iki) adındaki atı birinci, Merzifonlu bay Ömerin Nasib ismindeki atı ikinci gelmiştir. Birinciye 120, İkinciye 50 lira verilmiştir.

(Sinop Gazetesi, 12/Eylül/1935).

Seyirlik sporlarda Sinop halkının en çok ilgi gösterdiği etkinlik ata sporumuz olan güreştir. Güreş hem panayıra oldukça önemli bir kalabalığı toplayabilmesiyle hem de geçmişle olan kültürel bağların devam ettirebilmesiyle ayrı bir öneme sahiptir. Güreş de önceleri tüm panayırlarda düzenlenen bir etkinlik

olsa da Boyabat Panayırı'nın vazgeçilmezidir. Boyabat'ta bugün hâlâ görkemli güreş müsabakaları yapılmaktadır. İl genelinde yaz festivalleri ve hıdrellez münasebetiyle güreş müsabakası düzenleyen ilçeler de bulunmaktadır. Fakat panayırlarda güreş sadece Boyabat ve Türkeli ilçelerinde sürdürülmektedir. Güreş müsabakalarının vazgeçilmezi davul zurnadır (Fotoğraf 7). Müsabaka esnasında çalan davul zurna hem seyirciye hem de güreşçilere ayrı bir hava katmaktadır. Cazgırların güreşten önce güreşçileri övmek ve güreşlere heyecan katmak için aşağıda bir örneği verilen çeşitli maniler söylemeleri de ayrı bir çekicilikti.

"Tenekeden maşa olmaz,
Çingeneden paşa olmaz,
Bu civarda ……..pehlivandan
Yiğit pehlivan olmaz…

Kırım'dan gelir tatar,
Tozu dumana katar,
Hasmın kaparsa kündeyi,
Manda olsan yine atar"

Fotoğraf 7. *Ayancık Panayırı güreş öncesi cazgır ve davulcular (Anonim).*

Panayırlarda pehlivan güreşleri geleneği bugün de devam etmekte, hazırlanan davet ve tanıtım afişlerinde bu hususa özel bir önem verilmektedir (Fotoğraf 8).

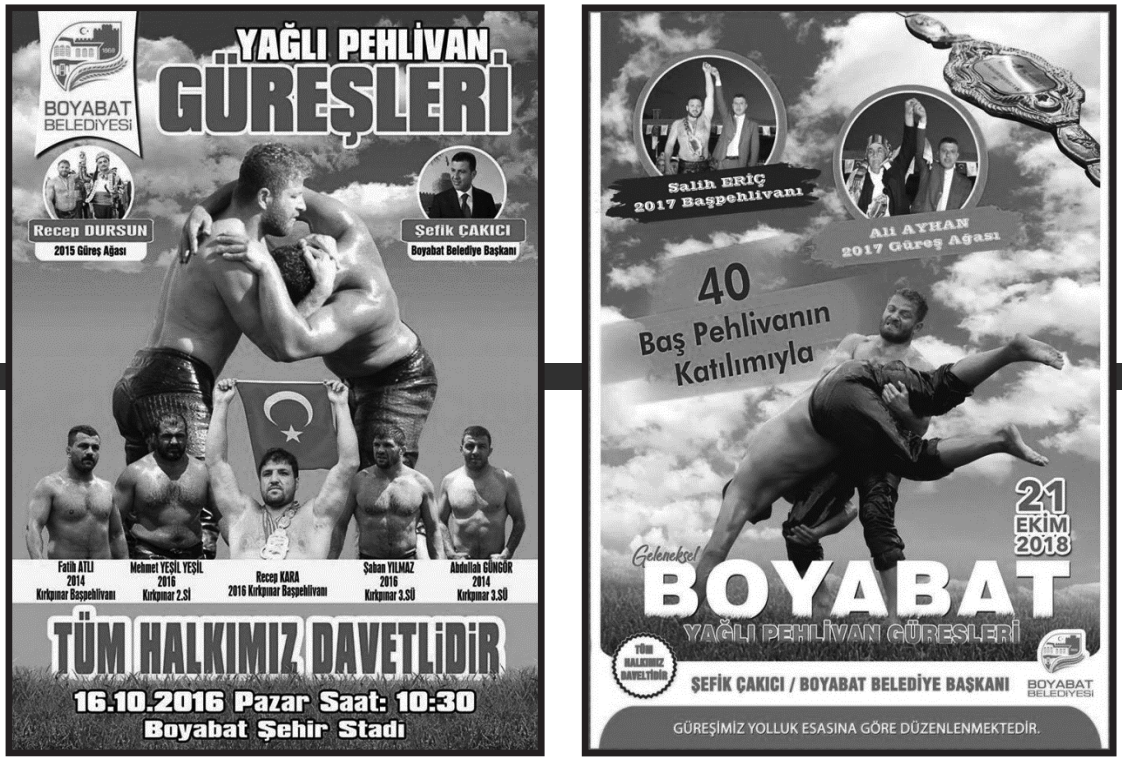

Fotoğraf 8. *2016 ve 2018 yılı Boyabat Panayırı güreş yarışmaları afişi (Boyabat Belediyesi, 2016- Boyabat Belediyesi, 2018).*

<u>Yağlı pehlivan güreşleri yapıldı, çok heyecanlı oldu</u>

19 Eylül 1971 Pazar günü öğleden sonra şehir stadında panayır münasebeti ile tertip edilen yağlı pehlivan güreşleri yapılmıştır (Fotoğraf 9-10).

Hemşerimiz pehlivan Mustafa Sarısoy tarafından düzenlenen güreşler çok heyecanlı olmuş ve tahminin üstünde kalabalık seyirci kitleri tarafından heyecanla seyredilmiştir.

Başta Mustafa Sarısoy, Yozgatlı Bilâl Yörük ve Kavaklı Seyit Ahmet Karabulut ve gene Kavaklı Ahmet Civelek güreşmişlerdir

Çok heyecanlı geçen başpehlivan güreşlerini hemşerimiz Mustafa pehlivan kazanmıştır, ortada dört kişi güreşmiş, Samsunlu İsmet'le Sinoplu pehlivan berabere kalmıştır.

Küçükte ilçemiz genç pehlivanları güreşerek heyecanlı güreşler vermişlerdir. Gerek seyirciler ve gerekse pehlivanlar gelecek yıla daha iyi hazırlanacağız demişlerdir. Dağıtılan ödüllerden misafir pehlivanlar da memnun kalmıştır.

(Ayancık Gazetesi, 24 Eylül 1971).

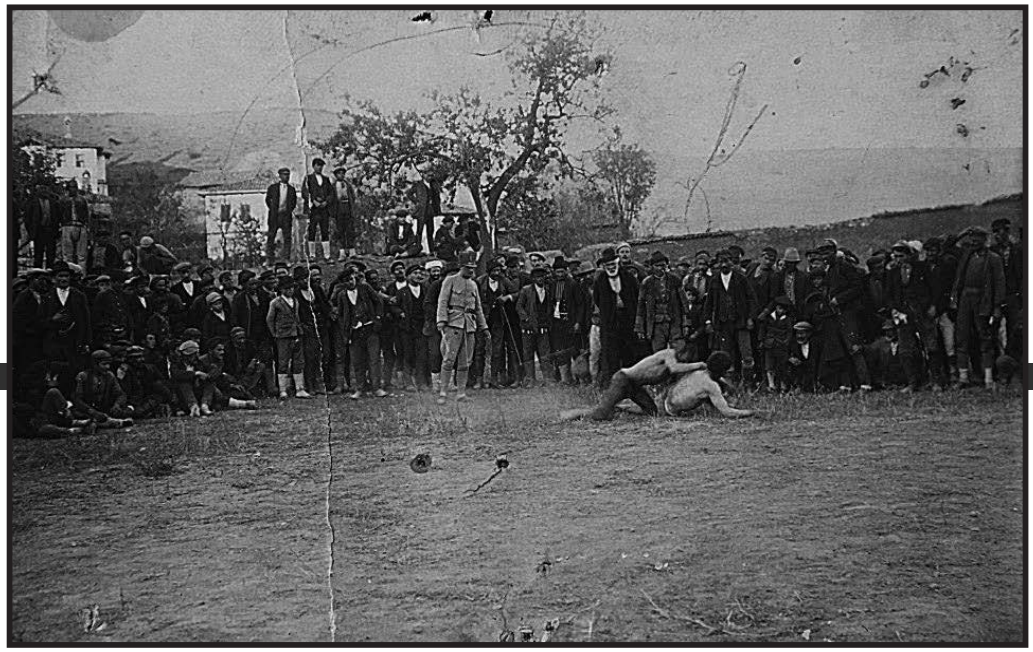

Fotoğraf 9. *Ayancık Panayırı güreş müsabakaları (A. Dülek Arşivi).*

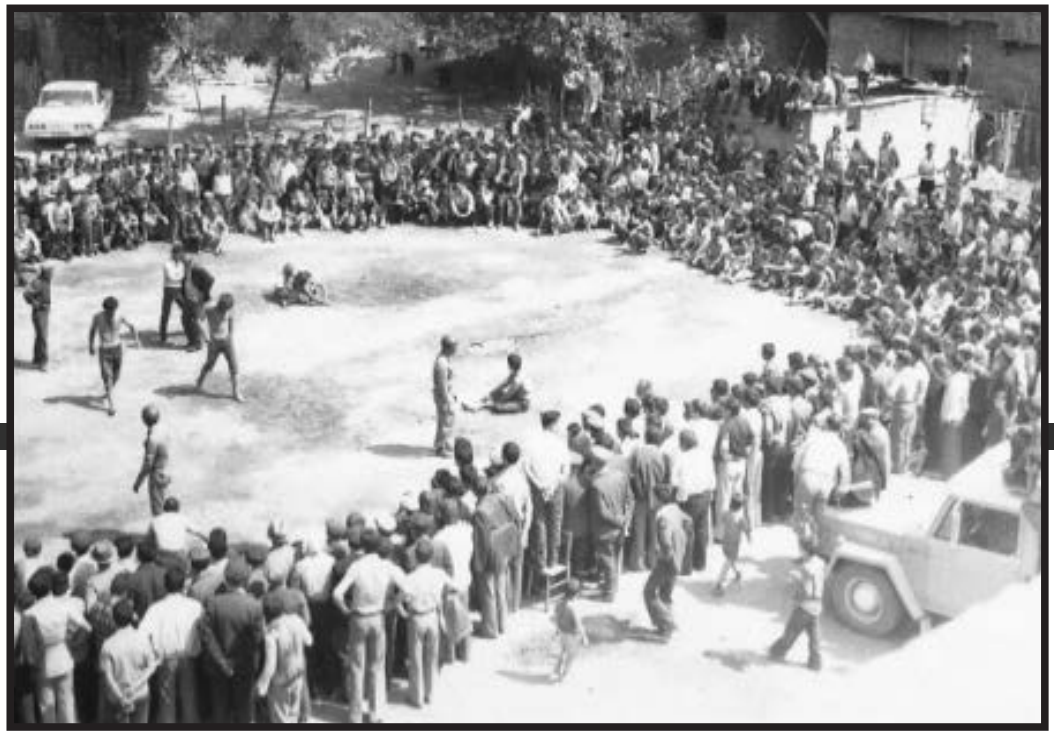

Fotoğraf 10. *Karasu (Erfelek) Panayırı güreş müsabakaları (Alasökü, 2019).*

Hayvancılığın geliştirilmeye çalışıldığı dönemlerde hayvan sergileri düzenleniyor, hayvanlar arasında yarışmalar yapılıyordu. Yerleşmede yetiştirilen yerli ve melez ırk hayvanlar panayır alanında oluşturulan sergi alanlarında sergilenmekte, en güzel hayvan seçilmekte, dereceye girenler ödüllendirilirdi[10]. Bu hayvanlar arasında yapılan yarışmalarda zaman zaman para ödülü verilirken bazen ödülün kendisi de bir hayvan olabilmekteydi (Fotoğraf 11,12,13,14,15,16,17,18).

Fotoğraf 11. *En güzel hayvan (yetiştiriciliği) yarışması (R. Kılıç Arşivi).*

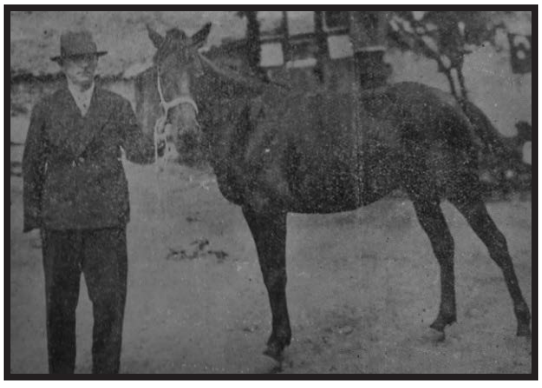

Fotoğraf 12. *Hayvan sergisine gelen damızlık kısraklardan biri (Anonim, 1938).*

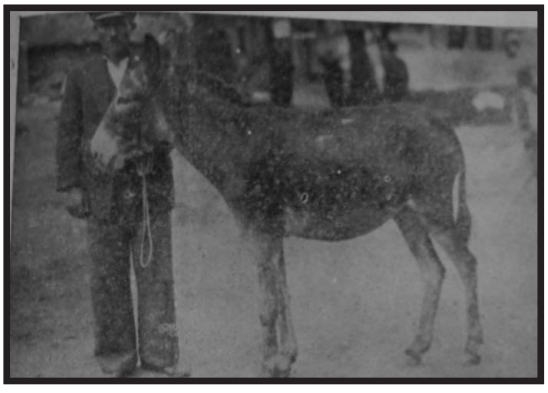

Fotoğraf 13. *Sinop aygır deposunda yetiştirilen bir eşek (Anonim, 1938).*

10 Hayvan sergileri birçok hayvanın bir araya toplandığı yerlerdir. Buralarda hayvanlar ve hayvanlardan elde edilen ürünler sergilenmiştir. Bu sergilerde hayvanlarına iyi bakan kişilere ödüller verilmiştir. İlk olarak İstanbul'da açılan bu sergilerin kazalarda açılması için çalışmalar yapılmıştır. Köyler için de aynı şeyler düşünülmüş ve birkaç köyün bir araya gelerek sergiler açması planlanmıştır (Bulan, 2019).

Fotoğraf 14. *Sinop aygır deposunda yetiştirilen damızlık aygır yavrusu (Anonim, 1938).*

Fotoğraf 15.*1937 yılı Sinop Panayırı'nda düzenlenen hayvan sergisi (Anonim, 1938).*

Fotoğraf 16. *Hayvan sergisine getirilen koyunlar (Anonim, 1938).*

Fotoğraf 17.*Hayvan sergisine gelen damızlık koçlar (Anonim, 1938).*

Fotoğraf 18. *Sinop Panayırı ve hayvan sergisi 1930'lu yıllar (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

18 Eylül'de Ayancık Panayırında Misli Görülmemiş Büyük Eğlence

Her sene 18-19-20 Eylül tarihlerinde Ayancık'ın kavlağanlığında açılan meşhur panayır mahallinde bu sene pek büyük bir eğlence tertip edilmiştir. Civar kazaların en namdar pehlivanları güreş tutacağı gibi meşhur bir hünerbaz tarafından envai hünerler, hayret veren cambazlıklar icra olacaktın Himaye-i Etfal Cemiyeti (Çocuk Esirgeme Kurumu) Ayancık şubesi tarafından tertip olunan iş bu büyük eğlencenin bütün hâsılatı Şehit yetimlerinin yararına tahsis edilmiş olduğundan hem bir hayır işine hizmet etmek, hem meşhur panayırdan istifade etmek ve pek eğlenceli günler geçirmek isteyen değerli misafirlerin her suretle istirahatları de temin edilmiştir. Ayrıca Muallim Bekir Paşa'nın kumandasında küçük müzik bandosu da ahenkle iştirak eyleyecektir.

Programdan bazı maddeler şunlardır: Çuval yarışları, yumurta yarışları, köstekli yarış, yağlı direk, ikramiyeli hakiki nişan atması, merkep yarışı, alaturka güreşler vs. vs.

Yeknesak (tekdüze) elbiselerle erkek ve faz Şehit yavrularının resmî geçidi.

(Kanbur: 405-28 Ağustos 1922)

Panayırın ilgi çeken bir başka eğlencesi de çadır tiyatrosudur. Tiyatro çalışanları çadırın girişini bir örtü kapatır, zaman zaman aralarlar ve içerisini reklam niyetine gösterirlerdi. Kapıyı bekleyen çığırtkan bağırır:

Paydos yok paydosta çıkmak yok! İki oyuna bir bilet.

Gün boyunca çadır dolar boşalır. Gece erkekler için erotik gösteriler düzenlenirdi. Çadır tiyatrosunda erotik gösteriler yapıldığı için kadınların buraya gitmesi hoş karşılanmazdı. Bu sebeple çadır tiyatroları kadınların faydalanmadığı bir eğlence şekline dönüşmüştü. Üst üste giyilen kıyafetlerin çıkarılmasına dayalı "aç aç"lı dans gösterilerinden oluşan bu gösteriler ile denizkızı gibi egzotik hayvan kostümleri giyen kadınların yaptığı gösteriler halk eğlencelerinin erotik boyutunu oluşturmaktadır. Sinemanın ve televizyonun yaygın olmadığı dönemde ilginin çok fazla olduğu çadır tiyatrolarına günümüz panayırlarında rastlamak mümkün değildir.

Panayırlardaki eğlence bölümlerinde falcılar, üç kâğıtçılar, horoz dövüşçüleri, langırt, ruletçiler, niyet çektiriciler, kasnak attıranlar, tüfek atışı yaptıranlar ve penaltı çektirenler gibi farklı birçok alandan kendi geçimini sağlamaya çalışan kesimler tezgâh kurmaktaydı[11]. Panayır eğlenceleri içerisinde yer alan kumar oyunları ilgi çektiği kadar tepki de çekiyordu. Kazanacağı ümidiyle ya da alkollüyken tüm parasını kaybedenlerin kendileri ve aileleri toplumun ahlaki değerlerine ters olan bu kumar oyunlarının yaygınlaşmasından rahatsızlık duyuyordu.

Panayırlarda en ilgi çekici bölümlerden biri de televizyon ve internetin yaygın olmadığı dönemlerde başka ülke ve bölgelerden getirilen, yöre halkının tanımadığı veya daha önce görmediği hayvanların sergilendiği bölümdür. Aslan, ayı, kurt, maymun, yılan gibi hayvanları görmek insanların oldukça ilgisini çekmiştir. Yöre halkı ile yaptığımız yüz yüze görüşmelerde sorduğumuz "Hayatınızda ilk defa panayırda gördüğünüz bir şey var mı?" sorusuna büyük bir çoğunluk öncelikle bir hayvan ismi ile cevap vermiştir.

11 Tüfek ve halka attırılan bölümlerde ve penaltı atışı için kalede erkek müşterinin ilgisini çekmek için genç ve güzel kadınların çalıştırılması kadının bir ticari unsur olarak erkeklerin eğlence alanlarına çekilmeye çalışıldığını göstermektedir.

Panayırların en şenlikli alanlarını lunaparklar oluşturuyordu (Fotoğraf 19,20,21,22,23,24). Bu lunaparklar önceleri tahtadan derme çatma aletlerden oluşurken ilerleyen zamanlarda metal aksamdan daha kapsamlı hale gelmiştir. Lunaparklarda zincirli salıncaklar, adrenalinin tavan yaptığı gondol, çarpışan arabalar tüm yaş gruplarına hitap eden eğlence unsurlarıydı. Bugün lunaparkların yerini daha çok şişme kaydırak ve çocuk oyun alanları almaya başlamıştır.

Fotoğraf 19. *Panayırda halka atanlar. Ödül genellikle filtreli sigara olup, kazanmak için halkanın tam olarak sigara paketini içine alması gerekiyordu (Y. Tanyeri Arşivi).*

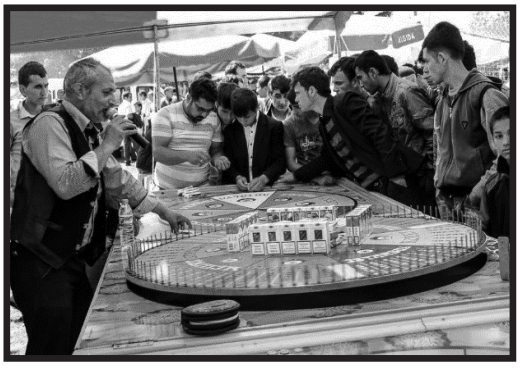

Fotoğraf 20. *Çarkıfelek ya da rulet. Kırsal kesimde henüz gözü açılmamış gençlerin dış dünyanın kötülüklerinden biri olan kumar ve şans oyunları ile belki de ilk karşılaşması (Y. Tanyeri Arşivi).*

Fotoğraf 21. *Bul karayı al parayı, zar atma, kâğıt karma, puket vb oyunlar da yine gözü açılmamış köy delikanlıların en çok tuzağa düştükleri panayır eğlenceleriydi (Y. Tanyeri Arşivi).*

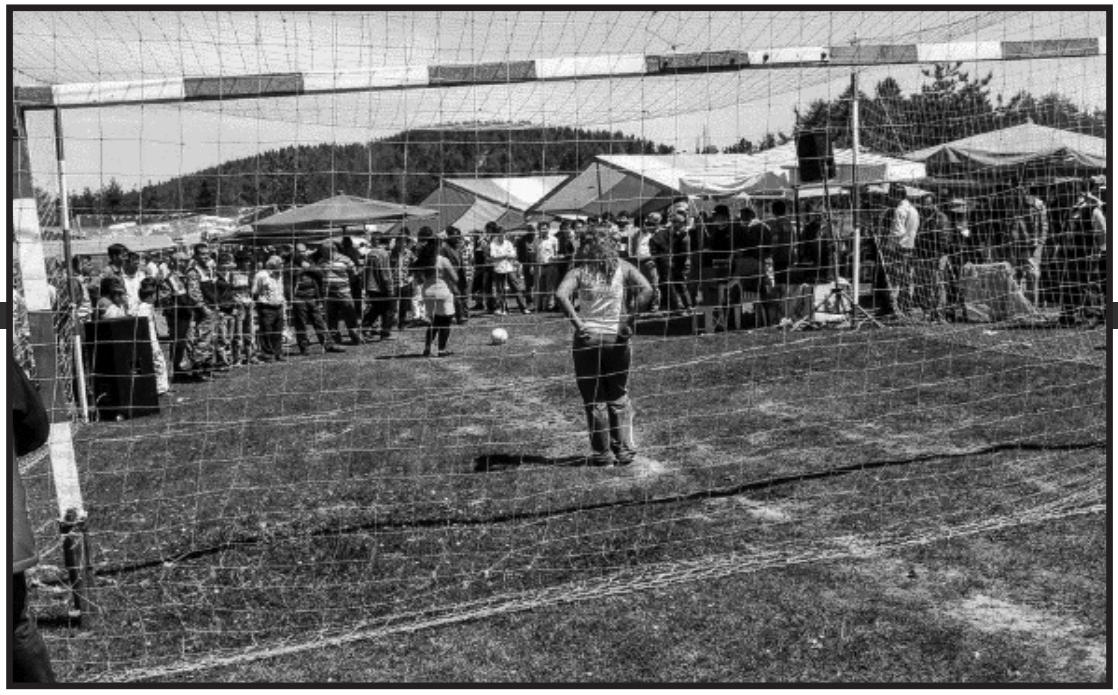

Fotoğraf 22. *Bayan kaleciye gol atmak; panayırların belki en çekici ve en çok taraftar toplayan gençlik eğlencesiydi. Top genellikle hileli olurdu, fakat bu bilinse bile çok önemli değildi (Y. Tanyeri Arşivi).*

Fotoğraf 23. *Sinop Panayırı'nda kurulan tahta dönme dolapta çocuklar (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

Fotoğraf 24. *Dönme dolaba binmek günümüz çocukları için de çok keyiflidir. Eskilerden farkı artık bunların tahta değil metalden yapılmış olmalarıdır (Y. Tanyeri Arşivi).*

Pek çok şenlikte olduğu gibi Sinop panayırlarında da baş aktörler **cambazl**ardır**.** Cambazların hem açık hem de kapalı alanlarda yaptıkları gösteriler panayırlardaki geleneksel eğlenceler arasında önemli yer tutar. Cambaz ip üzerinde elinde terazi çubuğuyla gözleri bağlı olarak yürür ya da teneke içerisine oturarak ip üzerinde kayarak gösterisini sunardı.

Sinop ilindeki neredeyse tüm panayırlarda en akılda kalıcı eğlence ögesi motosiklet üstüvanesidir. Silindirik bir yapı içerisinde motosikletin sürülmesiyle yapılan etkinlik izleyenlere heyecanlı dakikalar yaşatırdı.

Panayırda eğlenme ve hoş vakit geçirmenin bir yolu da panayır ortamını seyretmektir. Panayır s**eyri,** birçok panayırda olduğu gibi Sinop panayırlarında gelenek hâline gelmiştir. Boyabat Panayırı ile ilgili bilgi aldığımız Ahmet KÜÇÜKBAŞ Boyabat Panayırı'ndaki seyir için şunları söylüyor:

Ahmet KÜÇÜKBAŞ:

Panayır eskiden düzde, tarlada kurulurdu. Panayırdan sonra belediye tarlayı sürdürür ve ekime hazır halde sahibine teslim ederdi. Bunun için başka bir ücret ödemezdi. Panayıra bakan yamaç bütünü ile çoğu kadın ve çocuk olmak üzere seyircilere bırakılırdı. Seyirciler de pek kalmadı. Panayır da yamaca doğru kaymaya başladı. Yamaca açılan birkaç teras çadır dükkân yeri olarak kullanılıyor. Bazı yerlere kum bazı yerlere beton döküldü. Bu yüzden yağmur yağsa da artık çamur olmuyor.

Köylüsü kasabalısı bütün hanımlar yamaçta münasip bir yer bulup otururlar, karşıdan bakan bu yamacın tamamen allı yeşilli kadın ve çocuklarla dolu olduğunu görürdü (Fotoğraf 25). Hanımlar çocuklar burada

oturur, ayva kestane, nar yer ve gelene geçene bakarlardı. Burada oturup üzüm ve kebap yememek olmaz. İlle de yenecektir. Bugün o yamaçta oturulmasa bile panayır sırasında her Boyabatlı bir kilo kebap alır, evine götürür. Bu adetimiz devam etmektedir.

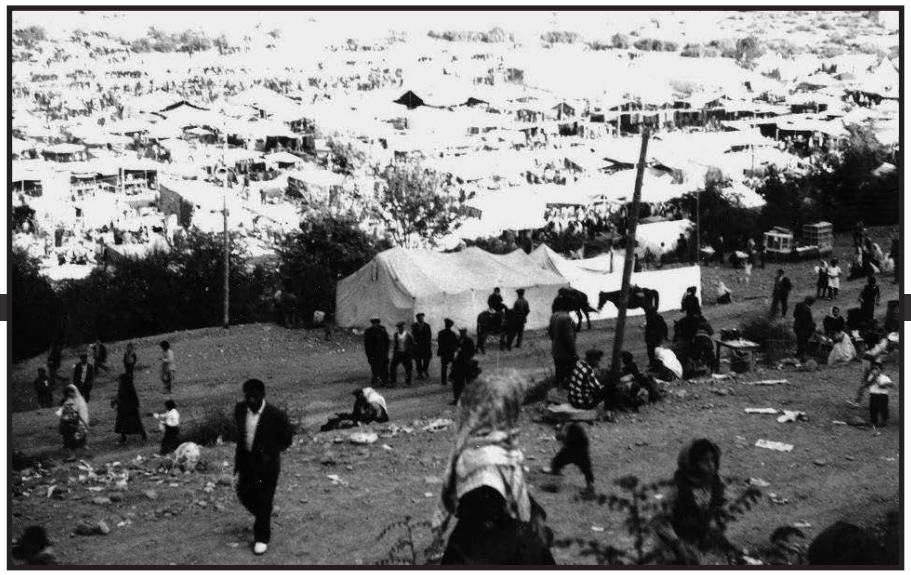

Fotoğraf 25. *Boyabat Panayırı'nı yamaçtan seyreden Boyabatlılar (A. Küçükbaş Arşivi).*

Ayancık Panayırında Bu Sene Muhteşem Müzik Şöleni Vardı

Her sene değişik bir gelişme gösteren Ayancık panayırı Belediyenin yeni düzenlemesi ile İlçe ve Köy vatandaşının hizmetine sunulan ve her şeyin ucuzluğunu sağlayan panayırda bu yıl sadece soğan patates giyim kuşamla birlikte bir de müzik şöleni ilave edildi.

Müzik şölenine katılan Cemil KAYA ve Erhan ASLAN'la şöyle bir söyleşi yaptık. Bize verdiğiniz konserle ne yapmak istediğinizi ve amacınızın ne olduğunu söyler misiniz:

Konserin amacı tanıtımdı. Ayancıklı hemşerilerimizle tanışmaktı. Bizlerde Sinop yöresinde Erhan ASLAN beye klip çekiyoruz ve bazı durumlar bizleri biraz aştı ve bizlere yardımcı olan Ayancık Belediyesi, Kaymakam Bey ve bizlere sponsorluk yapan başta Özdemirler Kolektif Şirketi Nevzat-İlyas Özdemir ve Sinay 57 Kooperatif Başkanı Kemal Türkmen ve Bizlere Sponsor olan diğer firmalar ve arkadaşlarımıza Saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Ayancık'ın güzelliğini görmek ve bu güzelliğe *biz de halk* konseri *düzenleyerek katkı* sağlamak ve Ayancıklı hemşerilerimizle *tanışmak*. Ayancık *doğumluyum. Ben* Cemil KAYA *konservatuar halk* müziği 3. *Sınıf öğrencisiyim* İstanbul *Unkapanı'nda BEY* PLAK'la *çalışıyorum. Öz Sinop* Halk *Oyunları adlı* 2 *kaset* sundum *piyasaya yöresel kaset çalışmalarımız devam ediyor.* Ben *Erhan* ASLAN 2. *kasetimi çıkardım. Bana en büyük desteği veren Cemil* KAYA *ile birlikte Sinop* yöresinde *çeşitli konserler vermeye* devam *ediyoruz.*

(Doğuş Gazetesi, 27 Eylül 2002).

2.2.3.Ulaşım ve Konaklama

Geçmişte yörenin en büyük eğlence ve alışveriş organizasyonları olan panayırlar için şehir içinden ve şehir dışından pek çok ziyaretçi geliyordu. Ancak bu durum insanların konaklama sorununu da ortaya çıkarıyordu. Eski dönemlerde belediyeler daha çok insanın panayıra katılımını sağlamak için onlara birçok hizmeti taahhüt ediyordu. Esnafın konaklayabileceği tesisler, temizlik ihtiyaçları hamam veya ücretli duş, tuvaletler inşa edilmiştir (Fotoğraf 26).

Fotoğraf 26. *Ayancık'ta özellikle panayır esnafının temizlik ihtiyaçlarını gidermesi için kurulmuş birimler.*

Panayırlara gelenler çoğu zaman yürüyerek kimi zaman da at ya da eşeklerle panayıra ulaşıyordu (Fotoğraf 27). 1970'li yıllarda kara yollarının gelişmesiyle bu ulaşım şekillerine kamyon ve traktörler de eklenmiştir. Sabah köyden panayıra gidecek olanlar toplanır, yanlarına yolluk yiyeceklerini de alarak hep beraber yola çıkarlardı. Eğer köyleri yakınsa akşama dönerler, yok değilse varsa akrabalarında yoksa ilçelerdeki hanlarda ya da panayır döneminde otel gibi kullanılan kahvehanelerde sabahlarlardı.

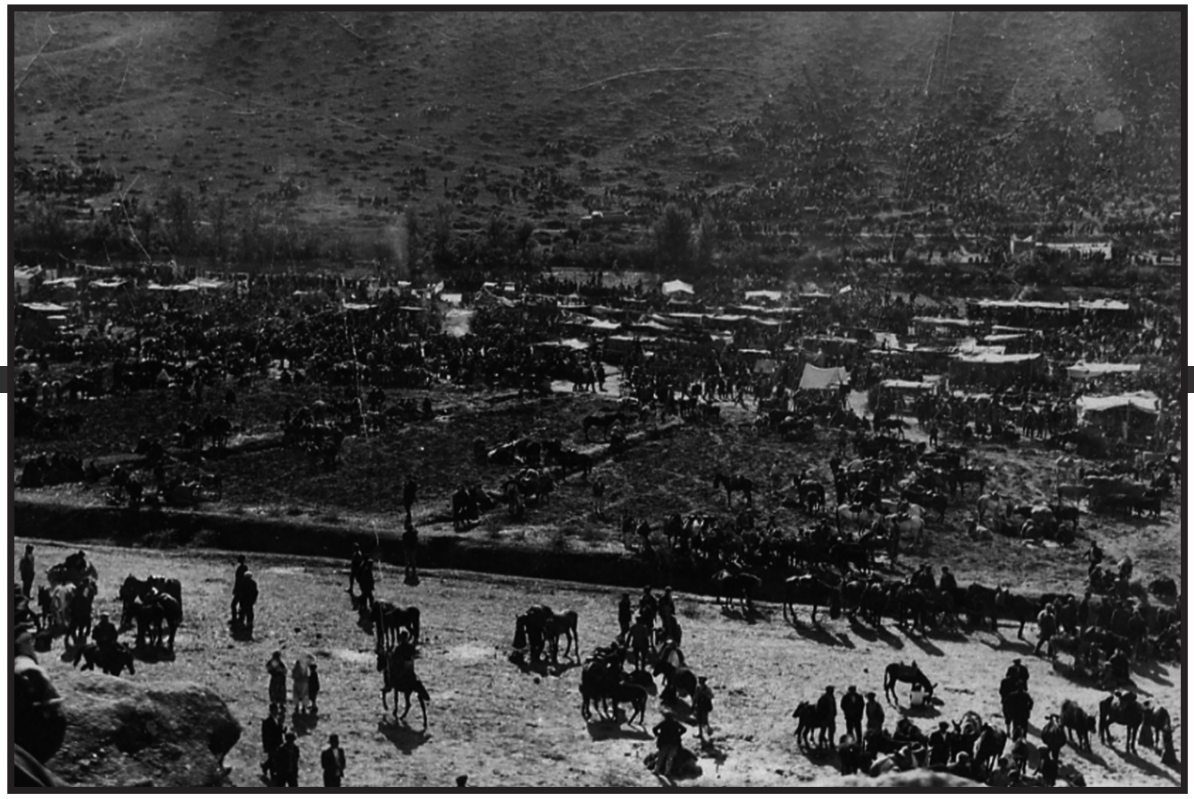

Fotoğraf 27. *Boyabat Panayırı'na gelmek için kullanılan hayvanların bırakıldığı alan (A. Küçükbaş Arşivi)*

Hanlar, ottan yatakların bulunduğu iki ya da üç katlı tesislerdir. Bunların alt katlarında handa kalacak olanların at veya eşeklerini bağlayabilmesi için ahırlar bulunurdu. Orta kat gündüzleri kahvehane şeklinde kullanılır, üst kat ise han sahibinin evi olurdu. Bu kahvehane alanında gecenin ilerleyen saatlerinde yan yana ot yataklar serilerek kadın-erkek bir arada kalınan bir yatakhaneye dönüştürülürdü. Kahveler sabah erkenden açılır köyden gelenler orada beklerdi. Saat 06:00'da kahvehanelerde çay demlenmiş ve tıklım tıklım dolu olurdu (Fotoğraf 28,29).

Fotoğraf 28. *Ayancık'ta panayıra gelenlerin konakladığı hanlardan biri; Hancı Hüseyin'in Hanı.*

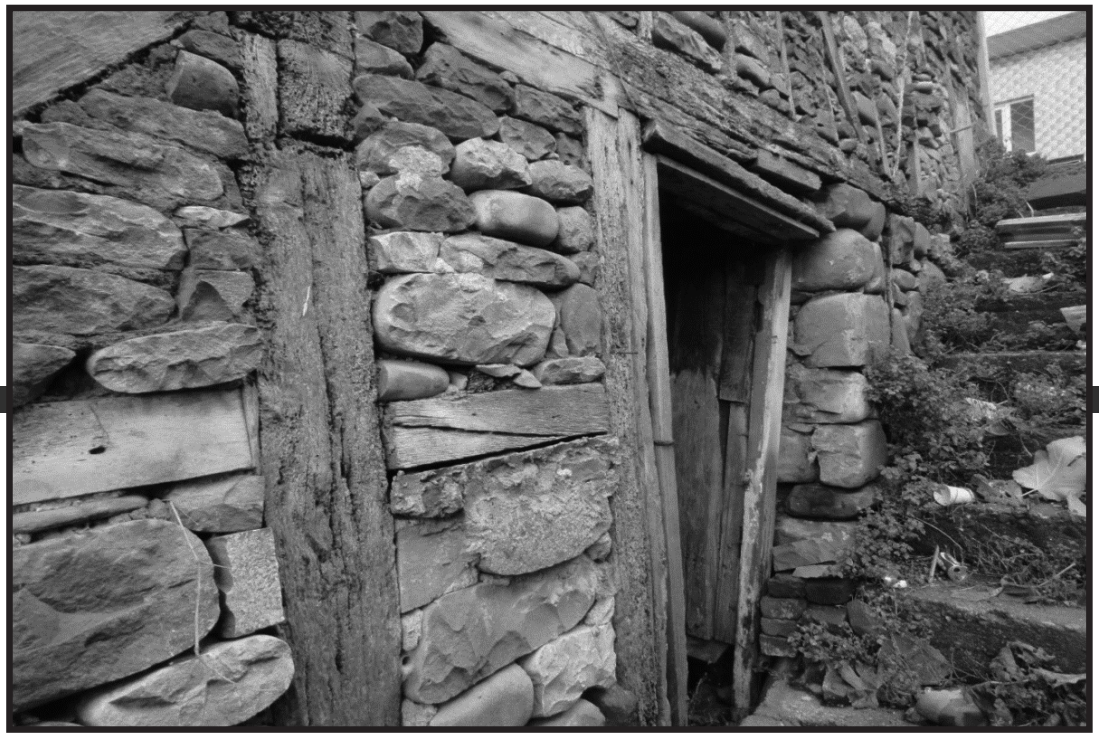

Fotoğraf 29. *Hanın alt katında hayvanların barınabileceği bir ahır bulunmaktadır.*

Ayancık'ta panayıra ulaşım diğer ilçelere göre farklılık arz eder. İlçe merkezinde bulunan kereste fabrikasına ham madde taşıyan ve 1929-1963 yılları arasında faaliyet gösteren demir yolu hattı sayesinde en uzak köylerden bile insanlar sabah treniyle panayıra gelip akşam treniyle geri dönebilişlerdir. Boyabat'ta ise konukseverlik geleneğin önemli unsurlarındandır. Panayır öncesi her evde misafirler için hazırlık yapılır. Kalanlar olmasa da köyden gelenler olur diye gözleme yapılır, makarnalar kesilirdi, yufkalar açılırdı. Misafirlerin yatacakları odalar, hayvanlarının barınacağı ahırlar önceden temizlenir, hazırlanır. İlerleyen dönemlerde kara yollarının ve ulaşım araçlarının çoğalması ve gelişmesi panayıra gelen bazı ziyaretçilerin konaklamadan dönmelerine yol açmıştır.

2.2.4.Güvenlik

Panayır düzenlenen alanlarda nüfusun artması ve eğlence ortamları yankesicilik, dolandırıcılık, hırsızlık, sarhoşluk gibi olayları arttırmaktadır. Çünkü bu dönemde şehre esnafların yanı sıra dilenciler, yankesiciler, dolandırıcılar, hırsızlar da gelirlerdi. Ev halkından herkes panayıra gittiği için boşalan evlerde, panayır alanında oluşan kalabalıklarda ve panayır esnaflarının sergilerinde hırsızlık olayları artardı. Aileler panayıra giderken önlem olarak evi tamamen boşaltmaz genellikle yaşlıları eve nöbetçi bırakırlardı. Panayır alanının güvenliği genellikle belediye personeli olan zabıtalar tarafından sağlanır. Esnafların panayıra getirdiği malları koyup muhafaza edebileceği bir kapalı mekân bulunmadığı için genel olarak sergilerinin yanında mallarını getirdikleri araçlarda uyuyarak güvenliklerini sağlamaya çalışırlar. Panayırlarda gün boyunca devam eden panayırcıların çığırtkanlığı gecenin ilerleyen saatlerinde yerini horultulara bırakır. Arabalarının içinde ve sergilerinin kenarında uyuyan onlarca insan… Ceplerini dolduran günün hasılatına rağmen korkusuzca uyurlar. Geçmişte insanların bir yıl boyunca çalışarak panayırda harcamak için para biriktirdiklerini ve bu parayla neredeyse 6 aylık ihtiyaçlarını panayırdan karşıladıklarını göz önüne aldığımızda miktarın büyüklüğü daha iyi anlaşılacaktır.

Panayırda Olan Olaylar

1-20/9/1969 günü Sabah 10.30 sıralarında ilçemiz panayırında icraatta bulunan ve ikramiyeli tüfek atışı yapan Samsun ili halkından Ömer Lütfi Oğlu 1937 doğumlu Aslan Saydan elindeki suç aletleriyle yakalanarak adliyeye sevk edilmiş ve serbest bırakılmıştır.

2-20/9/1969 günü Ayancık Panayırında ikramiyeli tezgâh üzerinde top çevirmek suretiyle icrai sanatta bulunan Kastamonu ili halkından Hüseyin Yumuk'un bu hareketinin 1072 sayılı kanuna aykırı olması nedeniyle suç aletleriyle birlikte adliyeye sevk edilmiş ve serbest bırakılmıştır.

3-20/9/1969 günü saat 16.00 sıralarında Ayancık panayırında ikramiyeli tezgâh üzerinde top çevirmek suretiyle icrai sanatta bulunan Bursa ili Karacabey ilçesi halkından Hüseyin oğlu 1324 doğumlu Haşan Filiz adlı şahıs eldeki suç aletleriyle yakalanarak adliyeye sevk edilmiştir.

4-20/9/1969 günü saat 18.00 sıralarında ilçemiz Hastahane caddesinde idaresindeki minibüste Cevizli mahallesi halkından Mustafa oğlu 6 yaşlarında Erdem Sarısoy'a çarparak yaralanmasına sebebiyet veren Ayancık Belpınar köyü halkından İbrahim oğlu Ehliyetli Şoför Kazım Özcan adlı şahıs yakalanarak adliyeye sevk edileceği sırada çocuk sahiplerinin davacı olmadıklarından evrakını C. Savcılığına Feregatlı olarak gönderilmiştir.

5-20/9/1969 günü Ayancık Köprübaşı Caddesi Radar yolu üzerinde Meskûn mahalde silah atmaktan maznun, Çayiçi Mahallesi halkından Mustafa oğlu 1337 doğumlu Mustafa Turan üzerindeki suç aleti 7.65 mm çapındaki Valter tipi Belçika yapısı tabanca ile 5 adet mermi yakalanarak adliyeye sevk edilmiş olup sorgusuna müteakip tevkif edilmiştir.

6-21/9/1969 günü saat 17:00 sıralarında Karakola müracaatla 200 lira parasının çalındığını iddia ve şikâyette bulunan Karakestane köyü halkından Bekir oğlu 1317 doğumlu Şükrü Gürleyen'in vaki şikâyeti üzerine yakalanan …

(Ayancık Gazetesi, 24 Eylül 1969).

2.2.5. Moda ve Teknolojik Değişim

Panayırlar, televizyon ve internetin olmadığı dönemlerde modanın belirleyicisi olmuş, insanların kılık ve kıyafetine etki etmiştir. Büyük şehirlerde ortaya çıkan ve hızla değişen moda akımı Sinop gibi Anadolu'da ulaşım ve iletişimin güç olduğu yerlere panayırlar vasıtasıyla ulaşabilmiştir. Yani panayırlar kültürel dönüşümün itici güçlerinden biridir dersek yanılmamış oluruz. Bu değişimden önce kılık kıyafet etkilenmiştir. Yerel kıyafetlerin yerini sentetik kıyafetler almaya başlamıştır. Sonrasında mutfakta bakırın yerini alüminyum, krom ve çelik eşyalar, tahta malzemelerin yerini plastik malzemeler, yün yorgan ve yastıkların yerini elyaf almaya başlamıştır. Bu değişimde panayırın rolü büyüktür çünkü panayırlar, şehirlerde oluşan değişim akımlarını kırsala taşıyan bir köprü olmuştur.

2.2.6. Yeme İçme Kültürü

Panayır, ayrı bir yaşam alanıdır. Panayıra alışverişe ve satış yapmaya gelenler için yeme-içme alanları oluşturulmuş böylece panayırlara özgü bir yeme içme kültürü ortaya çıkmıştır. Panayırın en önemli ve vazgeçilmez yiyeceği kebaptır. Kebap yenmeden panayırdan dönülmez. Bu kebapların en önemlisi kuyu ve sırık kebabıdır. Yüzlerce koyun, kuzu, oğlak kesilir, kebap olur yenilir. Herkesin tanıdığı ve güvendiği bir kebapçısı vardır. Seyyar lokantalar kurulur zaman zaman bunların bazılarında içki satışı da yapılırdı.

Halkın panayırdaki gelir kaynaklarının en önemlilerinden biri de kestanedir. Yaş satıldığı gibi tezgahlarda yapılan kestane kebaplar etlerden yapılanlara rakip olmaktadır. Diğer meyvelerden ayva, incir, üzüm ve nar başı çekmektedir. İnsanlar bazen hayatlarında ilk kez panayırda gördükleri meyvelerden de yerlerdi.

Nar deyince, Ahmet KÜÇÜKBAŞ'tan bir anıyı hatırlayalım:

Köyün birinde üç arkadaş panayırda daha önce yemediğimiz bir şey yiyelim diye kararlaştırırlar. Para biriktirirler. Panayıra gelirler. Bakarlar ayva, üzüm köylerinde de var. Kestaneyi daha önce yemişler. Nar beğenir ve birer tane alırlar. Beraberce Şamlı'nın bağının yanından geçen su harkının üzerindeki kalas üzerine otururlar. Ayaklarını sallandırırlar. Narı açıp içine bakarlar. Bir sürü çekirdek. "Çiğidi yenmez herhalde." diyerek nar tanelerini su harkına dökerler, sonra da narın yenmeyecek etli kısmını yemeğe kalkarlar. Acı… yenecek gibi değil. Ama o kadar para verdikten sonra atmaya kıyamazlar ve yerler.

2.2.7. Diğer

Panayır çok yönlü bir etkinliktir. Ticari, toplumsal, kültürel, geleneksel ve hatta siyasi yönleri var. Nasıl Osmanlı döneminde panayırlar padişahın buyruklarının halka duyurulduğu yerler olarak kullanıldıysa Cumhuriyet döneminde de siyasiler panayırda seçmenlerine görünür, boy gösterirlerdi. Seçim dönemlerinde halka ulaşmak zor olduğu için siyasiler panayırlarda toplanan kalabalığı kullanmışlardır. Bu durum bazı dönemlerde yasaklansa da siyasiler panayırları propaganda faaliyetleri için kullanmanın yollarını bulmuşlardır.

Sinop'ta M. P. nin kuvveti

Sinob merkezinde seçim mücadelesi sönük geçerken kasabalarda ve köylerde bu mücadele bütün şiddetile devam ediyor.

Bektaş köyünde her yıl olduğu gibi bu sene de kurulan panayır binlerce vatandaşın bir araya gelmesine imkân vermiş, alışveriş yapılmış, fakat siyasî nutuk vermek yasak edilmiştir. Buna rağmen politikacılar nutuklarını kulaktan kulağa vermenin yolunu bulmuşlardır. Panayıra gelen Cevdet Kerim İncedayı da aynı tabiyeye başvurdu. Fakat köylülerin hangi tarafı tutacakları belli değil. Mevcud haleti ruhiyeyi şu hâdise güzel bir şekilde ortaya koymaktadır: «Halkçılar Sazlı köyüne gitmişler, burada büyük bir misafirperverlikle karşılanmışlar, yemişler içmişler, fakat rey talebinde bulununca şu cevabı almışlardır: «Dün Millet Partililer geldi. Onlara söz verdik. İnşallah gelecek seçimde de size veririz.» Her ne kadar umumi kanaat Millet Partisinin geçen seçimlerde olduğu kadar kuvvetli olmadığı merkezindeyse de, Sinobda Suphi Batur, Boyabadda Yusuf Kemal Tengirşek, Ayancıkta Enver Kök bir hayli taraftara sahipdirler. C. H. P. Adaylarından Suphi Batur Cevdet Kerim İncedayı da Sinobda ağır basmakta. Halk Partisi'nin son aylar zarfında sarfetmiş olduğu gayretin seçmenlerden bir kısmım Millet Partisinden ayırdığı söylenmektedir (Fotoğraf 30).

Sahabeddin UZUNKAYA (Cumhuriyet Gazetesi, 10/05/1950).

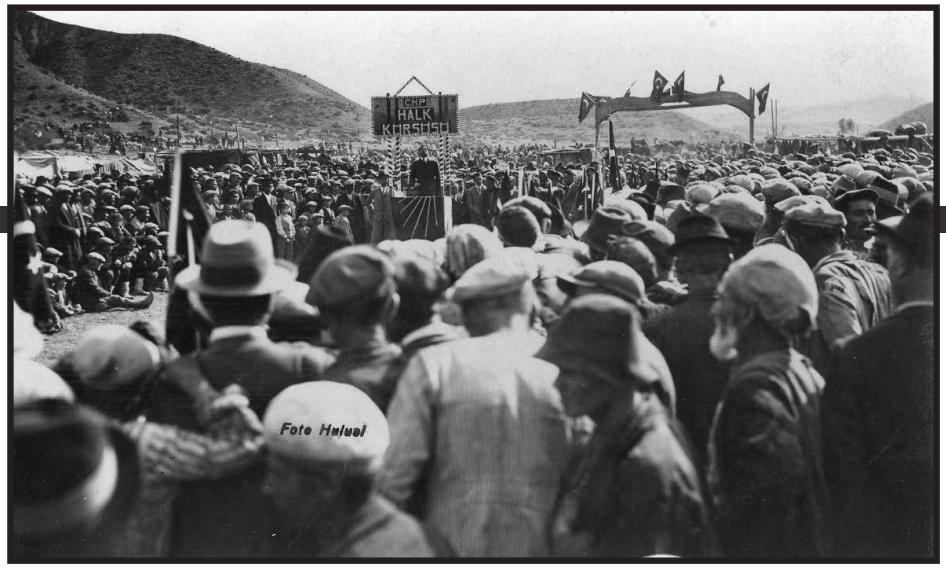

Fotoğraf 30. *Boyabat Panayırı'nda konuşma yapan siyasi parti temsilcileri (R. Kılıç Arşivi).*

Senede bir kere memlekete gelen gurbetçi sıla ziyaretini panayıra denk getirir, panayır alanında herkes her tanıdığına rastlar, görüşür konuşurdu (Fotoğraf 31). Panayırlar uzak köylerden, komşu ilçelerden kadim dostların buluşma zamanıdır. Eski dostlar, asker arkadaşları panayırda hasret gidereceklerini bilirler. Yani diğer bir deyişle panayırlar adı konmamış bir buluşma günüdür. Âşık gençlerin uzaktan da olsa birbirlerini görmeleri, nişanlıların beraberce dışarı çıkabilmeleri için büyük bir fırsattır…

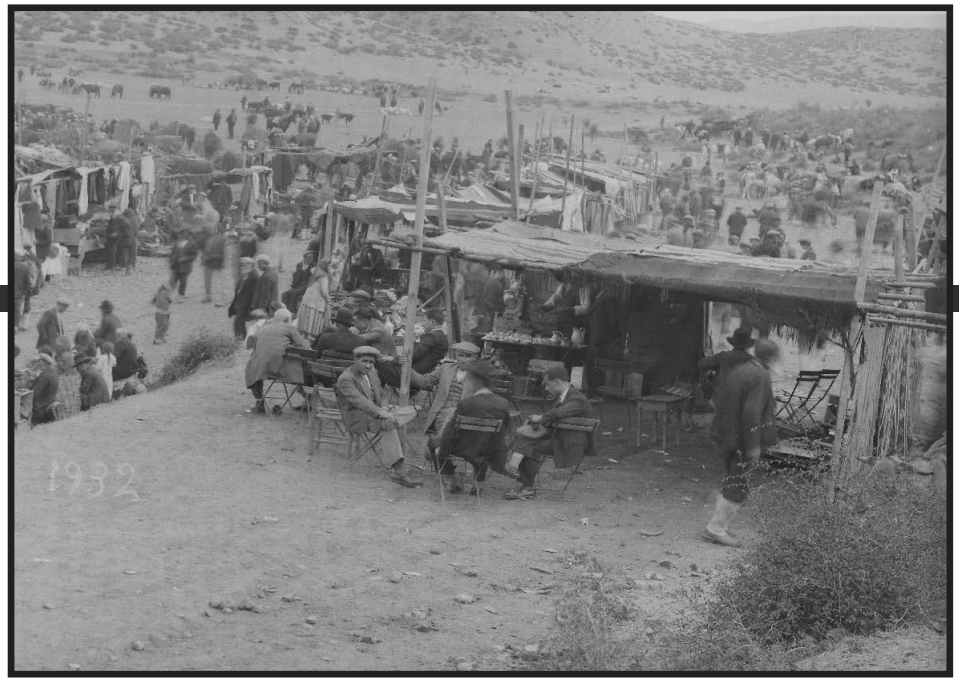

Fotoğraf 31. *Panayırlar uzak mesafelerdeki tanıdık, eş dost, asker arkadaşı vb ilişkileri olanların buluşma yeriydi. (R. Kılıç Arşivi).*

Cumhuriyet öncesinde Sinop'ta Boyabat, Karasu (Erfelek) ve Morza (Türkeli) panayırları kurulmaktadır. 1930'lu yıllarda bunlara Sinop il merkezinde kurulan Sinop panayırı, Ayancık panayırı ile Gerze panayırı[12] eklenmiştir. Ayancık ilçe merkezinde kurulan Zingal T.A.Ş. kereste fabrikasının sağladığı ekonomik imkanlar neticesinde Ayancık Panayırı bir dönem Sinop'taki en canlı panayır olmuştur diyebiliriz. 1970'li yıllara gelindiğinde ise bucak merkezlerine ve nüfusu fazla olan köylere kadar yaygınlaşan bir panayır ağı ortaya çıkmıştır. Ulaşımın gelişmesiyle insanların ihtiyaçlarını yılın her döneminde kolayca temin edebilmesi panayırlara olan ilgiyi azaltmış ve böylece birçok panayır ortadan kalkmış, var olanlar da sadece emtia pazarı hüviyetine bürünmüştür. Bugün varlığını devam ettirenlerden, bir pazardan ziyade panayır havasında olan Ayancık, Boyabat ve Bektaşağa panayırları bulunmaktadır. Bunların içinde de her ne kadar dejenere olsa da geleneksel panayır anlayışına en yakın olan Boyabat Panayırıdır.

Panayırların eski önemini kaybetmesinde hiç şüphesiz artan ulaşım ve iletişim şartlarının etkisi

12 Gerze Panayırı Osmanlı döneminde var olan bir panayırdır. Fakat Osmanlı'nın son dönemi ile Cumhuriyetin ilk yıllarında bir süre kurulmamıştır.

oldukça fazladır. İnsanlar artık ihtiyaç duydukları malzemenin birçoğuna yılın her döneminde ulaşma imkanına erişmiştir. Kış mevsiminde artık yolların da kapanmaması kış hazırlıklarının eskiye oranla daha az yapılmasına neden olmaktadır. Fakat en az bu bahsi geçenler kadar önemli olan bir diğer konu da Sinop'un verdiği göçler nedeniyle nüfusunun önemli bir kısmını kaybetmesidir (Tablo 3, Şekil 2,3,4,5).

Tablo 3. *Sinop ili ilçelerine ait kırsal ve kentsel nüfusun yıllara göre dağılımı.*

		1935	1940	1945	1950	1960	1965	1970	1975	1985	1990	2000	2010	2015	2019
SİNOP	Kent	4.896	4.838	4.995	5.780	10.214	13.392	15.096	16.117	23.148	25.537	30.502	37.707	40.667	54.260
	Kır	30.929	31.989	35.726	39.284	24.181	25.514	22.883	22.900	24.977	24.307	19.337	17.978	20.213	11.585
AYANCIK	Kent	2.538	2.422	2.552	2.560	3.616	5.649	6.676	7.226	9.534	10.418	10.919	12.346	13.285	12.814
	Kır	48.453	49.773	53.457	57.738	39.304	40.215	38.356	35.704	32.898	26.125	15.128	10.397	9.280	10.872
BOYABAT	Kent	3.713	3.739	3.996	5.407	8.190	9.415	11.312	13.033	17.144	21.506	24.681	25.952	27.334	28.240
	Kır	63.218	58.265	61.266	68.170	53.218	53.328	49.958	47.318	33.052	29.142	20.512	17.337	16.492	16.195
DİKMEN	Kent	-	-	-	-	-	-	-	-	2.612	2.412	1.402	1.614	1.655	1.458
	Kır	-	-	-	-	-	-	-	-	14.372	12.460	8.073	5.112	3.833	3.558
DURAĞAN	Kent	-	-	-	-	1.170	1.502	2.368	3.265	5.472	7.432	9.725	7.705	7.415	9.319
	Kır	-	-	-	-	22.367	24.567	26.433	27.372	29.686	26.669	19.067	14.057	11.041	10.496
ERFELEK	Kent	-	-	-	-	1.890	2.246	2.554	4.668	3.672	4.262	3.659	3.682	3.556	3.761
	Kır	-	-	-	-	21.348	22.225	20.719	19.776	18.701	15.026	10.153	8.001	7.574	8.165
GERZE	Kent	3.523	3.412	4.272	4.320	4.680	5.376	6.823	7.293	7.370	8.609	10.013	11.702	14.219	16.606
	Kır	34.880	36.406	39.012	42.362	41.564	43.891	42.881	41.836	23.024	19.606	13.282	9.236	8.404	8.721
SARAYDÜZÜ	Kent	-	-	-	-	-	-	-	-	1.062	1.591	3.407	936	1.293	1.805
	Kır	-	-	-	-	-	-	-	-	9.212	7.474	4.810	4.071	3.707	4.529
TÜRKELİ	Kent	-	-	-	-	621	843	1.553	2.162	4.203	4.547	6.977	5.630	5.690	6.122
	Kır	-	-	-	-	17.367	18.247	18.043	17.939	20.001	18.000	13.927	9.276	8.475	9.737

Bilhassa panayırların daha fazla hitap ettiği kırsal nüfusun gittikçe düşmesi panayırların da ticari hacmini azaltmıştır. 1935 yılında Sinop genelinde kırsal nüfus 177.480 (%92,4), kentsel nüfus ise 14.670 (%7,6)'dir. Diğer bir deyişle yaklaşık 192.000 kişinin yıl içindeki en önemli ticaret ve eğlence organizasyonu panayırlardır. Ulaşımın güç olduğu bu dönemde insanlar ayaklarına gelen bu ticaret mekanlarında yıl içindeki karşılayabildikleri tüm ihtiyaçlarını karşılıyorlardı. 2018 yılına gelindiğinde ise kırsalda yaşayan nüfus 90.308 (%41)'dir. Kentlerde yaşayan nüfus ise 129.425 (%59)'dir. Günümüzde hem kırsalda yaşayan nüfus azalmış hem de ulaşım imkanlarının gelişmesiyle bu nüfusun ihtiyaçlarını sadece panayırdan edinme mecburiyeti kalmamıştır.

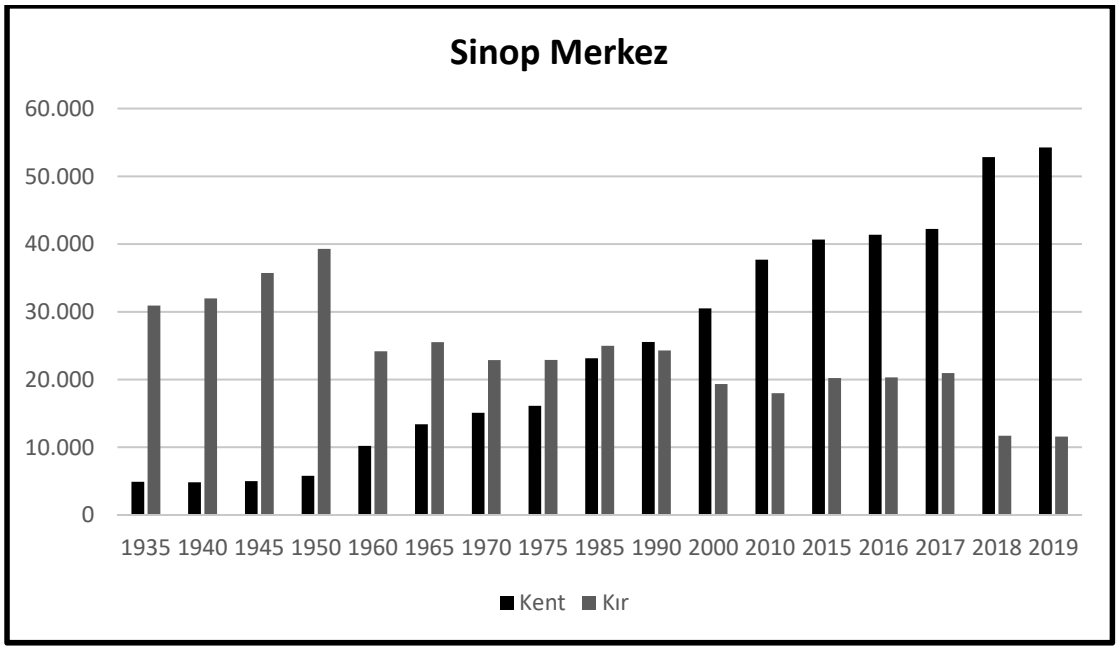

Şekil 2. *Sinop ili Merkez ilçesinin kır-kent nüfusunun yıllara göre değişimi (TÜİK,2020).*

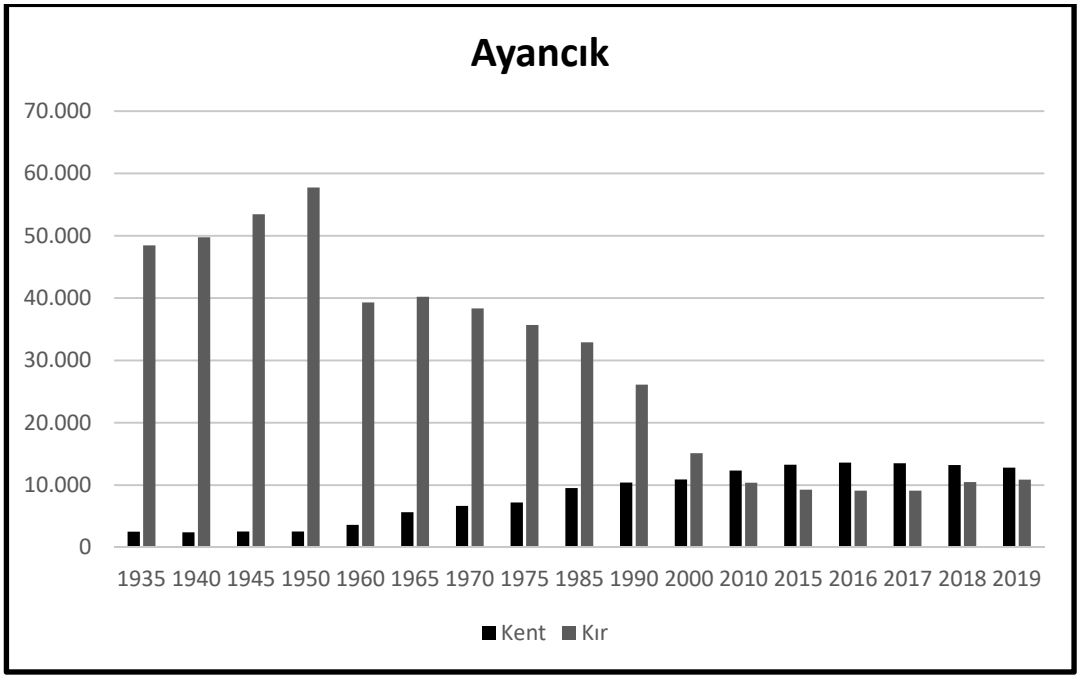

Şekil 3. *Sinop ili Ayancık ilçesinin kır-kent nüfusunun yıllara göre değişimi (TÜİK,2020).*

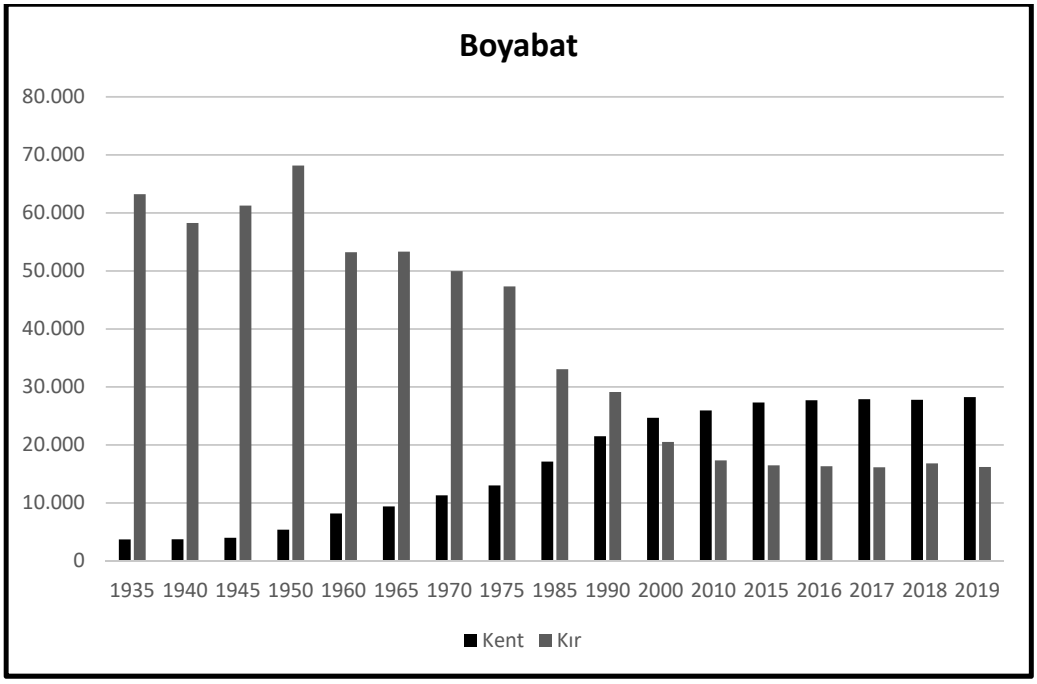

Şekil 4. *Sinop ili Boyabat ilçesinin kır-kent nüfusunun yıllara göre değişimi (TÜİK,2020).*

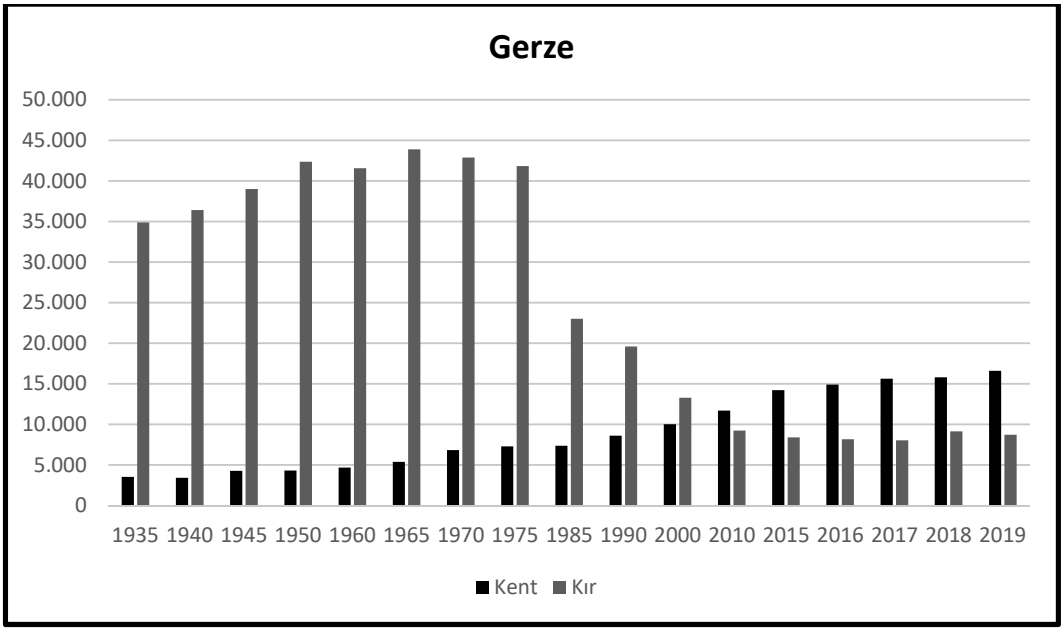

Şekil 5. *Sinop ili Gerze ilçesinin kır-kent nüfusunun yıllara göre değişimi (TÜİK,2020).*

3

SİNOP İLİNDE KURULAN PANAYIRLAR

Sinop ili Türkiye'nin kuzeyinde, Karadeniz Bölgesi'nin Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alır (Şekil 1). İl merkezini oluşturan Sinop şehri, üzerinde kurulu bulunduğu doğu-batı eksenli yarımada sayesinde kuzey rüzgarlarına kapalı iç limanı ile ilk çağlardan beri gemilere ve denizcilere önemli bir sığınak olmuştur. Sinop'un bu çok önemli kuruluş yeri özelliğine ilave olarak Sinop'un ayrıca ilk çağlardan beri Karadeniz Havzası ve Karadeniz'e kıyısı olan devletleri Anadolu'nun içlerine bağlayan ticaret yollarının başlangıç noktasında olması da onu ayrıca önemli kılmıştır. Fakat il genelinde arazinin dağlık ve engebeli olması yatay yönde insanlar arası iletişim ile malların rahat dolaşımı konusunda sıkıntılar yaratmış, bu durum kısa mesafelerde de olsa köy ve ilçe panayırlarının kurulasına zemin hazırlamış, bu durum Sinop'ta son derece önemli bir panayır kültürünün ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

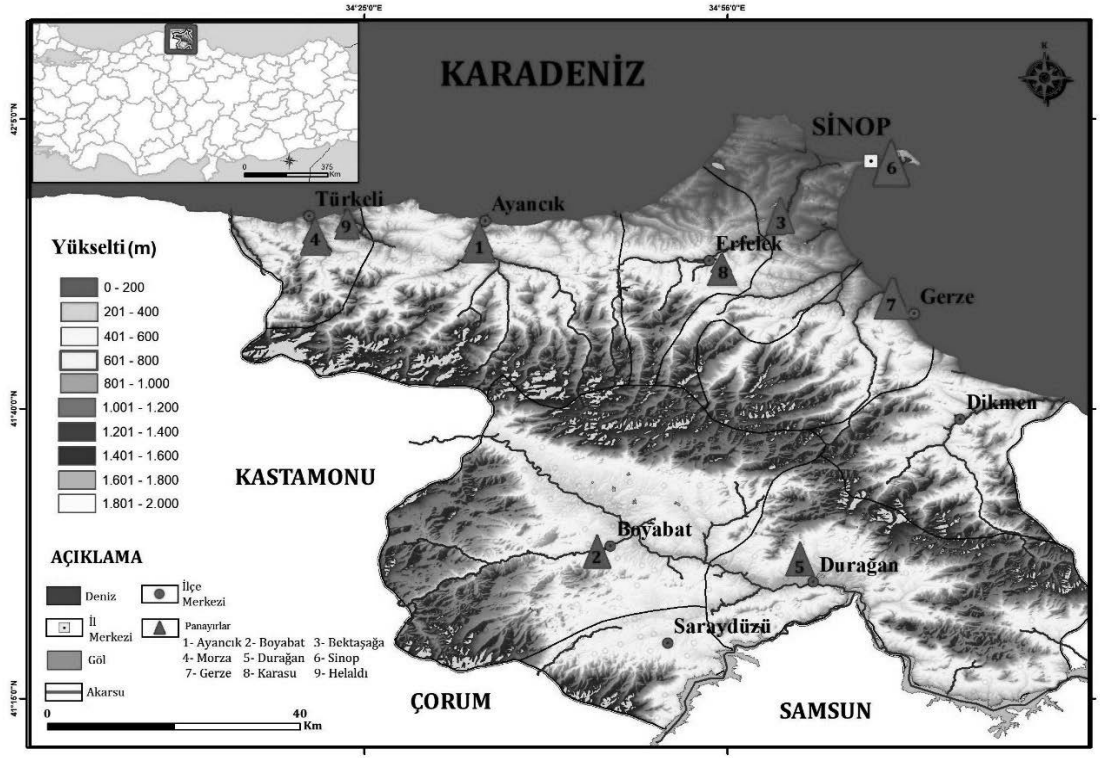

Şekil 1. *Sinop ili ve Sinop'ta kurulan panayırların lokasyon haritası.*

Bu araştırmada Sinop'ta kurulan 9 panayır ele alınmıştır. Bunların 5 tanesi hâlen aktif olup her yıl kurulmakta, 4 tanesi ise artık kurulmamaktadır.

3.1.Sinop Panayırı

Sinop'un ilçelerinde kurulan panayırların tarihi Osmanlı dönemine uzansa da il merkezinde kurulan Sinop Panayırı ilk defa 1935 yılında kurulmuştur. At koşuları ve güreşlerle renklendirilen panayır oldukça ilgi çekmiştir.

Sinop'ta Bir Panayır Kuruluyor

Her sene Eylül ayının sekizinci gününde başlamak ve üç gün devam etmek üzere Mahsulât ve Hayvanat alım satım panayırı açılacağı ve panayır yerinin şimdiden hazırlanmakta olduğu haber alınmıştır. Kurulacak olan bu Panayırın Sinobun İktisadî vaziyetinin inkişafında çok mühim âmil olacağı muhakkak görülmektedir.

(Sinop Gazetesi, 18 Temmuz 1935).

Sinop Panayırı (8) Eylül Pazar Günü Açılıyor

3 gün sürecek olan Sinop Panayırı (8) Eylül Pazar, günü Sinop'ta Okullar karşısındaki çok müsaid ve geniş alanda açılacaktır. Panayıra gelecek tecimlere her türlü kolaylıklar yapılması düşünülmüş ve şimdiden her sınıf satıcılar için mahaller ayrılmıştır.

Panayıra İlimiz çevresindeki illerden ve İlçelerden misafirler gelmeye başlamıştır.

Panayır münasebetiyle yapılacak At koşuları ve Pehlivan güreşleri de çok önemli olacağı şimdiden belli olmaktadır.

(Sinop Gazetesi, 5 Eylül 1935).

Sinop Panayırı Açılıyor

Bu yıl ilk defa olarak Sinop'ta panayır kurulacaktır. Her türlü hayvan ve tecimel eşya alım satımına mahsus olan bu panayır eylülün sekizinci günü açılacak ve üç gün sürecektir. Uray, şimdiden hazırlıklar yapıyor. Sinobun iktisadi durumu çok geri olduğundan panayır bu bakımdan faydalı olacak, Sinobun ürünlerini tanıtacaktır. Hele hayvan alım satımına fazla dikkat olunursa en büyük fayda elde edilmiş olacaktır. Çünkü yerli kara sığır cinsi bozuldukça bozulmuş, küçüldükçe küçülmüştür. Bir de bu panayırdan nakil vasıtalarının ıslâhı yolunda istifade etmelidir. Sinop vilâyeti umumiyetle kağnı kullanır. Bunların gıcırtı ve cızırtısı şehir içinde sinirleri bozar.

Yangında yanmış olan ve duvarları sağlam duran kilise binasının sinema ve tiyatro binası yapılmasına karar verilmiştir. Bu iş bitirilirse çok mükemmel bir salon ve sahne elde edilmiş olacaktır.

Her yıl mayısta yapılan ve geliri suyolları yapılmasına ayrılan at koşuları panayır münasebetiyle bu yıl eylülün yedinci günü yapılacak ve panayırın birinci günü pehlivan güreşleri de olacaktır.

(Akşam Gazetesi, 7 Eylül 1935).

Sinop Panayırı Açıldı ve Çok Rağbet Buldu

Panayırlar ve pazarlar memleketin iktisadi durumu üzerinde en çok hareket uyandıran amillerdendir. Geçen sene umumî mecliste Murad Kocanın teklifi üzerine onaylanmış olan Sinob panayırı bu ayın sekizinci cumartesi günü mektebler karşısındaki geniş alanda kurulmuştur.

Panayırın birinci günü öğleden sonra pehlivan güreşi de yapılarak halkın alâkası artırılmış, ikinci günü illerden ve civar ilçeler ve kamunlardan gelen yüzlerce tecimenlerle, binlerce halk gelerek panayır mahalli bir mahşer hâlini almıştır. Ve akşama kadar her çeşit yerli mallar üzerinde alışveriş yapılmış ve geniş mikyasta hayvan alım ve satımı olmuştur.

Panayırın üçüncü günü de yine çok kalabalık olmuş akşamüstü büyük pehlivan güreşleri yapılmıştır. Uray tarafından panayır mahallinde su ve elektrik tesisatı yapılmış olduğundan panayırdaki kalabalık geç vakitlere kadar devam etmiştir.

Panayır alanında köylülere halkevi tarafından bir piyes temsil edilmek üzere hazırlıklar yapılmış ise de havanın birdenbire değişerek sert bir poyraz yelinin esmeye başlaması üzerine piyes gösterilememiştir.

Sinobun iktisadi bünyesinde büyük değişiklikler yapacağı anlaşılmış olan panayırın daha verimli olması için at koşuları ile pehlivan güreşlerinin panayırdaki faaliyete halel vermemesi için ve bu müsabakaların daha canlı ve daha şümullü olması için esaslı tedbirler alınmasının çok faydalı olacağını ümit etmekteyim.

(Sinop Gazetesi, 12 Eylül 1935).

Panayırın en ilgi çekici eğlence organizasyonlarının başında at yarışları gelmektedir. Panayırlardan önce mayıs ayında yapılan ve geliri yerleşmeye su getirmek için harcanan at yarışları panayırlarla beraber sonbahara alınmıştır. Bu yarışlara Sinop içinden ve dışından birçok yarışçı katılmıştır. Sülük Gölü çevresinde gerçekleştirilen yarışlarda atlarla beraber eşekler de yarışmaktadır (Fotoğraf 32,33,34,35,36,37,38,39).

Sinop Panayırı ve At Koşusu

1-Sinob Panayırı eylül ayının 8/9/10 uncu günleri olmak üzere üç gün devam edecektir.

2-Panayır her nevi eşyayı tüccariyeye ve hayvan alım ve satımına mahsustur.

3-Her nevi esnaf için hususi mahaller hazırlattırılmış ve eşyalarının güneş ve yağmurdan muhafazası tertibatı alınmıştır.

4-Satılığa getirilecek hayvanların çıktığı yerlerde hayvan hastalığı olmadığına dair köylerde muhtarlardan ve kasabalarda belediyelerden şahadetname almaları mecburidir.

5-Panayırdan bir gün evvel eylülün yedinci günü Sinobta Sülük gölü mevkiinde program mücibince beş sınıf üzerine tertib edilen at koşusu yapılacak ve kazananlara 360 lira ikramiye verilecektir.

6-Ayrıca program altında panayırın birinci günü öğleden evvel yaptırılacak pehlivan güreşi müsabakasını kazananlara zengin ikramiye verilecektir.

(Sinop Gazetesi, 15 Ağustos 1935).

SİNOB SONBAHAR HAYVAN

Ve Ticarî Eşya Panayırı

8 — EYLÛL — 936 da AÇILARAK 10 — EYLÛL — 936 AKŞAMINA KADAR DEVAM EDECEKTİR

Şirin Sinobdan bir görünüş

1 - Sinob Sonbahar Hayvan ve Ticarî Eşya Panayırı bu sene Memleket Hastanesi yanındaki büyük alanda 8-9-936 da kurularak 10-9-936 akşamına kadar üç gün sürecektir. Panayıra gelecek tüccarlar için ayrı, ayrı mahaller hazırlanmıştır.

2 - Panayırdan sonra Eylûlün 11, 12 nci günleri program dâhilinde Pehlivan Güreşi ve Eylûlün 13 üncü Pazar günü de At Koşusu yapılacaktır.

3 - İkramiyeler zengindir.

Panayırda yer tutmak istiyen Tüccarların şimdiden Sinob Belediyesine müracaatları

Fotoğraf 32. *Sinop Gazetesi'nde yayınlanan panayır ilanı.*

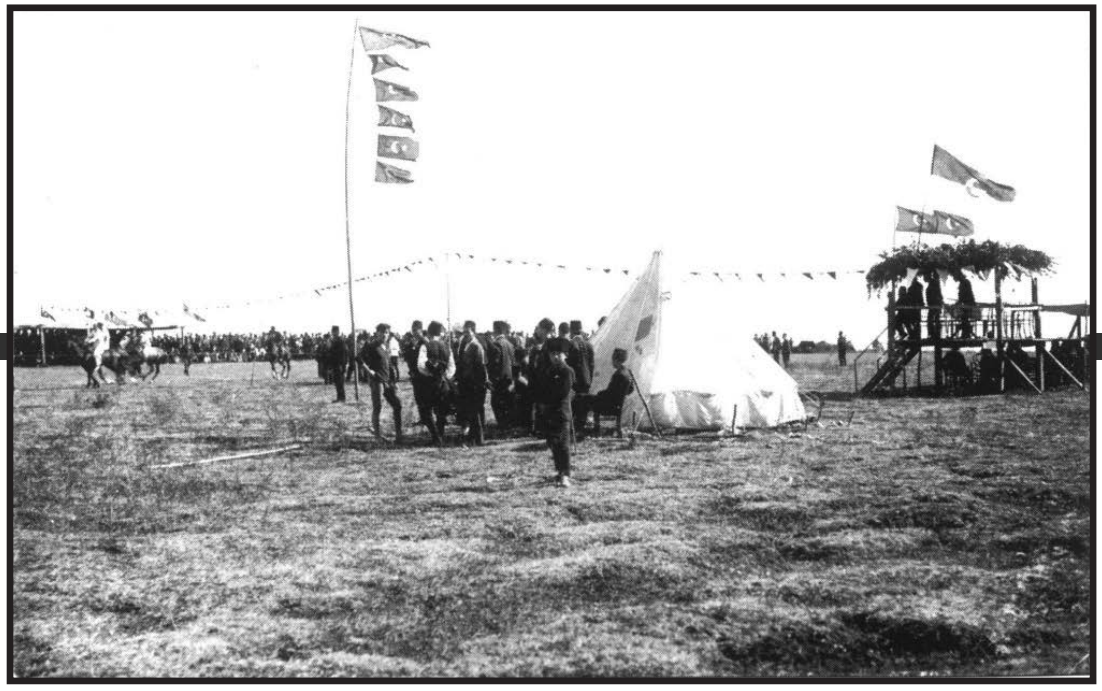

Fotoğraf 33. *Sinop'ta at ve eşek yarışları 1920'li yıllar (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

Fotoğraf 34. *Sinop'ta at ve eşek yarışları (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

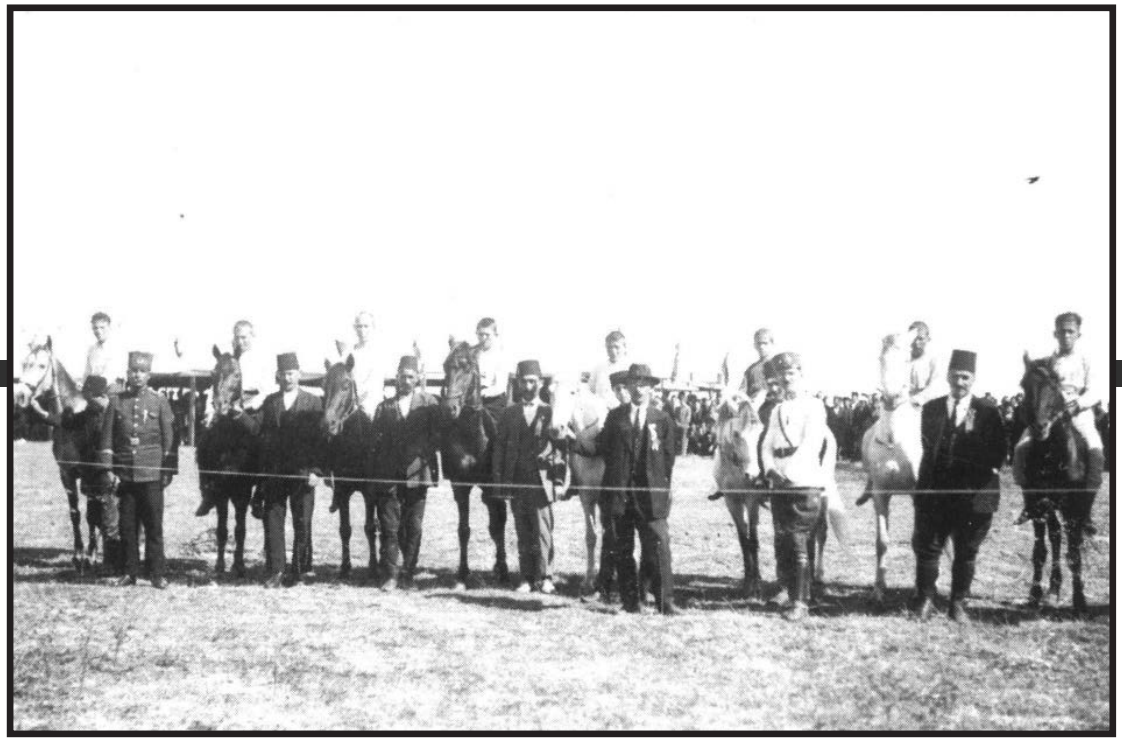

Fotoğraf 35. *Sinop'ta at ve eşek yarışları (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

Fotoğraf 36. *Sinop'ta düzenlenen yarışları izleyen protokol üyeleri (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

Fotoğraf 37. *Sinop Panayırı açılış töreni (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

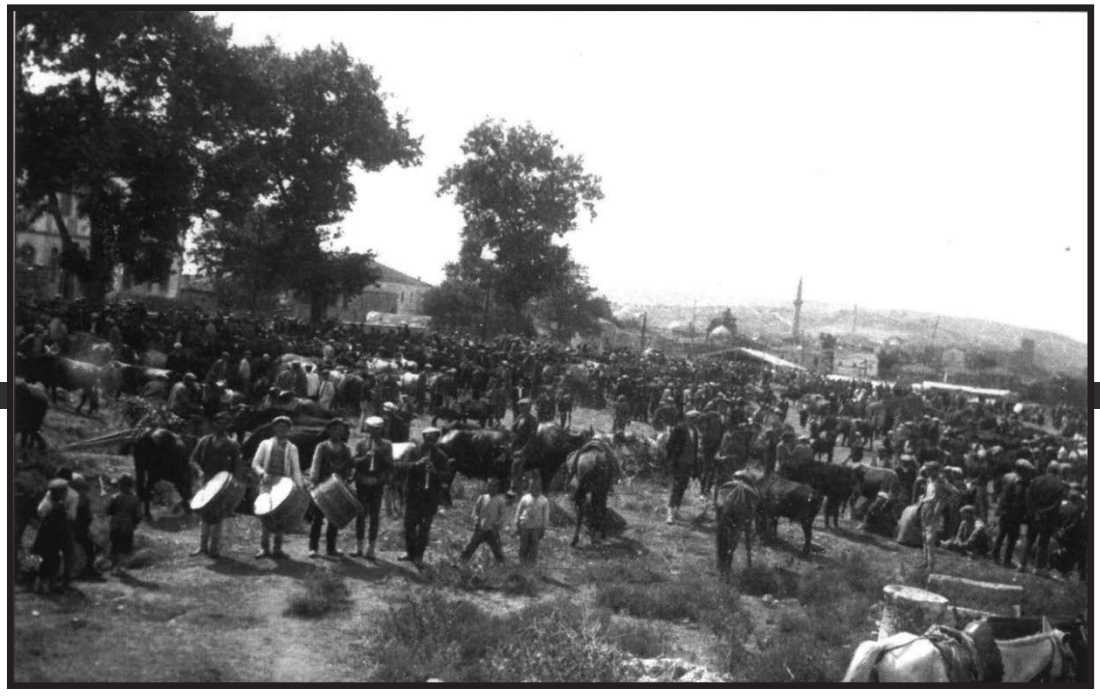

Fotoğraf 38. *1930'lu yıllarda Sinop Panayırı (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

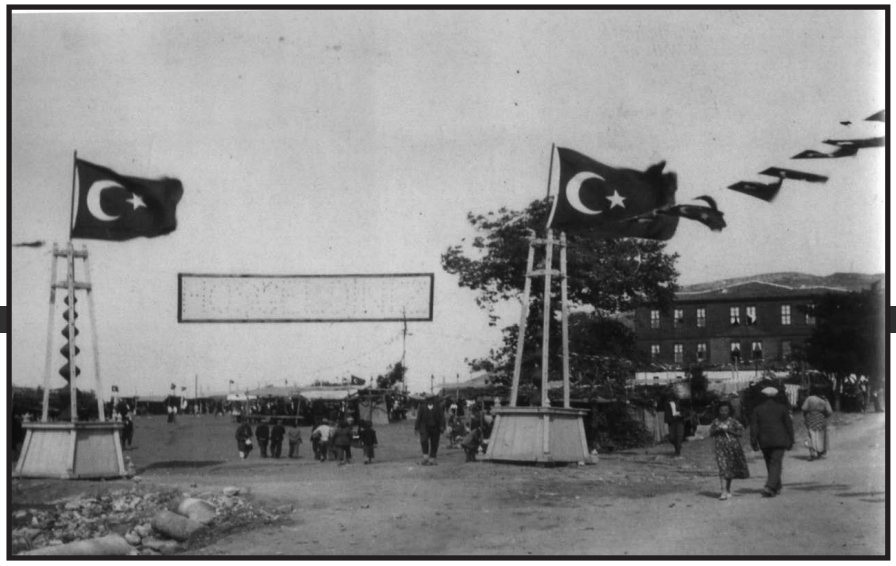

Fotoğraf 39. *Memleket Hastanesi'nin yanına kurulan panayır alanı (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

Sinop Panayırı

Sinopda ilk defa olarak kurulan panayır eylülün sekizinci günü başlıyarak onuncu salı günü akşamına kadar üç gün üç gece devam etmiştir.

Uray; memleket hastahanesinin batı tarafındaki geniş alanı panayır yeri yaparak burada günlerce hazırlıklar yapmış ve her sınıf esnaf için ayrı ayrı yerler ayırmış, panayır alanı elektrikle donatılmış ve gündüzden farkı olmayan elektrik ışıkları altında panayır geceleri de devam etmiştir (Fotoğraf 39).

Panayır yerinin su ihtiyacı uray başkanlığınca göz önünde bulundurularak şehrimizin iyi suları özel borularla panayır alanına akıtılmış ve panayıra gelen bütün halkın su ihtiyaçları bu suretle temin edilmiştir.

İlk günü sabahleyin erkenden davullar yerli havalar çalmak suretiyle halkı panayıra çağırmış ve bütün esnaf kendilerine hazırlanan mevkilerde dükkânlarını kurarak manifaturacılar, bakkallar, ekmekçiler, manavlar, kasaplar, kebabcılar, demirciler, çapulacı ve kunduracılar, kahveciler ve daha sair sınıf esnaflar hepsi yerlerini tutarak alışverişe başlamışlardı. Panayıra merkez ilçeden başka diğer ilçelerle komşu illerden binlerce türlü cins hayvan getirilmiş ve hayvan alışverişi çok parlak olmuştur.

Panayıra iştirak eden bütün yurddaşların rahatları temin edilmiştir. Sinobda ilk defa olarak kurulmuş olan panayırın böyle parlak bir şekilde karşılanması Sinobumuzu şereflendirmiş ve herkesi sevindirmiştir. Panayıra iştirak eden bütün yurddaşların rahatları temin edilmiştir.

Panayırın ilk ve son günlerinde ayrıca güreş yarışmaları da yapılmış ve bu yarışmalara İstanbul, Kastamonu, Boyabat, gibi yerlerden gelen pehlivanlar da iştirak etmiştir. İlk yılında bu kadar rağbet gören ve on binden fazla kişinin iştirakiyle açılan panayırın gelecek yıllarda daha parlak olacağı memleket ekonomisi için çok faydalı bir unsur olacağı umulabilir.

(Ulus Gazetesi, 10 İlkteşrin 1935).

Sinop Panayırı

Bu Yıl İlk Defa Kurulan Panayır Mükemmel Oldu. Sinobda ilk defa olarak kurulan panayır üç gün üç gece devam etmiştir. Uray, memleket hastanesinin günbatı tarafındaki geniş araziyi panayıra tahsis etmiştir. Panayır yerinin su ihtiyacı uray başkanlığınca göz önünde bulundurularak şarımızın en sıhhî suları hususî borularla panayır alanına akıtılmış ve panayıra gelen halkın su ihtiyacı bu suretle temin edilmiştir.

İlk günü sabahleyin erkenden davullar millî havalar çalmak suretiyle halkı panayıra çağırmış ve bütün esnaf kendilerine hazırlanan mevkilerde dükkânlarını kurmuşlardır. Panayıra şehirli ve köylülerden başka civar il ve ilçelerden binlerce insan gelmiştir.

Panayıra merkez ilçeden başka mülhak ilçelerle civar illerden binlerce ve her cins hayvan getirilmiş ve hayvan alışverişi çok parlak olmuştur.

(Akşam Gazetesi, 30 Kasım 1935).

Sinop'ta hayvancılığın geliştirilmesi ve hayvan soylarının ıslahı amacıyla 'aygır depoları' adı altında devlet tarafından kurulan ve desteklenen binek hayvanları üretim merkezleri kurulmuştur. Bu hayvanların sergilenmesi ve halkın eğlenmesi amaçlı yarışlar düzenlenmiştir. Bu yarışlar önceleri mayıs ayında düzenlenirken 1935 yılından itibaren kurulmaya başlanan panayırlarla beraber eylül ayına alınmıştır. Böylece hem yarışların hem de panayırların daha kalabalık olması amaçlanmıştır. Bölge insanı Samsun'dan gelen atların da katıldığı yarışları ilgiyle takip etmiştir. Bu gelenek günümüzde tamamen ortadan kalkmıştır.

VALİ SÜREYYA YURDAKUL'UN BAŞKANLIĞINDA

13-9-936 Pazar Günü Belediyesi Su Yolları Menfaatine Vilâyet İslahı Hayvanat Komisyonu Tarafından Tertip Edilen

SONBAHAR AT KOŞUSU PROGRAMI

Birinci Koşu; Üç yaşındaki Yerli ve Yarım kan erkek ve dişi taylara mahsustur. İkramiyesi: 60 liradır. Birinciye 40, İkinciye 20 lira verilecektir. Duhuliyesi: 3 liradır. Mesafe; 1000 metredir.

İkinci Koşu; Dört ve daha yukarı yaştaki Yerli ve Yarım kan hayvanlara mahsustur. İkramiyesi: 70 liradır. Birinciye 50, İkinciye 20 lira verilecektir. Duhuliyesi: 5 liradır. Mesafe: 2000 metredir.

Üçüncü Koşu; Dört ve daha yukarı yaştaki hayvanlara mahsustur. İkramiyesi: 50.liradır. Birinciye DO, İkinciye 20 lira verilecektir.' Duhuliyesi: 5 liradır. Mesafe: 1000 metredir.

Dördüncü Koşu; Dört ve daha yukarı yaştaki yerli yarım kan hayvanlara mahsustur. İkramiyesi: 140 liradır. Birinciye 100, İkinciye 40 Duhuliyesi: 10 lira Mesafe: 3000 metredir.

Umumî Şartlar

1-Kayıt muamelesi 7/Eylûl/936'dan 12/Eylûl/936 akşamına kadardır.

2-Kayıt ücreti peşin alınır. Kayıt muamelesi yapılmak için hayvanla beraber sahibinin veyahut tahriri vesaiki hamil vekilinin tayin edilen gün ve saatte kayıt memurluğuna müracaat etmeleri lâzımdır.

3-Telgraf veya mektubla hayvanım kayıt ettirmek mecburiyetinde olanlar hayvanın mufassal eşkâl ve evsafım, jokerinin ismini ve taşıyacağı renkleri ve dâhil olacağı koşunun kayıt ücretini kaydın biteceği ilân olunan gün ve saatinde vasıl olabilecek gibi göndermelidir.

4-Hayvanın yaşı doğduğu senenin Kânunu sanisi iptidasından hesab edilir.

5-Hayvanın yaşını, kanın, derecesini gösteren (şecere Padigiri) mevcut olmazsa bu gibi hayvanların yaşı ve kanının derecesi kayıt memurluğundaki baytar tarafından tayin olunur.

6-Jokerlerin hareket işareti verilmeden evvel hayvanları dört nala kaldırmak yasaktır.

7-Bir hayvan diğer bir hayvanın asgari iki beygir boyu ilerisinde olmadığı hâlde yolunu kesecek gibi önüne geçtiği ve yahut takip ettiği istikametten inhiraf ettirecek gibi çarptığı veya itliği sabit olursa hayvan koşu harici addedilir.

8-Aynı koşuda birden ziyade hayvanı olan bir hayvan sahibinin hayvanlarından birisi diğer herhangi bir hayvanın asgari iki beygir boyu ilerisinde olmadığı hâlde yolunu kesecek gibi önüne geçer veyahut takip ettiği istikametten inhiraf ettirecek gibi çarpar veya iterse hadiseye sebebiyet veren hayvan ile beraber aynı hayvan sahibinin o koşuya iştirak eden diğer hayvanlar da koşu harici çıkarılır.

9-Koşu esnasında koşu sahası haricine çıkan bir hayvan koşu harici addedilir. Bu hayvan koşu sahasını terk ettiği noktadan tekrar sahaya ithal edilir ve muayyen olan mesafeyi ikmal ederse koşu harici ad olunmaz.

10-Koşu programında gösterilen saha veya mesafe üzerinde koşmayan hayvanlar koşu harici addedilir.

11-Her koşuya üçten aşağı hayvan iştirak ederse ikinci derecedeki ikramiye muteber addedilir.

12-Jokelerin birkaç renkten veyahut yalnız, bir renkten yapılmış gömlek ve aynı renkte veyahut başka renkte yapılmış önü uzunca siperli kasket taşımaları mecburidir. Bu kıyafeti taşımayanlar ve her türlü temizlik ve zarafeti ihmal etmiş olanlar koşulara katiyen kabul edilmezler.

13-Koşuya iştirak edecek hayvan sahiplerinin koşudan evvel hayvanını yarışa koymaktan vazgeçtiği takdirde verdikleri ücret geri verilmez.

14-Yalnız jokeler duhuliyeden müstesnadır.

15-İkramiyeler hayvan sahiplerine verilecektir.

16-Yarış saat 14 de başlıyacaktır.

17-Koşuya geleceklerin koşu günündeki istirahatlerini temin için mevki mahsus ve birinci mevki biletlerini 12/9/936 akşamına kadar almaları rica olunur.

18-Bilet almak isteyenler tevzi memurlarından alabilecekleri gibi doğruca Belediyeden de alabilirler. Mevki mahsus (75) birinci mevki (50) ikinci mevki (25) duhuliye (15) kuruştur. 6 yaşından 12 yaşına kadar çocuklardan (5) kuruş 12 yaşından yukarı olanlardan tam bilet ücreti alınır.

19-Yarışta ayrıca Halkevi Spor kolu tarafından sür'at, mukavemet ve bisiklet koşuları tertip edilecek ve kazananlara madalya verilecektir. Bu koşulara gireceklerin Spor teşekküllerine dâhil olduklarına dair vesaik göstermeleri mecburî olub 12/Eylûl/936 akşamına kadar Halkevi Spor Kolu Başkanlığına kayıtlarını yaptırmaları lâzımdır.

(Sinop Gazetesi, 10 Eylül 1936).

Sinob Sonbahar At koşusu bu sene pek heyecanlı oldu

Pazar günü Sülük gölündeki koşu sahasında kalabalık bir seyirci önünde Sonbahar At koşusu bu söne pek heyecanlı olmuştur. Koşu dört sınıf üzere tertib edilmişti. Fakat koşu şartlarını haiz tay gelmediğinden tay koşusu yapılamamıştır.

Birinci koşu: Dört ve daha yukarı yaştaki yerli hayvanlara mahsus mesafe hin metre idi. Bu koşuya dört hayvan girmiştir. Karasudan Remzi Altayın Rüzgârı birinci, "Vezir köprülü Mahir Yıldızın Dilberi ikinci gelmişlerdir.

İkinci koşu: Yerli ve yarım kan hayvanlar arasında 2000 metre sürat koşusu idi. Bu koşuya beş hayvan girmiştir. Vezir köprülü Fevzi Tınaz tepenin Bilgeli birinci, Karasudan İbrahim Yılmazın Kameri ikinci gelmiştir.

Üçüncü koşu: Yerli ve yarım kan hayvanlar arasında 3000 metre mukavemet koşusu, idi. Bu koşuya dört hayvan girmiştir. Vezirköprülü Mahir Yıldızın Nasibi bîrinci, İzzet Kocanın Ceylanı ikinci gelmiştir.

(Sinop Gazetesi, 17 Eylül 1936).

Sinobun Suyu; Yeni Vali Bu İşe Çok Ehemmiyet Veriyor

Yeni vali Naci Kıcıman işe başladı. Devair ve müessesatı gezdi ve tedkikat yaptı. Belediye ve Muhasebei hususiye işlerini gözden geçirdi. Kendisinden iyi işler ve teşebbüsler bekleniyor. Esasen genç bir valinin Sinoba tayin ve vürudu Sinopluları çok memnun etmiş ve büyük ümidlere sevketmiştir.

Yeni valinin ilk iş olarak su yolları projesi üzerinde yürüdüğü görülüyor. Her sene su yolları menfaatine tertib olunan at yarışı bu sene de 5 eylülde yapılacaktır. Sinopta biri Muhasebei hususiye, diğeri Belediye tarafından tertib edilen bu at koşularına rağbet artmaktadır. Eylül at koşusundan iki gün sonra da 3 üncü Sinop panayırı açılacaktır. Eylül ve teşrinievvel Sinop vilâyetinin panayır aylarıdır denebilir. Zira bu aylarda Sinob, Boyabad, Ayancık, Gerze panayırları açılır (Fotoğraf 40).

(Akşam Gazetesi, 16 Ağustos 1937).

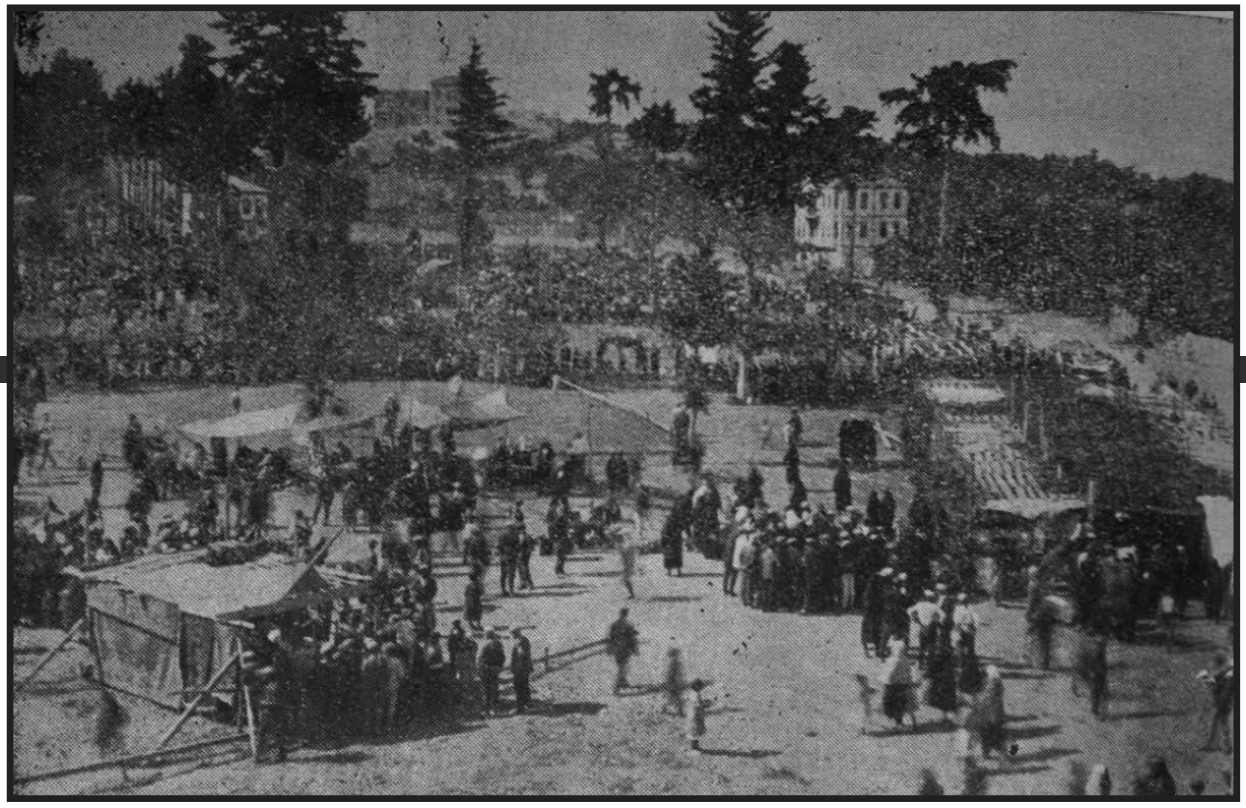

Fotoğraf 40. *1937 yılı Sinop Panayırı (Anonim).*

Sinop Panayırı 1938-1942 yılları arası kurulmamıştır. Bu dönemle ilgili kesin bir bilgi bulunmamakla beraber II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkilerinin panayıra yansıdığı söylenebilir. Panayırın daha hareketli olmasını sağlamak amacıyla bazı yıllar panayır tarihlerinin millî bayramlara tesadüf ettirilmesiyle katılımın artması sağlanmaya çalışılmıştır.

Sinop Panayırı

Dört yıldan beri yapılmayan Sinop Panayırı Sayın Valimizin Yüksek teşviklerde bu yıl 7 Birinci teşrinde açılacaktır: 3 gün sürecek olan bu panayırda hayvan ve emtia bulunacaktır. Bu panayıra bütün vatandaşların gelmelerini candan arzu ediyoruz. Panayırın güzel geçmesi için lâzım gelen tedbirler şimdiden alınmaktadır (Fotoğraf 41).

(Sinop Gazetesi, 16 Eylül 1942).

Sinop Panayırı

Sinop panayırı işittiğimize göre 27 Birinciteşrin 1942 tarihine tehir edilmiştir. Sinop Panayırı'nın son günü Cumhuriyet Bayramı'na rastlayacaktır. Panayırın kalabalığı bu suretle bir kat daha artacaktır.

(Sinop Gazetesi, 7 Birinciteşrin 1942).

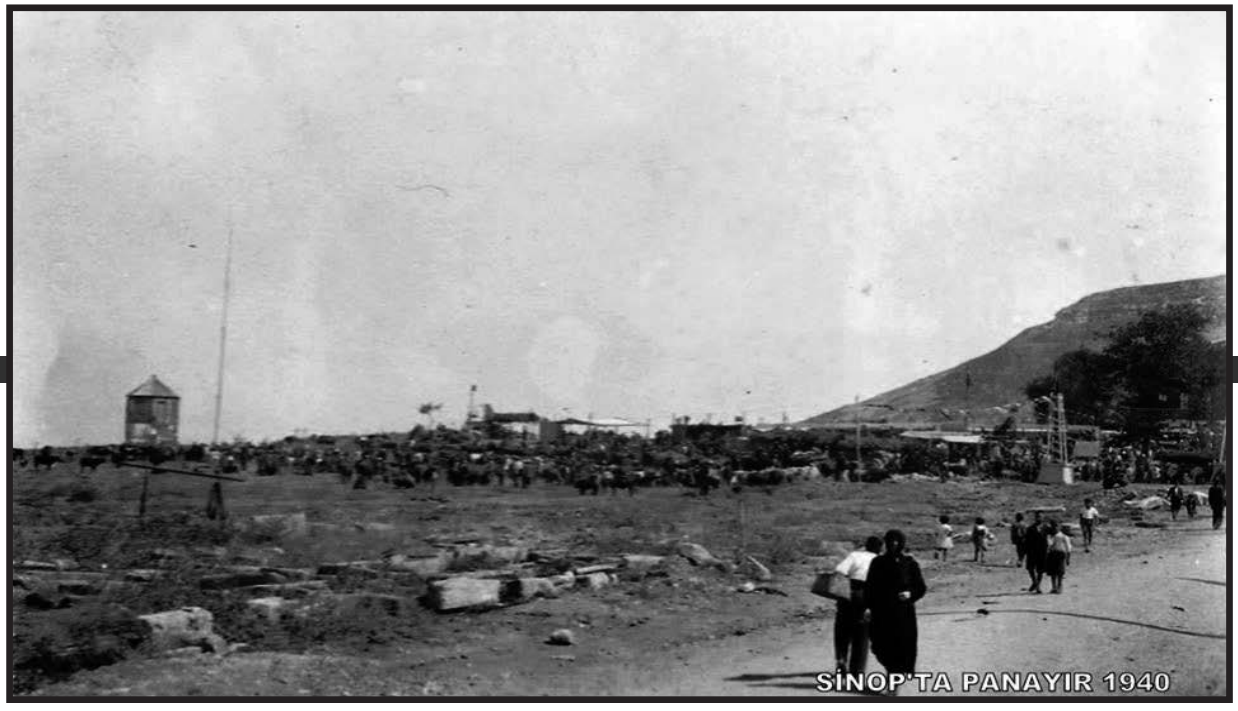

Fotoğraf 41.*1942 yılında kurulan Sinop Panayırı (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

Günümüzde artık kurulmayan Sinop Panayırı'nın en son ne zaman veya hangi tarihte kurulduğu konusunda elimizde net bir bilgi mevcut değildir.

3.2. Ayancık Panayırı

Ayancık Panayırı her yıl eylül ayının 18'inde kurulmakta ve 4 gün devam etmektedir. Hayvan ve emtia panayırı olan Ayancık Panayırı, kırsaldan ve çevre yerleşmelerden gelen binlerce insanın katılımıyla gerçekleşen oldukça hareketli bir panayırdır. Ekonomisi tarıma dayalı olan ilçe insanının bir yıl boyunca ürettiği mahsullerini, yetiştirdiği hayvanlarını değerince satması ve kışlık erzakını tedarik etmesi için kurulan ve adeta bir mali milat olan panayır, ilçede daha önceden veresiye yapılmış alışverişlerde oluşan borçlar ve yıllık verilen kiraların ödendiği, düğün ve nişan alışverişinin yapıldığı, bir yıllık tüm gıda, giyim, tamir ve bakım ihtiyaçlarının giderildiği bir organizasyondur.

Panayırın ilk ne zaman kurulduğu hakkında net bir bilgi olmasa da Kastamonu vilayet salnamelerinde Ayancık kazasında kurulan panayırlar arasında Ayancık Panayırı'nın bulunmaması panayırın Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurulmaya başlandığını akla getirmektedir.

1893 tarihli salnameye göre Ayancık'ta mısır, buğday, arpa, keten tohumu, hububat ile kestane, elma ve armut gibi meyvelere yetiştirilir. Ticaret ürünlerinde ise ilk sırada kereste, zahire ve meyve gelmektedir. Yerleşmede senede birer defa kurulan üç gün süren iki panayır bulunmaktadır. Bunlar nisanın 23'ünde başlayan Barna Panayırı ile temmuzun 27'sinde başlayan Helâldı Panayırı'dır (İnan, 2005:240).

1899 tarihli salnamede ise panayır sayısı üçe yükselmiştir. Buna göre Ayancık kazasında senede bir defa üçer gün müddetlerle nisanın 23'ünde Barna, temmuzun 27'sinde Ayandon (Morza) ve ağustosun 15'inde Helâldı Panayırları kurulur ve bu panayırların ticari kapasiteleri oldukça fazladır (Çoban, 2006).

Ayancık Panayırı'nın geçmişi çok eskilere dayanmasa da Cumhuriyet'in ilanıyla civardaki en önemli panayırlardan biri hâline gelmiştir.

…Harmandan sonra kestane, elma, armut gibi meyve toplama işleri başlardı. Bu arada Eylül ayının on sekizinde ilçede panayır kurulur, tüm kasaba ve civar köyleri, kendi topraklarında yetişmeyen soğan, pirinç, sarımsak gibi kışlık yiyecekler ile eskiyen saban, balta, kazma kürek, kuzine, hayvanlara takılan yular ve kılık kıyafet ihtiyaçları panayırdan temin edilirdi.

Her çocuk gibi Adalet de panayıra gitmeyi çok sever, panayıra gittiğinde mutlaka sinemaya da giderdi. Ve mutlaka panayırdan üst baş alınırdı. Adalet o sene ilkokula başlayacağı için kıyafetlerin yanında yeni çizme, kara önlük, beyaz yaka da alındı.

Hasat zamanı bitince Ekim ve Kasım aylarında tekrar tarlalar sürülür, buğdaylar ekilirdi. Buğday ve mısır bir sene köyün üst tarafına, bir sene köyün alt tarafına olmak üzere sırayla ekilirdi. Ekinler de ekildikten sonra artık köylünün yapacak fazla işi kalmaz, su değirmenlerinde unlar öğütülürdü. Hasat zamanında mevsimine göre turşular kurulur, pekmezler pişirilirdi. Köylünün parayla satın aldığı ihtiyaçların içinde gazyağı, şeker, pirinç ve sıvı yağ bulunurdu (Ekinci, 2013).

Ayancık'ta 1929 yılında kurulan kereste fabrikasının yerleşmeye kattığı ekonomik destek panayırların daha da hareketli geçmesini sağlamıştır. Ormanda çalışanlarla birlikte yaklaşık 2000 işçi istihdam eden işletme insanların gelir seviyesini yükselttiği gibi köylülere sağladığı ulaşım desteğiyle kırsaldan panayıra ulaşmak ve alışveriş yapmak çok daha kolay olmuştur. Bu da Ayancık Panayırı'nın ticaret hacmini oldukça arttırmıştır.

Ayancık Pazarı

Her sene küşadı mukarrer olan Ayancık Pazarı bu senede 18-9-932 pazar günü başlamış ve 22 - 9 - 1932 perşembe günü akşamına kadar beş gün devam etmiştir. Pazara, civar, vilâyet ve kazalardan binlerce Halk iştirak etmiş ve bu seneki pazar geçen senekilere nazaran daha parlak olmuştur.

Kereste Fabrikasının teessüsü tarihinden sonra şayanı şükran faaliyet gösteren kaza belediyesi, satıcılar için pazar mahallinde muvakkat dükkânlar hazırlamak suretile candan alâka göstermiştir. Pazarda bütün tüccar ve esnafın yüzünü güldürecek derecede hayvan ve sair emtia alım ve satımı olduğu memnuniyetle haber alınmıştır.

Fabrika ile şehir arasında belediye tarafından hazırlanan güreş, son günlerde çok heyecanlı olmuş ve muhitin tanınmış pehlivanları iştirak etmişlerdir.

Ayrıca idman yurdunun futbol sahasında futbol oyunları yapılmış ve pazarın neşeli ve tatlı geçmesine vesile olmuştur. Pazara, Sinobun kunduracı ve yemenici esnafından bazıları da iştirak etmiş ve getirdikleri kundura ve yemenileri orta fiyatlarla kâmilen satmışlardır.

(Sinop Gazetesi, 6 Ekim 1932)

Ayancık Panayırı Açıldı

Her sene eylül ayında yapılmakta olan panayır bu sene hayvan hastalıkları münasebetle hükûmetçe menedilmişti. Baytar müdürlüğünce yapılan tetkikat neticesinde hastalığın geçtiği anlaşıldığından panayır teşrinievvelin birinci günü kuşat edilmiştir.

Civar vilâyetlerden ve köylerden birçok esnaf hayvanları ve malları ile birlikte panayıra iştirak etmişlerdir. İdman yurdu temsil şubesi panayır münasebetiyle köylüye ve halka temsiller verecektir. Boyabat'tan ve diğer kazalardan gelen pehlivanlar da güreşler yapacaklardır. Zingal kereste şirketi panayır münasebetiyle ameleye üç gün izin vermiştir.

(Cumhuriyet, 11 Teşrinievvel 1933).

Ayancık Panayırı

Dört gün devam edecek olan Ayancık Panayırı Cumartesi merasimle açıldı.

Panayır diğer senelere nispeten çok kalabalıktır. Hariçten iştirak edenler dikkat çekici nazarı dikkati cezbedicek kadar fazladır. Vilayet merkezinden de birkaç tüccar iştirak etmiştir. Ayancık'ın iktisadi vaziyeti üzerinde güzel neticeler veren panayırdır. Bu sene daha iyi netice bekleniyor. Ayancık Belediyesi'nin panayır açılması konusunda büyük gayret ve himmeti görülmüştür.

(Akşam Gazetesi, 30 Eylül 1937).

Ayancık Panayırı

Ayancık'ta büyük bir panayır kurulacağı ticaret odasına bildirilmiş ve tacirlerin iştirakleri istenmiştir. Panayır tertip heyeti aynı zamanda bir de tuluat kumpanyasının panayır müddetince Ayancık'ta temsiller vermesini temin etmiştir.

(Vakit Gazetesi, 25 Eylül 1933).

Tüccarların katılımını arttırmak için birbirine yakın yerleşmelerde panayırlar art arda kurulmaktadır. Bu sebeple Ayancıklıların Ayancık Pazarı dediği Ayancık Panayırı, Morza (Türkeli) ve Helâldı Panayırlarından sonra kurulan üçüncü panayırdır. Köylüler bir yandan ürünlerini şehir halkının kullanımına sunarken (Fotoğraf 42) diğer yandan kendi ihtiyaçlarını da panayırdan karşılamakta böylece önemli bir ticaret potansiyeli ortaya çıkmaktadır.

Önceleri Ayancık Çayı'nın meydana getirdiği deltanın doğu kıyısında kurulan panayır bu alanda fabrika çalışanlarına ait lojmanların yapılmasıyla yer değiştirmiştir. Deltanın batı kıyısına taşınan panayır stadyumun kenarında, bir dönem stadyumun içinde kurulmuştur (Timor, 1999:138). Panayırın kurulduğu sonbahar mevsimi yörenin en yağışlı dönemi olduğu için çamurdan korunmak için asfalt olan yol üzerine kurulan panayır zaman zaman şehrin içine Cumhuriyet Meydanı'na kadar taşmıştır.

Panayır Spor Sahasında Kuruluyor

Panayırın nerede kurulacağı münakaşasının yapıldığı günlerde Belediye Meclisinin aldığı ittifak halindeki kararıyla bu sene Ayancık Pazarının yeni Spor sahası içinde ve civarında kurulmasına karar verilmiştir (Fotoğraf 43). Panayır 18. Eylül Perşembe günü başlayacaktır. İlçemize ve memleketimize uğurlu olmasını temenni ederiz.

(Ayancık Gazetesi, 12 Eylül 1969).

Fotoğraf 42. *Kendi ürettikleri ürünleri panayırda pazarlayan köylüler.*

Fotoğraf 43. *Panayırın stadyumun kenarında kurulduğu yıllardan bir görünüm.*

Ayancık Pazarı bu senede kuruluyor

İlgililerin çak alakasız kalmasına rağmen gerek köylüler ve gerekse halk meşhur Ayancık Panayırı'na hazırlanmaktadır. Kasabanın iktîsadi düzeninde büyük gelişmeler kaydeden ve vatandaşların heyecanla beklediği Ayancık pazarı bu senede büyük bir ihtimalle belediye meydan yeri kenarına kadar uzanan asfalt üzerinde kurulacaktır (Fotoğraf 44).

(Ayancık Gazetesi, 4 Eylül 1970).

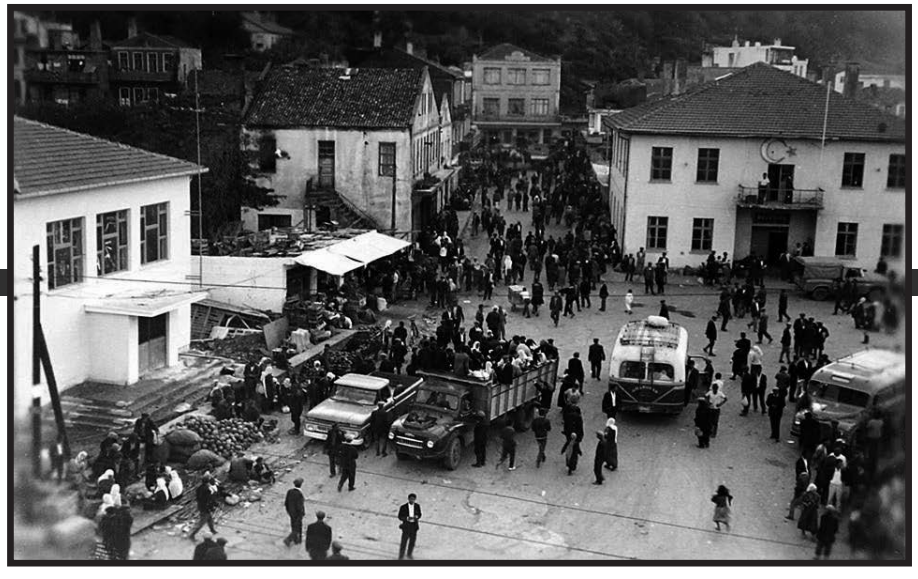

Fotoğraf 44. *Panayırın ilçe meydanında kurulduğu yıllardan bir görünüm.*

İlk kurulduğu zamanlarda Ayancık köylüleri ile yakın çevreden gelen esnafın yoğunlukta olduğu panayıra sonraları ulaşımın gelişmesiyle Türkiye'nin birçok il ve ilçesinden pazarlamacılar gelmeye başlamıştır. İstanbul Mahmutpaşa'dan birçok esnaf, Bafralı ayakkabıcılar, Amasyalı tuhafiye ve konfeksiyoncular, Adanalı kumaş satıcıları bunların ilk akla gelenleridir[1].

Bu Yıl Panayır Hareketli Geçti

Bu yıl panayır oldukça hareketti geçti. Panayıra dışarıdan gelen ve parsel yeri alan satıcıların toplam sayısında geçen yıllara nazaran bir artış meydana geldi ve toplam 121 esnaf katıldı.

Yerli esnafımızdan ise parsele giren 33 esnafla toplam esnaf sayısı 154 olmakla beraber belediye bütçesine 170 milyon 25 bin lira artı 50 milyon lira da Festival payı olmak üzere belediye bütçesine katkısı 230 milyon 25 bin lira oldu.

(Ayancık Gazetesi, 1 Ekim 1992).

Osmanlı döneminde kurulan panayırlarda devlet yerel esnafın zarar görmemesi için panayırların yerleşmelerin dışına kurulmasına özen göstermiştir. Cumhuriyet döneminde yerleşim merkezlerine taşınan panayırlarda peşin alışverişle paranın büyük kısmının ilçe dışına çıkması Ayancık'taki yerli esnafı rahatsız etmiştir.

Ayancık Pazarının Ardından

Asırlık bir tarihe sahip Ayancık pazarı bugünün Ayancık panayırı tüm vatandaşlar tarafından beklenen bir gündür. Köylüsü kentlisi bu pazardan her yıl bir şey almayı kendisine zevk edinmiştir.

Civarın en büyük pazarı ilçemizde kurulurdu bu zamana kadar, ilçede ticaretle iştigal eden esnafın tümü evvela Morza pazarına, onsekiz gün ara ile helâldı ya diğer bîr onsekiz sonra da onsekiz eylülde Ayancık pazarında eşyalarını sergilemek suretile satışa çıkartması her yıl ayrı bir heyecan içersinde beklenen bir gündü. son üç sene İçersinde maalesef her yıl geçen yıla nazaran biraz düşme ile yapılagelmekte Ayancık pazarı dışarıdan gelen misafirlerin ifadelerine göre belediye teşkilatından zorluk görmekte imiş ziyaretçiler bu yüzden yıllık pazarlarımızla alakasını kesen çok sınıf vatandaş var dışarda: Bu sene eski alışkanlıkları neticesi pazarımıza gelen misafirlerden gazetenize uğrayıp dert dökenler oldu, acı acı Belediyeden ve Belediye reisinin kendilerine hiçte nazik davranmadığından bahsettiler dert döktüler.

Bunlardan Sinop'tan Namık Özyılmaz,ve Sabrı Çuruk çok dertli idiler. Yapılan muameleden zor kullanılarak esnaflıklarına güçlük çıkarılmasından Gerze'den Sefahattin Acar ve Davut Kurt hiçbir yerde bu kadar acı muameleye maruz kalmadık dediler, daha birçokları tatlı hatıralarının bulunduğu Ayancık halkının insan canlılığı bizi buralara getirmektedir dediler.

Evet, herkesin her yıl sabırsızlıkla beklediği meşhur Ayancık pazarı geride bir sene daha bırakarak ayrıldı. İnşallah gelecek pazar daha canlı olur.

(Ayancık Gazetesi, 24 Eylül 1971)

1 Çalışkan (2008:227-228), Çanakkale ilinde panayırlar ile ilgili çalışmasında Lapseki Panayırı'na katılan esnafın bu panayırdan önce Bayramiç, Ezine, Çardak, Gelibolu, Yenice, Dursunbey, Harmancık, Simav, Babaeski, Keşan, İpsala, Malkara panayırlarına katıldıklarını, Lapseki Panayırı'ndan sonra da Çan, İvrindi, Savaştepe, Manyas, İznik, Karacabey, Göynük, Ayancık, Zile ve Boyabat Panayırlarına katılmayı planladıklarını belirtmektedir.

Ayancık'ta ilk kurulmaya başladığı dönemden beri panayırın hemen hemen tüm organizasyonu belediyeye aittir. Kurulmasına izin verme, kurulacağı yeri belirleme, süresini, işgaliye ücretlerini belirleme ve tahsil etme işi belediye tarafından yürütülür. Panayır tarihi tüm yörede bilindiği için panayır ilanı için önceleri ek bir duyuruya gerek duyulmamıştır. Ama teknolojinin gelişmesiyle panayır için afişler basılmış, belediye ilan servisinden halka ilan edilmiş ve 1960'lı yıllardan sonra yaygınlaşan yerel gazeteler vasıtasıyla halk panayır hakkında bilgilendirilmiştir.

Ayancık Pazarı

Asırlık tarihe sahip Ayancık panayırı bu sene de yaşına bir yenisini eklemek üzeredir. Her yıl 18 Eylülde kurulmakta olan ve ananevi hâline gelen Ayancık panayırı halk isimile Ayancık pazarı bu senede yeri henüz ilgililer tarafından ilân edilmemiş olmakla beraber kurulacak ve dört gün devam edeceği sanılmaktadır (Fotoğraf 45,46).

Ayancık pazarının insanların yaşantısı üzerinde büyük değer ve önemi vardır, bilhassa son aylarla köyümüz olsun şehirlimiz olsun yiyecek ve giyecek ihtiyaçlarını panayırdan alınmasına arzu duyarlar ve bu alışverişler bir önem taşır. Emtia panayırı olduğu kadar hayvan alışverişine de büyük önem verilen pazarda geniş miktarda satın alma ve eşlendirme için değiştirmeler yapılır. Köylünün elindeki malının değerlendirilmesine de fırsat veren pazar halkın beklediği bir gündür.

Tüccarın, esnafın, işçinin ve her sınıf küçük sanatkar ve köylünün hayatında bir canlılık meydana getiren Ayancık pazarının herkese uğurlu olmasını temenni ederiz.

(Ayancık Gazetesi, 5 Eylül 1969).

İlçemiz Panayıra Hazırlanıyor

İlçemizde her yıl yapılmakta olan panayır hazırlıkları başladı. 18 Eylülde başlayacak olan asırlık Ayancık panayırı 3 gün sürecek.

Panayıra katılacak olan yerli ve yabancı esnaf çadırlarını kurmaya yerlerini hazırlamaya başladı. Panayırın devam ettiği süre içerisinde ilçemiz olağanüstü bir hareketlilik yaşıyor. Yıllardır gelenek hâline gelen soğan, patates satımının yanında çevre il ve ilçelerden gelen pazarcıların ucuz satışlarından dolayı ticari açıdan tam bir cazibe merkezi hâline geliyor.

Bu yıl geçen yıllara nazaran katılımın artması nedeniyle daha bir canlı geçeceğini tahmin ediyoruz. Edindiğimiz bilgilere göre soğan fiyatları geçen yıla daha düşük olması bekleniyor.

(Ayancık Gazetesi, 16 Eylül 1995).

Fotoğraf 45. Ayancık Belediyesi'nin hazırladığı panayır afişi (Ayancık Belediyesi, 2020).

Panayıra ulaşım geçmişten günümüze şekil değiştirmiştir. Kara yolunun ve ulaşımın gelişmediği dönemlerde demir yolu güzergahında olan köylüler kereste fabrikasına tomruk taşıyan trenlerle ilçe merkezine ulaşabiliyordu. Demir yolu güzergahı dışında olan köylüler ise atla ya da yürüyerek panayıra geliyordu. Yürüyerek gelenler köyde sözleşerek birkaç aile birlikte hareket ediyor, sabah güneş doğmadan yola çıkıp Ayancık'taki panayıra ulaşıyorlardı. Yakın köylerde oturanlar aynı günün akşamında geri dönerken uzak köylerden gelenler akraba ya da köylülerinde misafir oluyordu. Kalacak yakını olmayanlar için ise hanlar kurulmuştu. Hanlarda kalanlar bir sonraki gün işlerini halledip köylerine dönüyorlardı. Karayollarının ve ulaşım araçlarının çoğalmasıyla artık bu konaklamalar ortadan kalkmış panayıra gelen ziyaretçiler konaklamadan köylerine dönmeye başlamıştır (Fotoğraf 47,48).

Fotoğraf 46. Ayancık Panayırı'nın açıldığını duyuran yerel haber başlığı.

Fotoğraf 47. Ayancık'ta günümüzde bu işlevini yitirmiş olan konaklama hizmeti veren eski bir han.

Fotoğraf 48. Alışverişini yaptıktan sonra köylerine dönmek üzere treni bekleyen köylüler (Kaya, 2011).

Panayır, yöre halkının alışveriş yapmanın yanında eğlendiği diğer bir deyişle üreticilikten tüketiciliğe geçtiği bir zaman dilimidir. Bu özelliğiyle panayırlar, pek çok farklı etkinliği içinde barındıran

alışveriş ve eğlence ortamlarıdır. Hem Ayancık'ta yaşayanlar hem de çevre il, ilçe ve köylerde yaşayanlar için panayır, halkın sıradan hayatına renk katan bu hâliyle de arzuyla beklenen bir dönemdir. Sadece panayıra gidip gezmek bile tek başına bir heyecan yaratmaktadır (Fotoğraf 49,50). Ayancık Panayırı'nda eğlence faaliyetlerinde güreş, at yarışları, hayvan güreşleri ve sergileri, lunapark, çadır tiyatroları ve sirkler başı çekmektedir.

Panayır ticari bir organizasyon olsa da eğlence panayırın önemli bölümlerinden biridir. Panayırda eğlencelere yer vermenin asıl amacı da ticareti canlandırmaktır. Eğlence organizasyonları sayesinde panayıra şehir içinden ve şehir dışından katılım ve bu ziyaretçilerin konaklama süresinde artış olur. Böylece panayır, ticari bir faaliyet olmakla birlikte, turizmi hareketlendiren önemli bir kültür kaynağı hâline gelir (Girgeç, 2008:38). Geçmişte panayır yöre insanının en önemli eğlence kaynaklarından biridir. Eğlenceler **p**anayır açılışında çalınan davul zurna ile başlar kapanışta çalınacak davul zurnaya kadar devam ederdi (Fotoğraf 51). Günümüzde zaman zaman ilçe merkezine yaz döneminde gelip panayır sonuna kadar kalan mini lunapark dışında eğlence alanları tamamen ortadan kalkmıştır.

Fotoğraf 49. Gürpınar Köyü'nden panayıra gitmek için kamyona binmiş köylüler, yıl 1988.

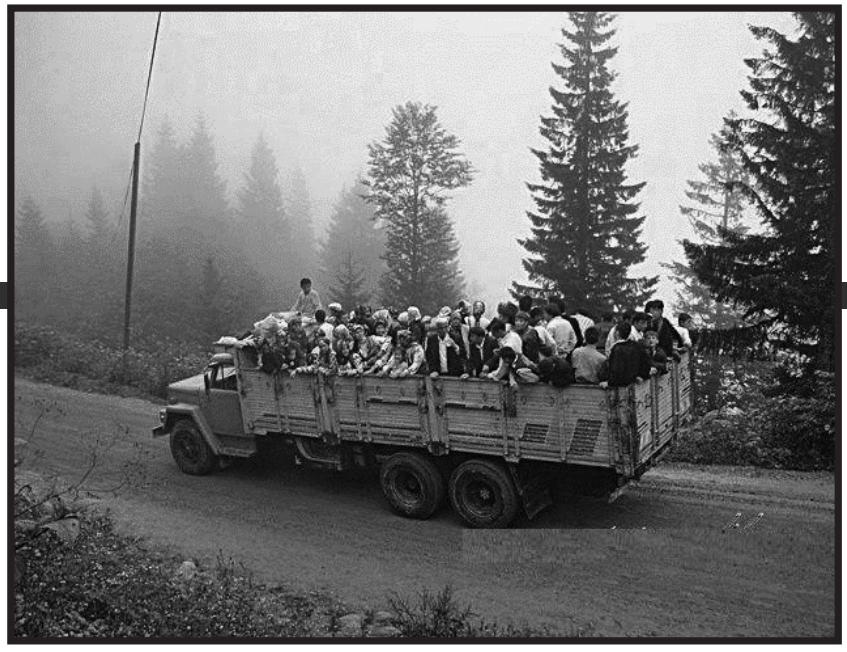

Fotoğraf 50. Kamyon kasalarında Ayancık Panayırı'na giden Gürpınar köylüleri (Kaynak: Gürpınar Köyü Facebook sayfası).

Fotoğraf 51. Ayancık Panayırı'nda çalınan davul zurnayı izlemek üzere toplanan kalabalık (K. Ada Arşivi).

Hem pehlivanlara hem de izleyenlere ayrı bir hava katan davul zurna eşliğinde yapılan güreşler uzun yıllar panayırların en büyük eğlencesi olarak yer almıştır. Gerek yakın çevrede gerekse komşu illerden gelen pehlivanlar güreşlere katılarak müsabakaların oldukça çekişmeli hâle gelmesini sağlamışlardır.

<u>Büyük Yağlı Pehlivan Güreşleri Yapılacak</u>

Asırlık Ayancık Panayırı'na bir renk vermek ve memleket güreşini canlandırmak maksadıyla hemşehrimiz pehlivan Mustafa Sarısoy'un de gayreti ile Ayancık Panayırı'nın ikinci gününe rastlayan pazar günü saat 12'den sonra Ayancık stadında büyük pehlivan güreşleri tertip edilmiş ve güreşlere tanınmış civar pehlivanları davet edilmiştir (Fotoğraf 52).

Millî sporumuz olan güreşe ilçemiz halkının yakinen gösterdiği alaka gösterdiği her zaman bilinmektedir, bilhassa bu sene bu güreşlerin çok canlı olacağı sebebi ile üzerinde titizlikle durulduğu görülmektedir

Millî güreşimize her zamanki gibi yakın alaka gösterilmesi gerek güreş severleri memnun edecek ve gerekse davet edilen pehlivanlara değerli ödüller vermek imkânı bulunacaktır.

Organizatör Mustafa Sarısoy hemşerilerim giriştiğim bu teşebbüste de benî mahcup etmeyeceklerdir demekte zira ben hemşerilerime güvenerek bu davaya el koymaktayım diyerek güreşlerin hayırlı olmasını dilemektedir.

(Ayancık Gazetesi, 17 Eylül 1971)

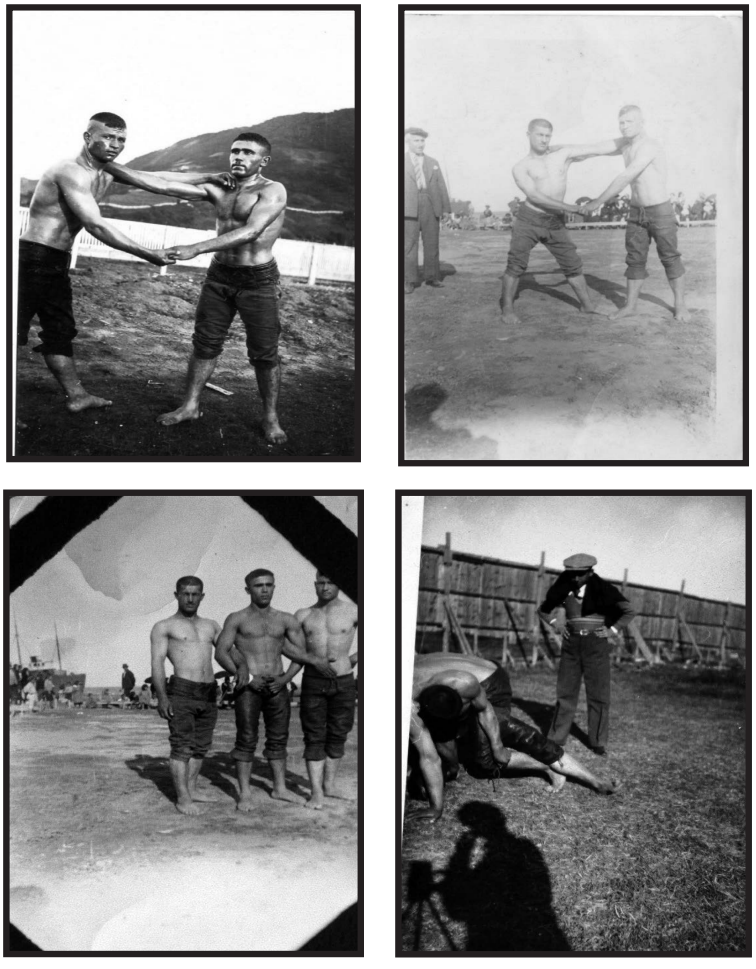

Fotoğraf 52. Ayancık Panayırı'nda düzenlenen güreş müsabakaları (Z. Selma ÇINAR Arşivi).

Ayancık Panayırı'nda geleneksel hâle gelmemiş olsa da bazı yıllar at yarışları yapılmış (Fotoğraf 53), hayvan sergileri düzenlenmiştir.

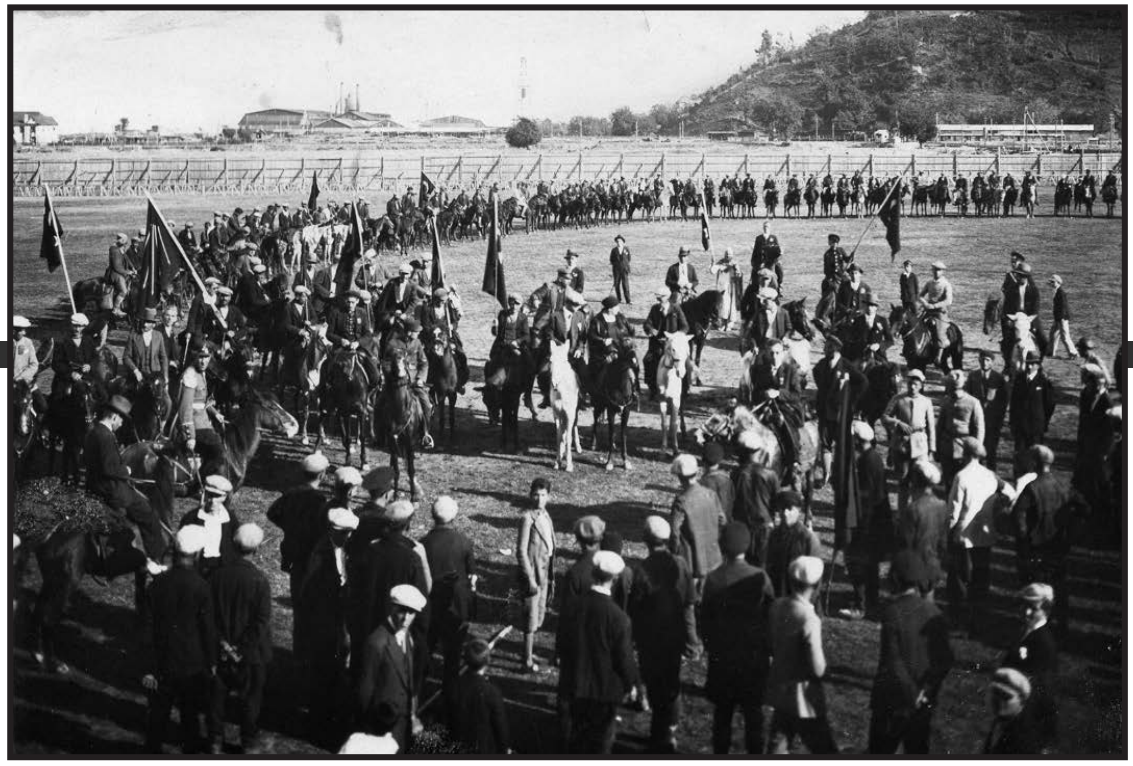

Fotoğraf 53. Ayancık Panayırı'nda at yarışları için toplanan halk (Ayancık Kaymakamlığı).

Panayır eğlencelerinin büyük bölümü erkeklere hitap etmektedir. Özellikle erotik oyunlar nedeniyle çadır tiyatroları, tüfek atışları, kasnak atma, üç kâğıt oyunları erkek egemen eğlence alanlarıdır. Kadınlar daha çok cambazları, zaman zaman motosiklet üstüvanesinin, sergilenen hayvanları tercih etmektedir**.** Sigaralara halka atılan bölümlerde, tüfek attırılan bölümlerde, hatta kimi zaman ödüllü penaltı atışı yapılan bölümlerde erkek müşterinin ilgisini çekmek için genç ve güzel hanımlar çalıştırılırdı. Bunların yanında tahtadan yapılan dönme dolap, çarkı felek, çoklu salıncaklar 1960'lı yıllara kadar panayırın çocuk yaş grubuna sunduğu en önemli eğlence araçlarıdır.

Panayırlardaki akrobasi sektörünün en can alıcı ögesi motosiklet üstüvanesidir. Motosikletin silindirik bir yapı içerisinde duvarda sürülmesiyle gerçekleşen bu akrobasi hareketi panayırda insanların heyecanla izlediği ve bugün anılarını dinlediğimiz yaşlıların ilk aklına gelen eğlence unsurudur.

İnternet ve televizyon gibi iletişim araçlarının gelişmediği dönemlerde oluşturulan hayvanat bahçeleri ve kostümler yardımıyla oluşturulan deniz kızı, başı adam gövdesi yılan gibi tasarımlar halkın oldukça dikkatini çekmiştir. Görüşme yapılan kişilerin birçoğu panayırlardan hatırlarında kalan en önemli şeyin hayatlarında ilk kez gördükleri ayı, maymun gibi hayvanlar olduğunu belirtmişlerdir.

Ayancık Panayırı'nın ticari potansiyeli en fazla olan kısmı hayvan pazarıdır. Çünkü panayır için hayvan yetiştiren köylü buraya gelip hayvanını satar, elde ettiği para ile de tüm kışlık ihtiyaçlarını satın alarak köyüne dönerdi. Bu satılan hayvanların bir kısmı kesilerek yine panayırda kışlık et ihtiyacını karşılamak isteyenlere satılırdı. Köylünün ete ulaşmasının zor olduğu yıllarda panayırlardan alınan etler kavurma yapılarak uzun bir dönem tüketilirdi. Kavurma yapılan etler torbalara konur, evlerin serin bölümlerinde tavana iple asılır ve ihtiyaç oldukça kullanılırdı. Son yıllarda taze ete daha kolay ulaşabilme, koruma ve saklama yöntemlerinin modernleşmesi ile hayvan pazarı önemini yitirmeye başlamıştır. Hayvan tüccarları artık hayvanları köylerden toplamakta, bu sebeple hayvancılıkla uğraşanlar hayvanlarını panayıra ya da pazara taşımak zorunda kalmayıp, köylerine kadar gelen tüccarlara satmaktadırlar (Fotoğraf 54,55).

Panayırlarda elindeki ürünü satan köylü bir dahaki panayıra kadar geçen sürede kendine yetecek alışveriş yapmaktadır. Bu alışverişte başta soğan, patates, şeker, un, yağ, kışlık et gibi gıda maddeleri, giyim, çeyiz ve yıl içindeki düğün, hacı görme, sünnet gibi organizasyonlarda kullanmak üzere alınan hediyelik eşyalar başı çekmektedir. Ayrıca kalaylama işleri, hayvanların nallarının bakımı, tarım aletlerinin bakımı ve yenilenmesi için de çoğu zaman panayır beklenmektedir.

Ulaşım ve iletişimin artmasıyla birlikte her türlü ürüne kolayca erişim sağlanabilmesi Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren kurulan Ayancık Panayırı'na ilgiyi azaltsa da hâlen panayır ticari değeri yüksek bir organizasyondur. Panayırlar rekabet ortamı oluşturdukları için, alıcı panayırda en güzel ve en iyiyi en ucuza bulmakta, daha fazla ürün karşısında seçim yapabilmektedir. Her türlü ihtiyaç maddesinin bir arada oluşu ve burada alışveriş yapmanın bir geleneğe dönüşmesi, panayırda alışverişi hâlâ cazip kılmaktadır.

İlçemizde asırlık panayır coşkusu sona erdi…

Ayancık ilçesinde 6 gün önce açılan tarihi panayır sona erdi. Geleneksel panayırla ilgili açıklamalarda bulunan Belediye Başkanı Ayhan ERGÜN, 40 dönümlük arazi üzerinde kurulan panayırda bu yıl 750 civarında esnafın tezgâh açtığını belirterek, 6 gün süren panayırı günde yaklaşık 4000 kişinin ziyaret ettiğini belirtti. Büyük alaka ve ilgi gören panayırda bu yıl açılan tezgâh sayısı çok fazla oldu. İlçemizi ziyarete gelen yerli ve yabancı turistler de panayırımızı gezme fırsatı buldu. Gelecek yıl panayırımızı daha iyi şekilde yapmaya çalışacağız dedi. Vatandaşlar panayır sayesinde ucuz alışveriş yapabildiklerini belirterek organizasyon için yetkililere teşekkür etti.

(Doğuş Gazetesi – 27 Eylül 2005)

Fotoğraf 54. 1930'lu yıllarda Ayancık Panayırı'nda hayvan pazarı.

Fotoğraf 55. 1937 yılında kurulan Ayancık Panayırı'nda hayvan pazarı.

Ayancık'ta eskiden beri yapılan mesleklerden biri de sobacılık olup özellikle "kuzine" adı verilen fırınlı sobalar üretilmektedir (Fotoğraf 56). Sobacılarla yapılan görüşmelerde eski panayır dönemlerinde satılacak olan sobaların yapımına yaklaşık üç ay önce başladıklarını ve bu dönemde yaptıkları satışın onlara neredeyse bir yıl yettiğini belirtmektedirler. Bu mesleği yapanlar bugün hâlâ aynı faaliyetlerine devam etmektedir.

Fotoğraf 56. Kuzineler ısıtma dışında ekmek yapma, yemek pişirme, çay demleme, su ısıtma, kestane kebap gibi birçok işi aynı anda yapabilen çok fonksiyonlu sobalardır.

Kalaycılar ve nalbantlar eski panayırların önemli esnaflarındandır. Doğu Karadeniz kökenli aileler tarafından yapılan kalaycılığın en yoğun yapıldığı zaman panayır dönemleridir. Bugün bakır kullanımının azalmasıyla kalaycılık da terk edilmeye yüz tutmuş bir faaliyettir. Bir diğer geleneksel meslek grubundaki nalbantlar, hem köylere giderek hem de panayır alanında ve hanlarda nal değiştirirlerdi. Nalbantlık, panayıra ulaşımın atlarla yapıldığı dönemlerde oldukça yaygın olmasına rağmen, teknolojinin gelişmesiyle birlikte artık ortadan kalkmış bir meslek dalıdır.

Ormanları ile ünlü olan Ayancık'ta marangozluk ya da ahşap işçiliği panayırda rağbet gören bir diğer ticari aktivitedir. Yayık, çeyiz sandığı (Fotoğraf 57), ağaç eşya yanında tarım aletlerinin sapları da panayırlardan tedarik ediliyordu.

Fotoğraf 57. Gelinlik kızların çeyiz sandığı ihtiyacı da Ayancık Panayırı'ndan karşılanırdı (Kaynak: "Ayancık'a Bir tutam Temre Otu" isimli TRT belgeselinden).

Yörede yaşayan insanlar tüm planlarını panayıra göre yaparken gurbette olanlar da panayıra katılabilmek için izinlerini panayır dönemlerinde almaya çalışıyordu. Yani panayırlar aynı zamanda kendi başına bir turizm aktivitesi hâline de gelmişti.

Panayır zamanı aynı zamanda ilçe merkezinde doktor, diş hekimi, eczacı gibi sağlık personelinin de işlerini arttırıyordu. Hazır panayıra gitmişken annemi, babamı da bir muayene ettireyim diyenler olurdu.

Panayır canlı geçiyor

Her yıla nazaran panayırın bu yıl daha canlı geçmesi bekleniyor.

İlçemizin büyük bir ihtiyacını karşılayan, özellikle görünümü itibarıyla insanı büyüleyen Apart Oteli'n açılmış olması panayır için gelen hemşerilerimize deniz ve yeşiller arasında dinlenme fırsatı da veriyor.

Her sene 1-2 günlüğüne gelen kıymetli hemşerilerimiz Apart Otelin açılmasıyla şimdiden birer hafta rezervasyon yaptırmaları ve panayıra denk getirmeleri de bu yıl panayırın hareketli olacağını göstermekte.

(Doğuş Gazetesi, 20 Eylül 1993)

Panayırda köylülerin sattığı ürünler çoğunlukla mantar, tavuk, yumurta, kestane, bal, pekmez, ceviz, canlı hayvan ile sepet, süpürge, ahşap tarım aletleridir (balta, kürek, orak sapı, tırmık, gibi).

En çok satılan hayvanlar sığır, manda ve koyundur. Daha çok yük hayvanı olarak kullanılan mandaları çevre illerden gelenler alırken diğerlerini kasaplar alıyordu. Bir öküzü veya mandası ölen ya da güçten düşenler hayvanlarına eş aramak için de panayırı fırsat bilirdi.

En çok satın alınanlar ise et, giyim eşyası (Fotoğraf 58) patates, soğan, sarımsak, fasulye, bulgur, mercimek, un ve şekerdir. Kara lastik, cep aynası, tarak, hayvanlara yular ve boncuk da bu gruba eklenebilecek emtialar olarak öne çıkmaktadır.

Fotoğraf 58. *Ayancık Panayırı'nda satılan ve köylülerin en çok tercih ettiği mamullerin başında konfeksiyon malları gelmektedir.*

Panayır süresince seyyar çay bahçeleri ve lokantalar kurulmaktadır. Bu dönemin en gözde yiyecekleri kuyu kebabı (Fotoğraf 59) ve kestane kebaptır (Fotoğraf 60). Şimdilerde her zaman bulunması mümkün olan kuyu kebabı önceleri sadece panayıra has bir yiyecekti. Köylüler kavun, karpuz, üzüm gibi her zaman ulaşamadıkları meyveleri en fazla bu dönemde tüketirdi.

Fotoğraf 59. *Ayancık Panayırı'nın vazgeçilmezi kuyu kebabı.*

Fotoğraf 60. *Panayırın gözde yiyeceklerinden kestane kebap (yemesi sevap).*

3.3. Gerze Panayırı

Gerze Panayırı Cumhuriyet'in ilanından sonra ilk kez 1934 yılında kurulmuştur. Sinop ve ilçeleri için kara yolu ulaşımının neredeyse imkânsız olduğu bu dönemde panayır ticari hayat için özel bir öneme sahiptir. Panayırın ticari potansiyelini arttırmak amacıyla ulusal gazetelere panayır hakkında ilanlar verilmiştir.

Gerzelilerin Şikâyeti

Senede 10 bin sandık yumurta, 500 bin kök tütün ve külliyetli zahire ihraç eden bu limana da vapur uğratılması isteniyor. Karadeniz'de tabiatın en müstesna güzelliklerce bezenmiş olan Gerze'de ikinci teşrinin ikinci günü açılacak ve üç gün devam edecek olan panayır için şimdiden faaliyet başlamıştır.

Panayır şehrin yanı başında ve muazzam ağaçlarla süslü geniş bir sahada kurulacaktır. Her taraftan vuku bulan müracaatlara ve yapılan hazırlıklara bakılırsa kurulacak panayırın memleketin iktisadi vaziyetinde mühim bir rol oynayacağı anlaşılmaktadır.

Gerzelilerin hükûmetimizden çok haklı bir temennileri vardır. Evvelce Gerze'ye muhtelif şirketlere mensup vapurlar uğramakta iken yeni teessüs eden Denizyolları ve Vapurculuk şirketi bu limana hâlâ vapur uğratma-mışlardır.

Karadeniz'de hâlen vapur uğradığı birçok iskelelerle kıyas kabul etmeyecek derecede ticari ehemmiyeti olan ve senede 10 bin sandık yumurta, yarım milyon kilo tütün ve 5000 metro mikâbı kereste ve külliyetli miktarda mısır, arpa ve keten tohumu vesaire ihracatı yapan bu memleketin ticarî münakalâtı Sinoptan ve kısmen de İnebolu limanlarından yapılmakta ve bu yüzden husule gelen mükerrer nakliye masraflarile, bilhassa ihracat mallarının maliyet fiatları yükselerek gönderildikleri yerlerde rekabet kabiliyeti azalmakta ve bin netice her vakit zararla karşılanmaktadır.

Karadenizde bu derece mühim bir iskele olan ve yaz, kış vapurların barınması ve yük alıp vermesine müsait bir limana malik bulunan Gerzeye haftada bir vapur uğratıldığı takdirde ticarî vaziyetinde şayanı dikkat bir inkişaf husule geleceği aşikârdır.

(Cumhuriyet 27 Teşrînievvel 1934).

Gerze Panayırı

Bu yıl kurulan Gerze panayırı dün açılmıştır ve üç gün sürecektir (Fotoğraf 61).

(Hâkimiyet-i Milliye, 4 İkiniciteşrin 1934).

Fotoğraf 61. *Cumhuriyet döneminde 1934 yılında ilk kez kurulan Gerze Panayırı (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

İlk kez 1934 yılında kurulan panayırın kapasitesi 1935 yılında daha da genişlemiştir. Çeşitli tüccarların sattığı emtia ürünleri, hayvan alışverişi, eğlence alanları ve gıda satışı panayıra oldukça büyük bir kalabalığın katılmasını sağlamıştır. Belediye ve kaymakamlığın organizasyonunda düzenlenen panayırda güreş ve yüzme yarışmaları da düzenlenmiştir (Fotoğraf 62,63,64,65).

<u>Gerze Panayırı ilkteşrinde Açılacak</u>

Birinci Teşrinin, ilk haftasına tesadüf eden cuma günü Gerze panayırı kurulacaktır.

Geçen sene ilk olarak açılan Gerze panayırı çok rağbet bulmuştu. Gerze Uray başkanlığı bu sene panayırın daha geniş ölçüde devam etmesi için şimdiden hazırlıklara başlamıştır. Gerze Panayırı'nın kurulduğu mahal şehrin ortasında zümrüt ağaçlar ile çevrili ve örtülü bir park içindedir. Gerze'nin dört çevresinden her tarafa yollar ile bağlı olmasıdır ki bu panayırın yıl geçtikçe ehemmiyeti artmakta ye panayıra gelenlerin miktarı çoğalmakta ve büyük mikyasta alışveriş olmaktadır.

(Sinop Gazetesi, 5 Eylül 1935).

Fotoğraf 62. *Gerze Panayırı (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

Fotoğraf 63. *Gerze Panayırı'nda hayvan pazarı (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

Fotoğraf 64. *Gerze Panayırı'nda güreşçiler (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

Fotoğraf 65. *Gerze Panayırı'nda güreşçiler (Z. Z. Özcanoğlu Arşivi).*

Gerze Panayırı Cuma günü açılıyor

Mevsimin en büyük panayırı olan Gerze panayırı birinci teşrin ayının ikinci gününe rastlayan cuma günü açılacak ve üç gün devam edecektir. Panayıra civar vilâyetlerden birçok tecimenler gelmiştir. Panayırda satıcılar için hazırlanmış olan mahaller tamamen işkâl edildiği ve bu sonbahar panayırının her yıldan daha çok alakalı olacağı anlaşılmaktadır.

Gerze'den alınan haberlere göre panayıra gelecek misafirler için belediye mühim tedbirler almıştır. Bu tedbirler meyanında otellerde yüzde elli tenzilatlı tarifenin tatbiki ile lokantalarda azami ucuzluk temin edilmiştir. Belediye panayır mevkiinde halkın istirahati için gazinolar yapmış ve eğlence mahalleri kurmuştur. Ticaretle iştigal eden halkımızın bu panayırdan istifade etmeleri kendi menfaattarı iktizasındandır.

(Sinop Gazetesi, 1 Birinciteşrin 1936).

Boyabat ve Gerze ilçelerinde bu hafta içinde sonbahar panayırı yapılacaktır

Boyabadın meşhur sonbahar Şehiraltı Çarşamba panayırı bugünkü 19/10/949 çarşamba günü başlayacak dört gün devam edecektir. Beşinci günü pehlivan güreşleri, cirit oyunları vesair eğlenceler, panayırda büyük ölçüde hayvanat ve emtia tüccariye alım satımı yapılacaktır.

Karadenizin incisi Gerze'de sonbahar panayırı 25/10/949 salı günü başlayacak üç gün devam edecektir. Bu meşhur panayırda her türlü hayvanat ve emteai tüccariye alım ve satımı, son günüde pehlivan güreşleri yapılacağı. Bu panayırlara iştirak edecek ziyaretçilerin her türlü istirahatlerinin temini için belediyelerce tertibat alındığı öğrenilmiştir. Sayın halkımızın bu meşhur panayırlardan istifade etmelerini tavsiye ederiz.

(Sinop Gazetesi, 19 Ekim 1949).

Gerze panayırı 1970'li yılların sonundan itibaren artık kurulmamaktadır, fakat güreş müsabakaları bir festival eşliğinde günümüzde de devam etmektedir (Fotoğraf 66).

Fotoğraf 66. *Gerze Belediyesi tarafından düzenlenen 6.* Geleneksel Gerze Yağlı Pehlivan Güreşleri (Gerze Belediyesi, 2017).

3.4. Karasu (Erfelek) Panayırı

Karasu Panayırı, bugünkü adıyla Erfelek ilçesinde düzenlenen ve Sinop'un en köklü panayırlarından biridir. Cumhuriyet öncesine dayanan bir geçmişe sahip olan panayırın ilk ne zaman kurulduğuna dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Dr. Rıza Nur hatıralarında bu panayırın Sinop'ta ticari değeri yüksek olan önemli bir panayır olduğunu belirtmektedir (Nur, 1967):

> …Yemenicilik mühim bir sanat hâlinde imiş. Benim çocukluğumda da öyle idi. Bunlar sahtiyan ve köselelerini Sinop'un tabakhanesinde kendileri yapar, bunlardan yemeniler yapıp Karasu Pazarı'nda, Boyabat Pazarı'nda satarlardı. Sinop mamur, ahali kalabalık, yemeniciler her esnaftan fazla idi. Karasu pazarı da mühim bir panayırdı. Bunlar hep söndü. Bugün Sinop yanmış harap, ıssızdır. Ancak üç dört yemenici kalmıştır. Avrupa derileri tabakhaneyi de söndürdü…

Pazarların güvenliği çok önem taşımaktadır. Nitekim Sinop'ta kurulan pazar yanında Karasu'da da cuma günleri pazar kurulmaya başlanmış. Pazarı korumaya giden saray muhafızları şehri boşaltınca Ka-

zak eşkıyaları şehri basarak yakıp yağmalamıştır (Ünal, 2013:854). Kavak (2017:82), Kazak akıncıların 1615 senesinde meydana getirdikleri bu saldırıda Sinop Kalesi'ni tahrip ederek şehre ciddi zarar verdiklerini, bu durumun şehrin ekonomisini ve nüfusunu olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Panayır Cumhuriyet'in ilk yılarında hayvan panayırı olarak kurulsa da ilerleyen dönemde emtia satışı da panayırda kendine yer bulmuştur.

Karasu Hayvan Panayırı

Bu ayın 12'sinde Karasu nahiyesinde her sene mutat olan hayvan panayırı yapılmıştır. Bu panayır üç gün sürecektir

(Sinop Gazetesi, 16 Eylül 1942).

Karasu Bucağı Muhtarlığından

Her yılın on iki Eylül gününde başlayan ve üç gün devam eden Karasu hayvan ve emtia panayırı Sonbaharın yağışlı gitmesinden ötürü panayır on gün evveline alınmıştır. Bu itibarla bu yılki panayırımız 3 Eylül 949 Cumartesi gününden itibaren başlayarak 5 Eylül 949 Pazartesi günü akşamına kadar devam edeceği sayın halkımıza ilân olunur.

(Sinop Gazetesi, 17 Ağustos 1949).

Erfelek'te her yıl eylül ayı içerisinde bir hafta süreyle düzenlenen hayvan ve emtia panayırında aynı zamanda panayır etkinlikleri çerçevesinde hayvancılığı teşvik etmek için her cins ve ırktan büyük ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yarışmaları, halk konserleri (Fotoğraf 67) söyleşi ve paneller ile yörenin en büyük karakucak güreşleri yapılmıştır.

Fotoğraf 67. *Erfelek güz tepesi panayır etkinlerinde öğretmenler halk oyunu ekibi (1977 yılı) (Z. Eren Arşivi).*

3.5. Bektaşağa Panayırı

Sinop merkez ilçeye bağlı olan Bektaşağa Köyü'nde mayıs ayında Hıdırellez panayırı düzenlenmektedir. Hıdırellez günü açılan Bektaşağa Panayırı, günümüzde Sinop ili genelinde Boyabat ve Ayancık Panayırı ile birlikte kurulan en önemli üç panayırdan biridir (Fotoğraf 68,69).

Fotoğraf 68. *Bektaşağa Panayırı genel görünüm (Kaynak: Haber57, 2020).*

Bektaşağa Panayırı ile ilgili anlatılan ilginç bir iddia; Bektaşağa Köyü Kafkas muhaciri Çerkezlerin yoğun olarak yerleştiği bir mekândır. Çerkezlerde genç kızların kaçarak evlenmeleri adettir ve Çerkez toplumunda bu yadırganmaz. Anlatılanlara göre Çerkez kızlar Bektaşağa Panayırı'nda müstakbel eşleri ile anlaşırlar, kaçmak için planlarını yaparlar ve kaçarlar. Bu itibarla Bektaşağa Panayırı evliliğe atılan ilk adımdır.

Fotoğraf 69. *Bektaşağa Panayırı'nda kılık kıyafet ve emtia satışı yapılan bölüm.*

Bektaşağa Panayırı'nda traktör ve ekipmanları gibi teknoloji mamullerinin satılması diğer panayırlardan farklı ve daha gelişmiş olduğunu göstermektedir (Fotoğraf 70,71).

Fotoğraf 70. *Bektaşağa Panayırı'nda traktör tanıtım ve satışı.*

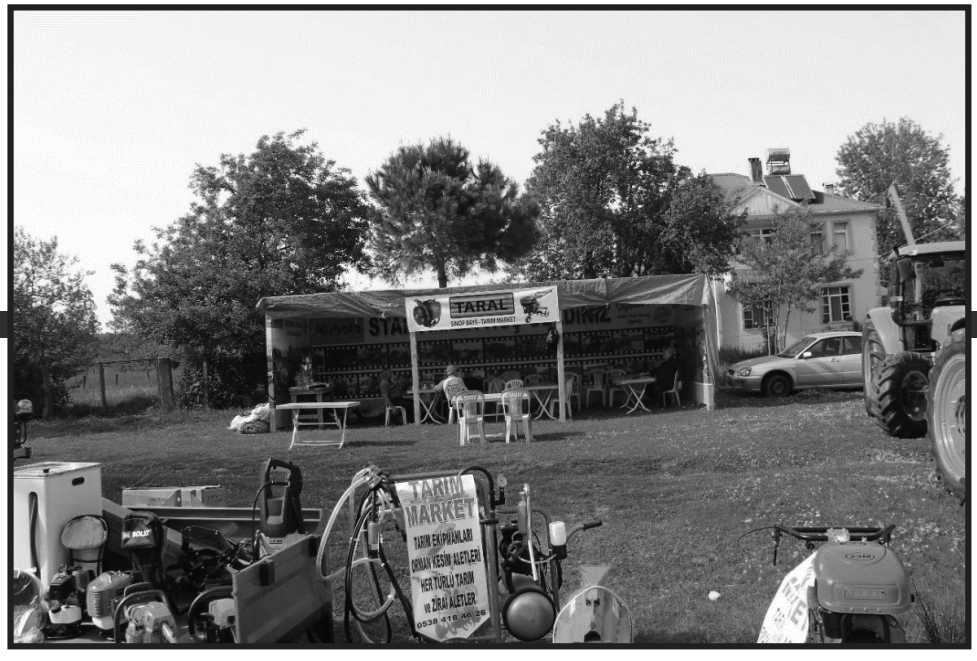

Fotoğraf 71. *Bektaşağa Panayırı'nda tarım alet ve ekipmanlarının satışı.*

Panayırların olmazsa olmazı eğlence mekânlarıdır. Bunlar zaman içinde değişiklik göstererek bugüne ulaşanlar aşağıda gösterilmiştir (Fotoğraf 72,73).

Fotoğraf 72. *Bektaşağa Panayırı'nda eğlence alanları; halka atan – attıranlar.*

Fotoğraf 73. *Bektaşağa Panayırı'nda eğlence alanları; ruletçiler, gücünü gösterenler.*

Panayır yerinde gerek ziyaretçilerin gerekse bir kısım satıcıların yeme içme ihtiyaçları seyyar lokantalardan karşılanmaktadır (Fotoğraf 74,75,76,77).

Fotoğraf 74-75. *Sinop yöresi panayırlarının vazgeçilmezi sırık kebabı.*

Fotoğraf 76-77. *Bektaşağa Panayırı'nda seyyar lokantalar.*

3.6. Durağan Panayırı

Sinop'ta panayır kurulan yerlerden biri de Durağan'dır (Fotoğraf 78,79,80,81).

Fotoğraf 78. *Durağan Panayırı tanıtım ve davet afişleri.*

<u>Her yıl geleneksel olarak düzenlenen Durağan Panayırı yarın başlıyor</u>

Her yıl vatandaşların yoğun ilgi gösterdiği geleneksel Durağan panayırı için hazırlıklar tamamlandı. Durağan Belediyesi, panayırın bu yıl 23-30 Ekim tarihleri arasında yapılacağını duyurdu. Önceki yıllarda olduğu gibi Orhan Gazi Caddesi üzerine kurulacak olan Durağan Panayırı'nda lunapark, çocuk salıncakları, emtia alışverişlerinin yanı sıra ilçenin tanıtımına katkıda bulunmak üzere standlar açılacak. Panayırın Durağan'ın tanıtımında büyük öneme sahip olduğunu belirten Belediye Başkanı Ahmet Kılıçaslan, panayıra herkesin davetli olduğunu söyledi. 23 Ekim Perşembe günü başlayacak olan Durağan panayırı, 30 Ekim Perşembe günü sona erecek.

Vitrinhaber 22.10.2014

Fotoğraf 79. *Durağan Panayırı tanıtım ve davet afişleri.*

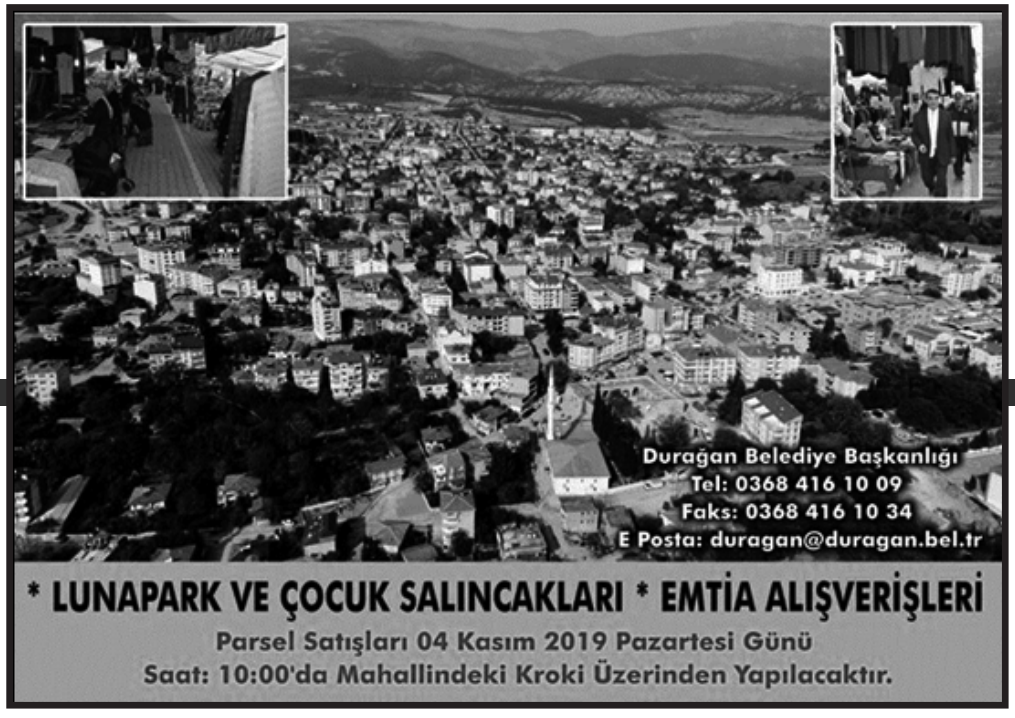

Fotoğraf 80. *Durağan Panayırı tanıtım ve davet afişleri.*

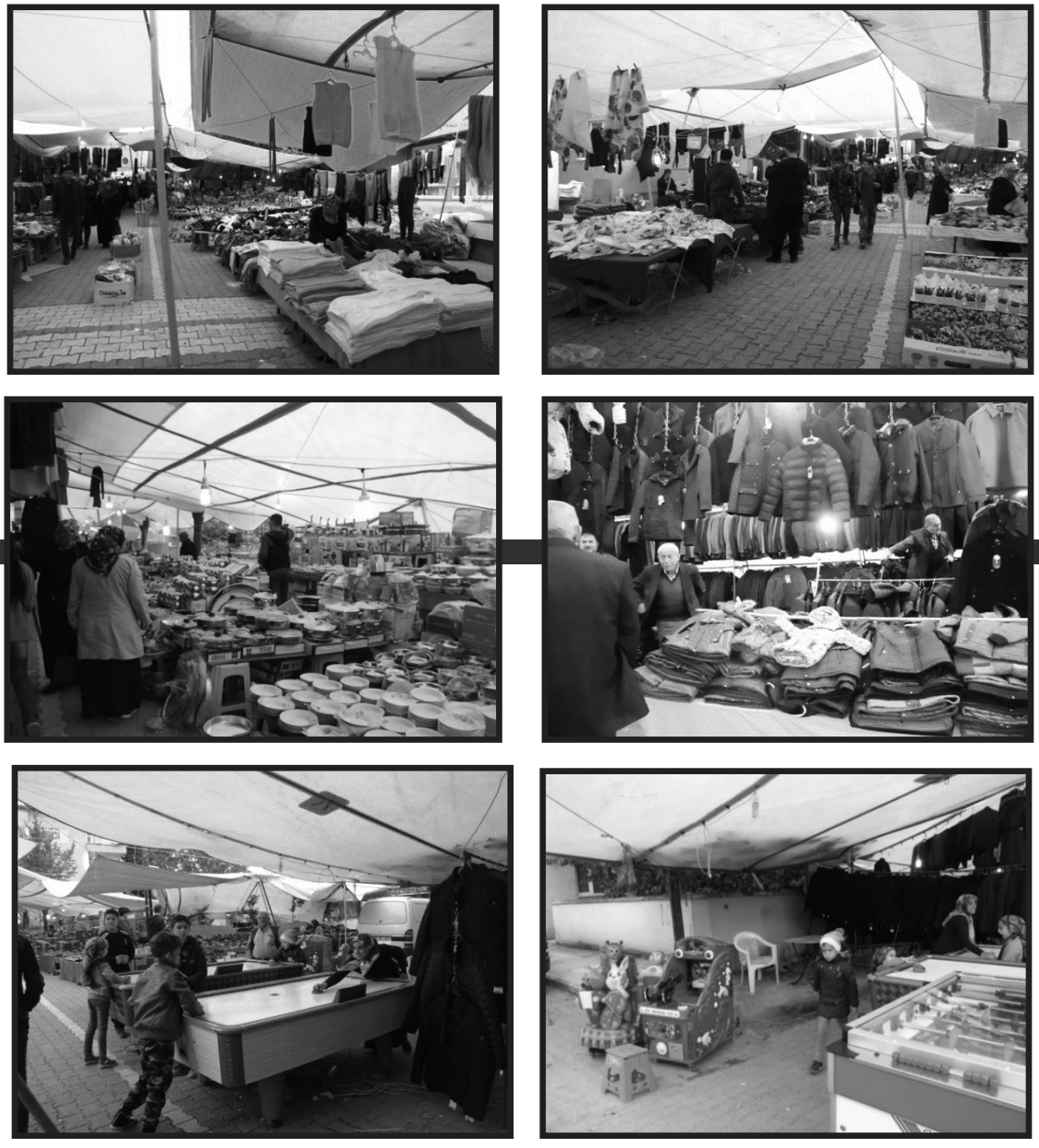

Fotoğraf 81. *Durağan Panayırı'ndan görünümler.*

Sıcak Haber; Durağan Panayırı Bitti, Bitiyor…

5 Ekim 2017 başlayan Durağan Panayırı bu yıl oldukça sönük geçti. Bugün (15.10.2017) panayırı gezdik esnaflarla sohbet ettik. Nerde o eski panayırlar diye söze başladılar, "her gün biraz daha bitiyor, gelecekte sadece anılarda kalacak bir çoğumuz hatırlamayacak, bir kültürümüzde böylece yok oluyor. İş mi, neredeki? Yer parasını masrafı anca karşılıyor, bir nevi malımızı nakit e çeviriyoruz" dediler.

Ömer AYTEKİN (Boyabatgundemi, 2017).

3.7. Morza (Türkeli) Panayırı

Ayancık-Türkeli yöresinde temmuz, ağustos ve eylül aylarında birer ay arayla kurulan panayırların birincisi temmuz ayında gerçekleştirilen Morza Panayırı, yerel adıyla "Morza Pazarı"dır. 1990'lara gelindiğindi panayır sönükleşmiş, son yıllarda ise deniz, bal vb. festivaller eklenerek panayır geleneği tekrar canlandırılmaya çalışılmaktadır (Fotoğraf 82,83,84,85,86,87).

Fotoğraf 82. *Morza Panayırı'nın kurulduğu Düzler Köyü Yılanlık Mevkii.*

Fotoğraf 83. *Morza Panayırı'nın kurulduğu Yılanlık Mevkii, 1970'li yıllar.*

Fotoğraf 84. *Yılanlık Mevkii; Türkeli çayı taşkın alanı üzerinde çınar ağaçlarının gölgesinde kurulan Morza Panayırı (A.Yıldız Arşivi).*

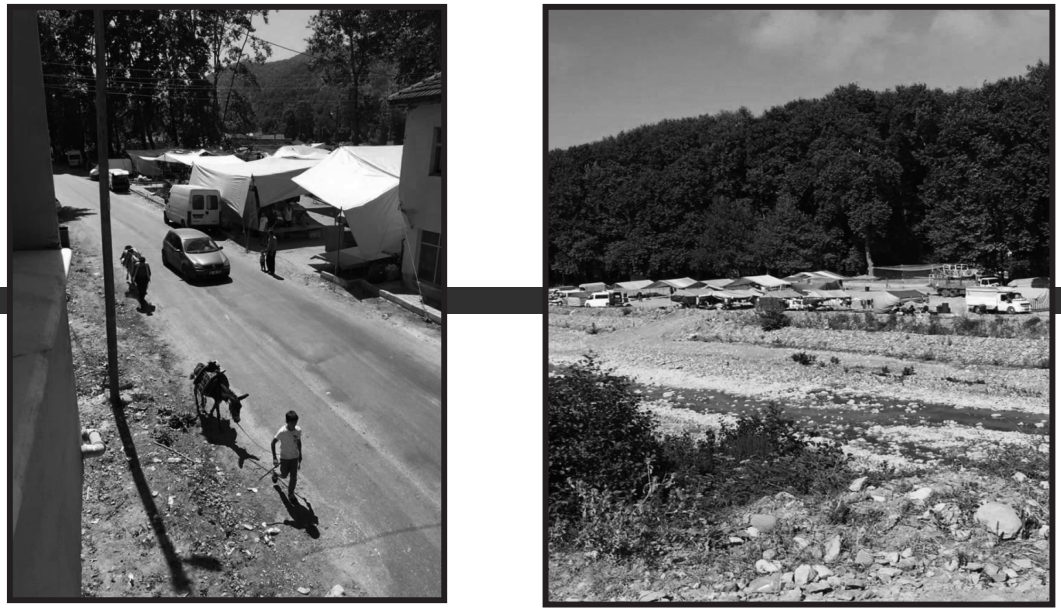

Fotoğraf 85. *Morza Panayırı (A. Yıldız Arşivi).*

Fotoğraf 86. *Morza Panayırı (A. Yıldız Arşivi).*

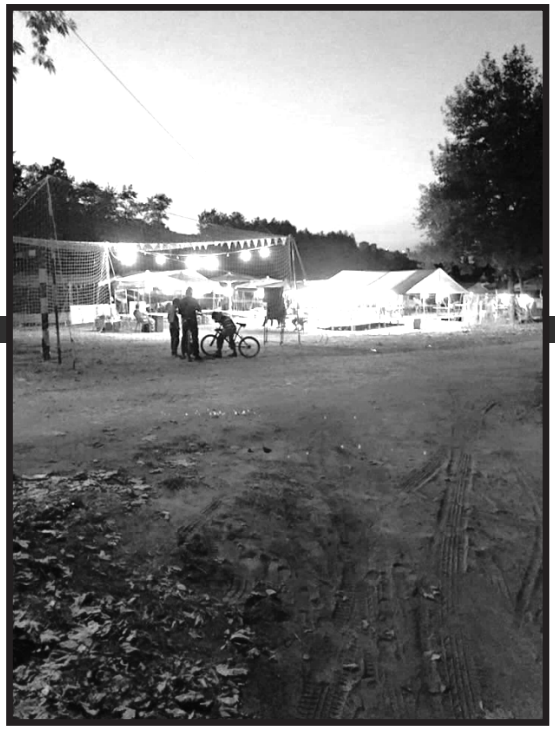

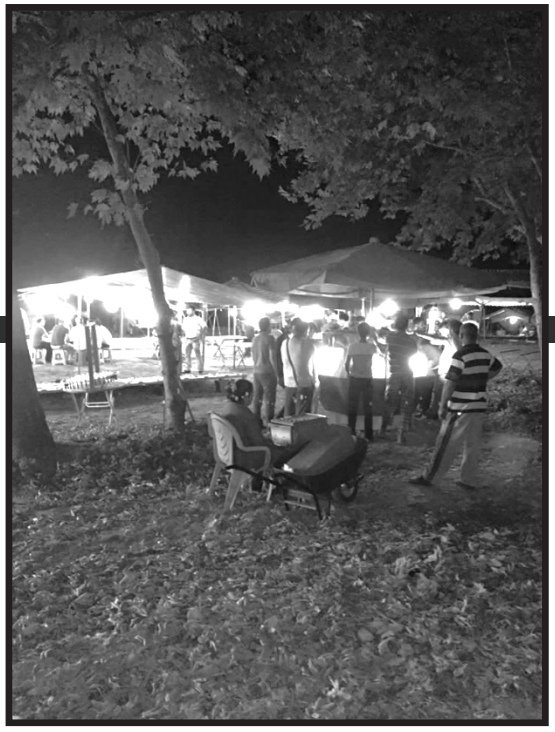

Fotoğraf 87. *Morza Panayırı (A. Yıldız Arşivi).*

Emine Zatiye Özdemir (1936 Doğ.) ve Ali İhsan Özdemir (1963 Doğ.)

Biz Morza Panayırı'na Morza Pazarı, kurulduğu yer itibarıyla Yılanlık Pazarı da derdik.

Pazarda her şey alınır satılırdı. Sadece dışardan gelen satıcılar değil çevre köylerde yaşayan köylüler de bu pazara gelir mahsullerini, hayvanlarını satar, ihtiyaçlarını giderirlerdi. Yılanlık muhtarı satış yapmak için sergi açanlardan bir miktar para alırdı[2].

Panayırın kurulduğu tarih çok önemliydi. Morza Panayırı mutlak surette buğday biçilip harmanlandıktan sonra yapılırdı, o tarihe denk getirilmişti ve hep aynı o tarihte yapılırdı. Pazar üç gün sürerdi.

Bu o kadar önemliydi ki panayıra kadar buğdayını biçip tarladan kaldıramayana köylüler imece usulü yardım ederdi. Böylece panayıra hep birlikte gidilirdi.

Bu itibarla Morza Panayırı'nın gelmesi, başlaması demek buğdayların biçilip harmanlanmış olması demekti. Tarlalarda buğdaylar biçilince tarlalar boş kalır böylece hayvanların tarlalara girmesi ve zarar vermesine engel olunması için yapılan çobanlık faaliyetleri de sona ererdi. Hayvanlar boş tarlalara, anızlara salıverilir, çocuklar ve gençler de çobanlık yapmaktan kurtulmuş olurdu.

Hayvanların gelişigüzel anızlara salıverilmesine "atlatma" denirdi. Tarlalar ekiliyken hayvan atlatılırsa bunun cezası vardı (Genellikle hayvan yakalanır, tarla sahibinin damına hapsedilir, hayvanların sahibine haber verilir, zarar gören yer gösterilir, tahmini zarar miktarı belirlenir, tarla sahibi hayvan sahibinden zararını tazmin ederse helalleşilir, hayvanlar sahibine teslim edilirdi).

Morza Pazarı'nın başladığı tarih itibarıyla tarlalar boş kaldığı, hayvanların gelişigüzel tarlalara salıverildiği, ekili alan kalmadığı için atlatma problemlerinin de sona erdiği, çocukların ve gençlerin de çobanlık serüveni bittiği için bu tarih yani Morza Pazarı'nın başlangıç günü adeta bir bayram günü gibi özlemle beklenirdi.

Tarlalarda ekin kalmadığı, çobanlığın bittiği, atlatma konusunda artık şikâyet kabul edilmeyeceği köy bekçisinin tellallığı ile köylüye duyurulurdu.

Çobanlık yapan çocuklara harçlıkları verilir, çocuklar ve gençler harçlıklarını alır almaz soluğu panayırda alırdı. Çocuklar harçlıklarını diledikleri gibi harcarlardı. En çok da çakı bıçağı, balon ve oyuncak traktör alırlardı. Gençler ortak karpuz alır arkadaşlar birlikte yerlerdi

Destancılar olurdu. Ağlayarak, ya da çok ağlamaklı bir sesle destan okur, tek sayfaya basılı destanları hem okur hem satarlardı. Kocası Almanya'ya giden ve bir daha haber alınamayan kişinin köyde kalan karısının ağzından yazılan bir destan hatırlıyorum; "Biri eşikte biri beşikte yavrular yavrular, Seninle anlaşmamız böyle miydi Zeynebim Zeynebim… ".

Morza Panayırı da diğer panayırlar gibi zamana direnmekte, fakat eski önemi kalmadığı için biraz da zorlamayla devam ettirilmek istenmektedir (Fotoğraf 88,89).

2 Eskiden Türkeli'ne bağlı olan, sonra Kastamonu'ya bağlı Çatalzeytin ilçesine bağlanan Paşalı Köyü'nde de Türkmen Panayırı adıyla bir panayır kurulurdu. Artık kurulmayan bu panayırın yerini gittik gördük. Köylülerle mülakatımız esnasında bir vatandaşımız "Türkmen Panayırı'nın bacını filanca kişi toplardı dedi. Bilindiği gibi "bac" Osmanlı döneminde pazarlarda, panayırlarda alınıp satılan hayvandan, her cins maldan, ithal edilen ve Osmanlı topraklarından transit olarak geçirilen mallardan alınan bir vergi türü idi.

Fotoğraf 88. *Türkeli Belediyesi'nin Morza Panayırı'nı canlı tutmak için ilave ettiği "deniz şenlikleri" ve "bal festivali" duyurusu; üçü bir arada(!).*

Fotoğraf 89. *Türkeli Belediyesi'nin Morza Panayırı duyurusu. İsim Türkeli Panayırı olmuş, tarih de eylül ayına kaydırılmış.*

Türkiye'de yerelde yaşanan ve yaşatılan bazı etkinlikler o yörenin insanı ile birlikte gidilen yerde de yaşatılmaktadır. Giresun Otçu Göçü Şenlikleri'nin İstanbul'da ve hatta ABD'de aynı tarihlerde anılması ve kutlanması buna örnektir. Benzer bir durumu Türkeli'nde de görüyoruz. Almanya'da yaşayan, vaktiyle bu ülkeye işçi olarak gitmiş, bugün bir kısmı oraya yerleşmiş, bir kısmı geliş gidiş yapan gurbetçilerimiz de yurt dışında bulundukları yerde gerçekleştirdikleri kermese "Morza Pazarı" adını vermişlerdir. Bu önemli ve ilginç bir örnektir (Fotoğraf 90).

Fotoğraf 90. *Avrupa Türkelililer Derneği'nin Almanya'da gerçekleştirdiği kermese "Morza Pazarı" adını vermesi panayırın etkisinin yurt dışına uzandığının bir kanıtıdır.*

3.8. Helaldı Panayırı

Sinop yöresinde en eski panayırlardan biridir. Osmanlının son dönemleri ve Cumhuriyet'in ilk yıllarından beri kurulduğu sözlü bilgi olarak bilinmektedir. En son 1987 yılında kurulmuş (Fotoğraf 91), bir daha kurulmamıştır. Morza Panayırı, Morza Pazarı gibi ifadeler burada da Helâldı için söylenmekte; Helâldı Panayırı ile Helâldı Pazarı halk arasında eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.

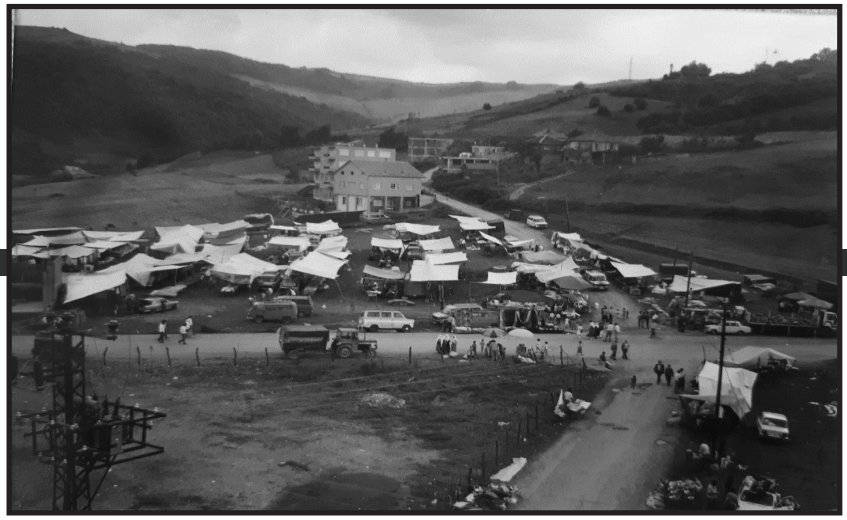

Fotoğraf 91. *Helâldı Panayırı'nın son kez kurulduğu 1987 tarihindeki görünümü.*

Hicrî 1293 tarihli Kastamonu Vilayet Salnâmesi'nde belirtildiğine göre; Sinop sancağına bağlı olan Ayancık kazasında da panayırlar kurulmuştur. Her sene nisan ayında kurulan Barna İskelesi Panayırı ile ağustos ayında kurulan Helaldi Panayırı kazanın ve sancağının ticaret hayatını renklendiren unsurlar arasında gösterilmektedir (Küskü, 2019).

Helâldı'da Büyük Panayır Yapılacaktır

Her sene açılmakta olan Helâldı panayırı bu sene 28 Ağustos'ta açılarak 3 gün devam edecektir. Her türlü emtia ve hayvan alım satımları yapılmakta olan panayırın son gününde büyük ödüllü pehlivan güreşleri tertiplenecektir. Çok kalabalık olacağı düşünülen panayıra geleceklerin her türlü emniyet ve istirahatlarının temin edileceği duyurulur. Helâldı merkez muhtarlığı

(Ayancık Gazetesi - 20 Ağustos 1971)

Ayancık İlçesinin Helâldı Köyü Muhtarlığından

Yıllardan beri yapılmakta olan Helâldı hayvan ve emtia panayırı bu yılda 28/8/949 pazar günü Helâldı iskelesinde üç gün devam etmek üzere yapılacağı gibi panayırın son gününde ise yağlı ve yağsız pehlivan güreşleri yapılacağından sayın halkımızın panayırımıza da iştirak etmeleri ilân olunur.

(Sinop Gazetesi - 17 Ağustos 1949)

Cemile YILMAZ (1942 Doğumlu)

Yusuflu Köyü Emrelli Mahallesi'nden

1950-1955 yılları arasında Helâldı Panayırı / Helâldı Pazarı

Panayır bizim çocukluğumuzda 4 gündü (Büyüklerimiz eskiden panayırın 8 gün olduğunu, sonradan 4 güne düştüğünü söylerdi). Hatırladığım kadarıyla yedinci ayın 18'inde Morza, sekizinci ayın 18'inde Helâldı, dokuzuncu ayın 18'inde Ayancık panayırı olurdu. Bugün Çatalzeytin'e, o zaman Türkeli'ne bağlı olan Paşalı Köyü'nde de Türkmen Panayırı olurdu. Helâldı Panayırı bir yıl Keşköyü'nde bir yıl Helâldı'da olurdu. Sürekli Helâldı'da olmazdı.

Pazarın kurulduğu yer köyümüzün hemen altında olduğu için bize çok yakındı. Pazara çok sayıda hayvan getirilirdi. Bunların yiyecek ot ihtiyacı olurdu. Biz de 8-10 yaşlarında çocuklar olarak ot yolar pazara gider hayvan sahiplerine satardık. Günde 2,5 lira kazandığımız olurdu.

Kardeşimle beraber sabah erkenden kalkar öğle saatlerine kadar ot yolar bunları bağ yapar, sırtımıza yüklenir, pazara götürür bir bağını 5 kuruşa satardık. Ot satarak günlük 2,5 lira kadar para kazanır bununla kendimize elbise, tor lastik, naylon ayakkabı (o gün için üzerimizde ne yoksa, neye ihtiyacımız varsa onu) alırdık. Bu bizim kendi emeğimizle kazandığımız para olduğu için büyüklerimiz karışmaz, canımız nasıl isterse öyle harcardık. Fakat yine de yiyecek içecek değil üstümüze başımıza alırdık.

Panayırda meyve sattığımız da olurdu. Tam kiraz mevsimine denk geldiği için kiraz toplar onu satardık. Fakat en çok ot satardık.

Abim Şevket Sarı panayır zamanı panayırın bir köşesine kurduğu seyyar lokantada yemek yapar satardı. Köyde koyunlarımız vardı. Abim bizden büyüktü. Annemle abim seyyar lokantada yerde ocak ateşinde tencerede koyun eti pişirir sıcak yemek olarak satarlardı. Seyyar lokantanın yanında karpuz da satardı. Panayır için düz yerdeki sulak tarlaya karpuz ekerdik. Panayır zamanı abim bunları getirip satardı. Panayırdaki 3-4 günlük kazancıyla kışlık ihtiyaçlarının çoğunu karşılardı.

Niyazi ÖZDEMİR (1942 Doğumlu), Yusuflu Köyü Emrelli Mahallesi'nden

Hatırladığım kadarıyla panayır 4 gün sürerdi. En çok hayvan alınıp satılırdı. Samsun'dan esnaflar gelirdi. Kılık kıyafet, (kara lastik-tor lastik denilen) ayakkabı, tülbent gibi giyim kuşam malzemelerini daha çok onlar satardı. Seyyar lokantalar olurdu.

Yılan oynatıcıları, seyyar salıncaklar, dönme dolaplar olurdu. Kandil simidi kadar büyük halka şekerler satılırdı.

Kızlar süslenir giderdi. Kavgalar olurdu, kız kaçırmalar olurdu.

Evlenecek kızların çeyizi, çeyiz sandığı, işlenmiş bakırlar (dövme bakırdan güğüm, ibrik, tencere) almak için panayır beklenirdi. Orak biçmeye de denk geldiği için düğün dernek işleri ağustostan sonraya kaldığından gelin olacak kızların çeyizi için panayır fiyat olarak da uygun imkân sağlıyordu. Uçları bağlı çarşaflar olurdu, küçük halılar, kilimler gelirdi. Tahta kaşıklar satılırdı. Bunlar daha çok çeyizlik olarak alınırdı.

Bit tarakları satılırdı. Bunlar manda boynuzundan yapılmış kemik taraklardı.

Uzak köylerden gelenler olurdu. Benim annem Gürcülerdendi. Gürcüler Köyü bize bir günlük yaya yolu mesafesinde, oradan panayır için gelenler bize misafir olurdu. Panayır zamanı kim hangi köyle akraba ise gelenler onların evinde kalır, ev sahipleri gelen giden olacak (yatılı misafir gelecek) diye günler öncesinden börekler açar, hazırlık yapardı. Gelen misafirler için "Filancalar gelmiş, falancanın evine yıkılmış." denirdi.

3.9. Boyabat Panayırı (Şehiraltı Panayırı / Çarşamba Panayırı)

Pazar ve panayır alanları başlangıçta geçici nitelik taşırken sahip oldukları ticaret etkinliği ya da potansiyeline dayalı olarak kısa sürede yakın çevresi için sosyal-kültürel-ekonomik ve demografik çekim merkezleri hâline gelmişlerdir. Bu süreç sonunda ticaret etkinliğinin doğurduğu nüfus artışına bağlı olarak ortaya çıkan sosyal-ekonomik ihtiyaçların karşılanması amacıyla devlet eliyle kurulan cami, mescid, han, hamam, ticarethâne ve medreseler gibi kamusal hizmet yapılarıyla kentsel yerleşme niteliği kazanarak, Anadolu'nun bölgesel ticaret merkezleri hâline gelmiştir. Anadolu'da 13. yüzyılda ivme kazanan ekonomik faaliyetlere dayalı olarak süreç içinde kent niteliği kazanan pazar ya da panayırlardan başlıcaları; Ziyaret Bâzarî, Yılgûn/Ilgm Bâzarî, Ârîne/Ezine Bâzarî, Alâmeddîn-i Bâzarî, Pınar Bâzarî, Karahüyük Bâzarî, Îskîyân/İşkoyân Bâzarî ile Yapraklı, Boyabat ve Ayvaş Panayırlarıdır.

Boyabat, yakınındaki Uzunova yaylasında her yıl ekim ayında kurulan yaklaşık üç hafta süren ve kuzey ülkelerinden getirilen kölelerin satıldığı bölgesel ölçekli bir pazar yerleşmesidir (Şekil 6). Sinop yöresinde Oğuz boylarınca iskân edilen Boyabad ilerleyen dönemde bir göçebe üssü ve pirinç üretim merkezi hâline gelmiştir (Özcan, 2005) (Şekil 7).

Yöreyi gezen seyyahlardan Flotwell (1895:36), Boyabat çevresinde büyük bir yıllık hayvan pazarı kurulduğunu, bu pazarda manda, koyun ve Ankara keçisi satıldığını aktarmaktadır (Fotoğraf 92,93,94).

Gordlevski (1988:165), Kastamonu Emiri Hüsameddin Çoban'ın Sultan Alaeddin Keykubat'ın emriyle, 1227 yılında Suğdak'ı fethedip, Kırım'dan Kastamonu'ya ve Sinop'a ve olasılıkla, Oğuzların merkezi Boyabad'a, yani kendi yurtluklarına, partiler hâlinde tutsaklar gönderdiğini aktarmaktadır.

Bu verilere göre Boyabat şehrinin ve panayırının kökeninin 13. yüzyıla kadar uzandığını ve bu panayırın aynı zamanda bir köle pazarı olarak kurulduğunu söyleyebiliriz. Aynı zamanda İpek Yolu'nun Sinop'a uzanan yol ağı üzerinde yer alan Boyabat bir ticaret yerleşmesi olarak büyüyerek günümüze ulaşmıştır.

Boyabat'ta her yıl ağustosun 20'sinde panayır olur. Pirinç, salep, hububat çeşitleri önemli olup, toprağı gayet münbittir. Boyabat tepeler arasında, çukurda, bir nehir kenarında mamur bir şehirdir. Civarında bağ, bahçe ve çeltik tarlaları vardır. Boyabat Kazası vilayetin en verimli topraklarına sahiptir. Pirinç, patates, kuşyemi, mısır, burçak, hububat çeşitleri, pamuk, salep, her türlü sebze, bilhassa kavun, karpuz ve patlıcan önemlidir. Pazartesi günleri pazarı olur (Yılmaz, 2018:19).

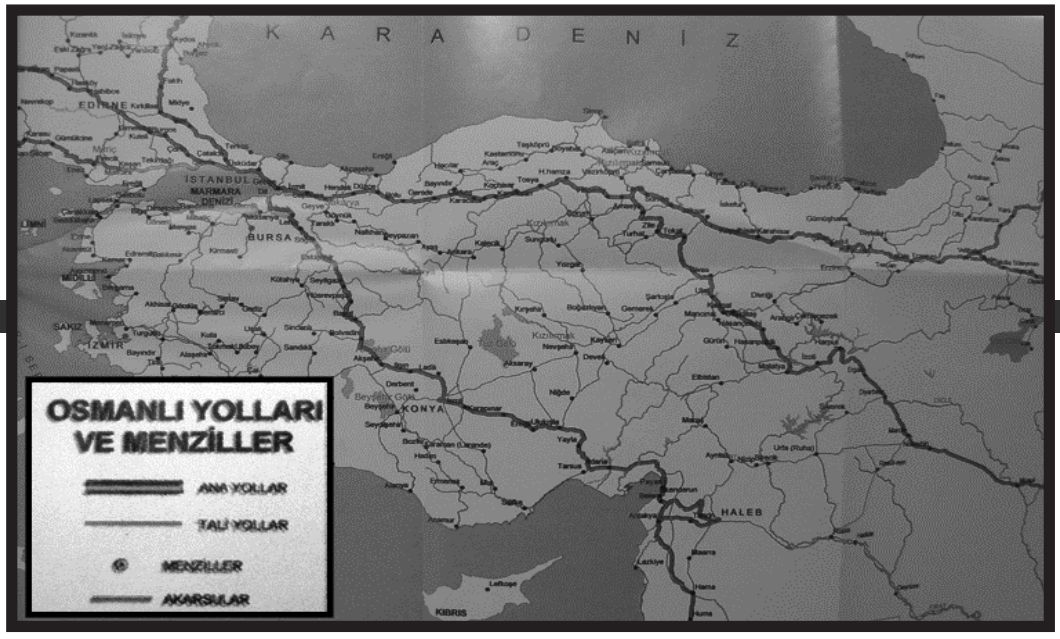

Şekil 6. *Osmanlı yol ve menzil teşkilatına göre Boyabat'ın ticaret yollarına göre konumu (Halaçoğlu, 2002).*

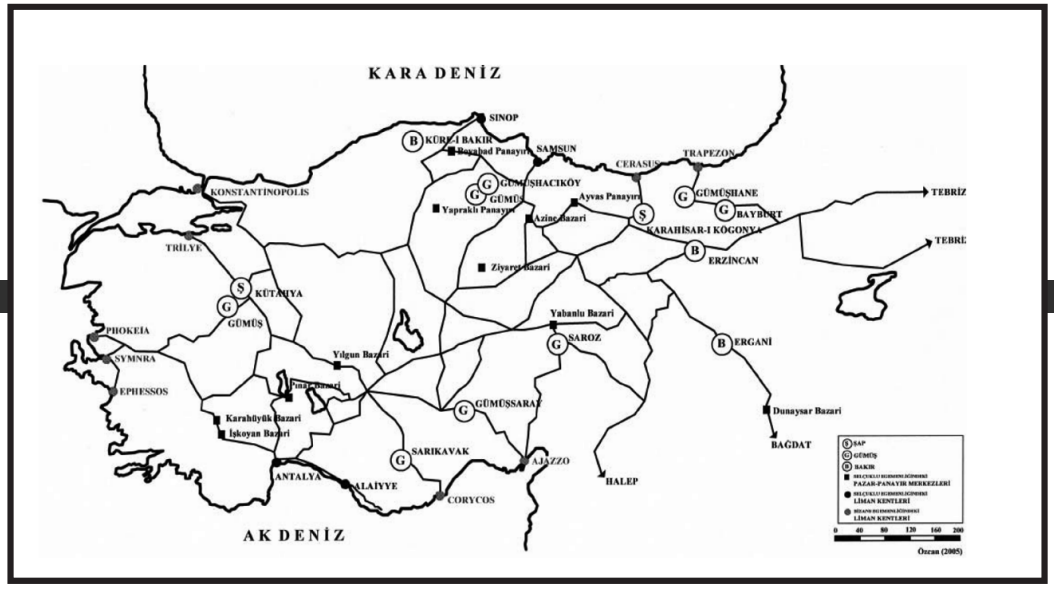

Şekil 7. *Anadolu'da Selçuklu dönemi üretim dağıtım merkezleri (Özcan, 2006:36).*

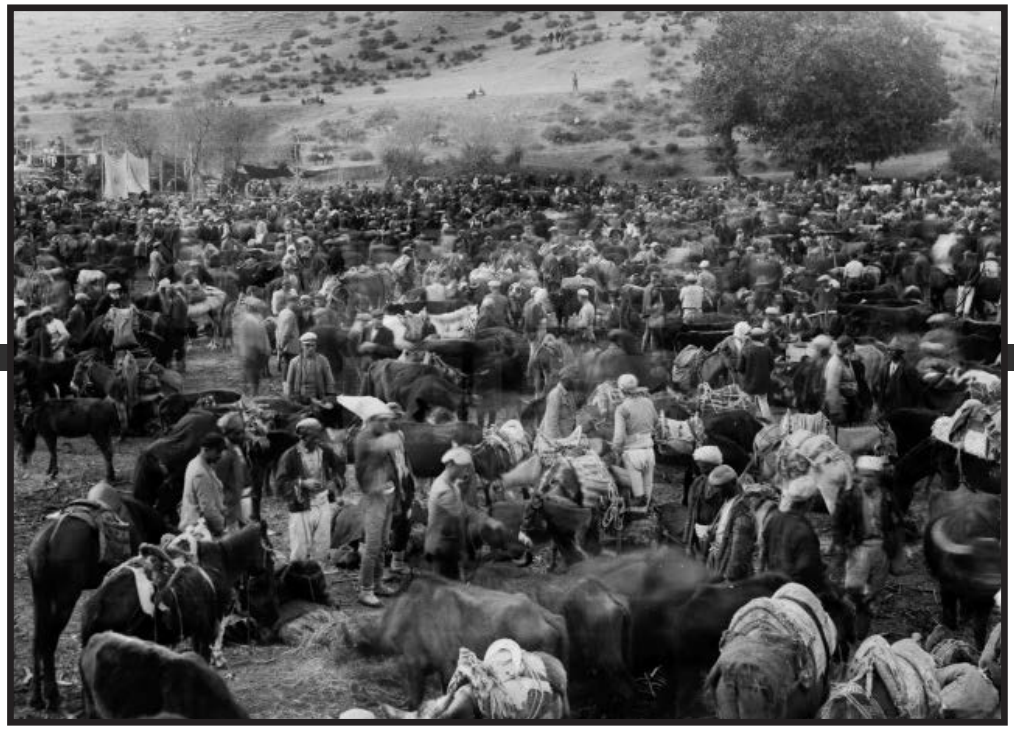

Fotoğraf 92. *Boyabat Panayırı içindeki hayvan pazarı (R. Kılıç Arşivi).*

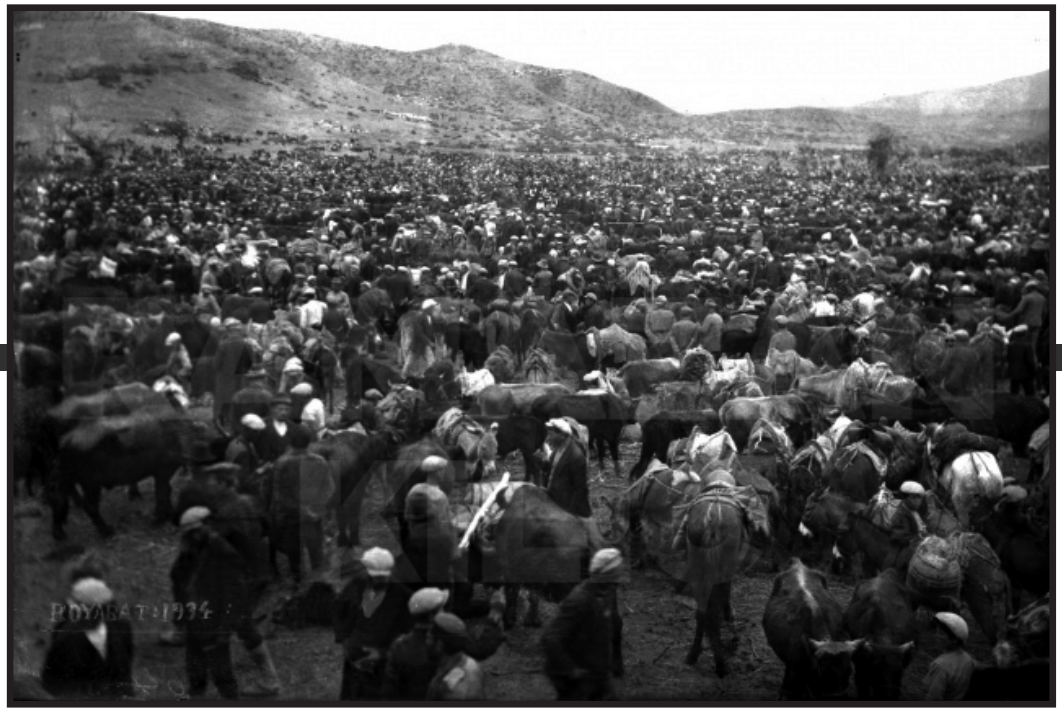

Fotoğraf 93. *Boyabat Panayırı içindeki hayvan pazarı (R. Kılıç Arşivi).*

Fotoğraf 94. *Boyabat Panayırı'nda hayvan pazarı içinde koşum takımı, yular vb. hayvanlara yönelik mamullerin satıldığı kısım.*

Kâtip Çelebi, Boyabat Panayırı'nın kurulusunu söyle ifade etmektedir:

"Çok verimli olan Boyabat ovalarına çeltik ekilirmiş. Çeltik orağı yapılıp, çeltikler harmana ya da ambara konulduktan sonra bütün yöre köylüleri sevinç içinde büyük bir pazar yaparlarmış. Bu pazarlar çok eğlenceli geçermiş. Bütün yöre, çevredeki il ve ilçeler bu pazara ve eğlencelere katılırmış. Uzunova'da kurulan bu büyük pazara 'Boyabat Panayırı' denilmiş."

Panayır, önceleri kasabanın kuzeyinde 2,5 km uzaklıkta, Alibeyli Köyü'nün güneyinde, çeltik tarlaları kenarında oldukça dalgalı bir yamaçta ve Gazideresi Çayı'ndan alınan bir su arkı üstünde bugün de *Panayır Yeri* adıyla bilinen alanda ekim ayı içinde çarsamba günleri kurulurdu. Bu panayır arka arkaya üç çarşamba tekrarlanırdı. Panayırın ilk çarsamba gününe ilk panayır, ikinci çarsamba gününe orta panayır, üçüncü çarsamba gününe de son panayır denirdi. Uzaklardan gelenler genellikle orta panayıra katılabildiklerinden bu panayır diğerlerine nazaran daha kalabalık olurdu (Saraç, 2014:117).

Yörede yıl içinde yapılan alışverişler panayır döneminde ödenmek üzere yapılmakta, insanlar alacaklarını ya da vereceklerini panayır zamanına göre hesap etmektedir. Görüşme yapılan kişilerden Yahya ŞAHİN, Boyabat'ta eski bir esnafın veresiye defterini gördüğünü ve panayırda borcunu ödeyecek olanlar listesinde "Yukarıdaki köyden yeşil ceketli adam" veya "Yortan tarafından kasketli adam" şeklinde ibareler olduğunu belirtmiştir. Ölüm ve doğum hesapları da panayırdan önce veya panayırdan sonra diye ifade edilirdi. Köylüler alım satım isleri için panayıra gelirlerdi. İşi olmayan insanlar *Erenlik Tepesi'*nden ya da panayırı rahat görebilecekleri yerlerden –yamaçlardan olan biteni izlerlerdi (Fotoğraf 95). Çarsı içinden veya panayır yerinden alınan kebap, üzüm ve kavrulmuş veya suda kaynatılmış kestaneler ailece yenirdi (Saraç, 2014:118).

Fotoğraf 95. *Yıl olmuş 2019; Erenlik (Panayır) Tepesi'nden panayırı izleyen kadınlar.*

Başoğlu (1980) Boyabat Panayırı hakkında yazdığı makalesinde panayırın kökeni ile şu bilgileri veriyor:

Çok verimli olan Boyabat ovalarına çeltik ekilirmiş. Çeltik orağı yapılıp, çeltikler harmana ya da ambarlara konulduktan sonra bütün yöre köylüleri sevinç içinde büyük bir pazar yaparlarmış. Bu pazarlar çok eğlenceli geçermiş. Bütün yöre, çevredeki il ve ilçeler bu pazara ve eğlencelere katılırmış. Uzunova'da kurulan bu büyük pazara «Boyabat Panayırı» denilmiş.

Bu panayırda alış satış sırasında cirit oyunları, pehlivan güreşleri, başka çeşitli oyun ve eğlenceler yapılır, her yıl ekim ayında yinelenirmiş.

Panayırı belediye yönetirdi. Önce gelirini açık artırmaya çıkarır, almak isteyenler pazarlığa girişir, kim çok artırırsa onun üzerinde kalırdı. Ona "panayır ağası" denirdi. Panayır gelirini panayır ağası toplar, kâr ya da zarar ederdi. Belediye alıcı bulamaz ya da daha çok gelir umarsa satışa çıkarmaz, geliri kendi toplardı.

Panayır günü belirlenince tüm yöreye duyurulur, kasabada ve panayır alanında davullar çalınır, bütün çevreyi çağırırlardı.

Cumhuriyet'ten sonra, 442 sayılı Köy Kanunu gereğince köy sınırları içinde kurulan pazar ve panayırların geliri o köy bütçelerine bırakılmıştır. Alibeyli Köyü, sınırları içinde yapılan panayır gelirinin köy bütçesine verilmesi gereğini İleri sürmüştür. Boyabat Belediyesi öteden beri faydalandığı bu önemli geliri kaçırmamak için panayır alanını değiştirmiş, belediye sınırları içine almıştır. Ayrıca ad ve günlerinde de

değişiklik yapılmıştır. Şimdi "Boyabat Şehir Altı Çarşamba Panayırı" ekim ayının ikinci yarısında belediyece saptanan çarşamba günü başlar ve beş gün sürer.

Yakın köylerden panayıra gelenler tüm ev halkı toplanıp hep beraber gelirdi. İşi olanlar, alışveriş yaparken olmayanlar panayır yakınında ve panayıra hâkim bir yamaçta toplanırlar, burada oturur ve panayırı seyrederlerdi. Erkekler, pazardan aldığı kebap ve üzümü yamaca getirir, burada tüm aile beraberce yerlerdi. Yamaçta üzüm ve kebaptan oluşan bu yemek ve panayırın seyri değişmez bir ritüeldir. Sonra alışveriş yapılan pazar yeri gezilip görüldükten sonra dinlenmek ve uzaktan panayırı seyretmek için yine bu yamaçlara dönülürdü.

Boyabatlılar panayırın kurulduğu yere toprağın renginden dolayı Kızılyer derler. Ekim ayının ikinci haftası başlayan panayır tam da yağışlı mevsime tesadüf ettiği için bu dönemde oldukça fazla yağmur yağar. Bu yağmurlara beraber geçirimsiz yapıya sahip olan killer panayır alanına çamur gölüne çevirirler. İnsanların neredeyse ayağından ayakkabısını çıkaran bu çamur nedeniyle halk arasında "Panayırın tadı çamurda çıkar." sözü yerleşmiştir. Diğer bir deyişle çamur Boyabat Panayırı'nın bir diğer ritüelidir.

Panayırda bir evde neye ihtiyaç duyuluyor ise hepsini bulmak mümkündü. Giyim kuşamdan kap kaçağa, yayıktan, semerden, nala mıha kadar her şey. Hemen her şeyin ucuza bulunabildiği panayır oldukça büyük bir ticari hareketliliğe sahiptir. Köylü de kasabalı da yıllık ihtiyaçlarını buradan karşılardı (Fotoğraf 96,97,98, 99, 100, 101, 103, 104, 105).

Fotoğraf 96. *Boyabat Panayırı'na davet.*

Fotoğraf 97. *Panayırın kurulduğu alan girişinde Boyabat Panayırı'na hoş geldiniz afişi.*

Fotoğraf 98.*Elli yıl öncesinde Boyabat Panayır yeri (Boyabatgundemi, 2019).*

Fotoğraf 99. *Elli yıl sonrası 2019'da Boyabat Panayırı.*

Fotoğraf 100.*Yetmiş yıl önce Erenlik (Panayır) tepesinden panayırı izleyenler (R.Kılıç Arşivi).*

Fotoğraf 101. *Yetmiş yıl sonra 2019'da aynı tepeden panayırı izleyenler.*

Fotoğraf 102. *İlk kurulduğu yıllardan bugüne davul zurna ekibi hep Boyabat Panayırı ile iç içedir. Panayıra gelenleri hoş bir seda ile karşılamaları yanı sıra panayırda zaman zaman ortaya çıkan durgunluğu ve sessizliği davul sesiyle dağıtmak ve panayıra hareket getirmek davul zurna ekibinin önemli bir görevi olmuştur.*

Fotoğraf 103. *Boyabat Panayır alanı; ortada alışveriş çadırları, solda önde eğlence mekânları, sağda ileride hayvan pazarı. 2019 yılı itibarıyla hayvan pazarının artık yok olduğu açıkça görülmektedir. Halbuki Boyabat gibi kırsal kesimdeki panayırların en önemli özelliklerinden biri hayvan pazarlarının kalabalıklığıydı.*

Fotoğraf 104. *Panayırın en önemli sloganı ucuzluktur. Satıcılar da halka buradan yaklaşır.*

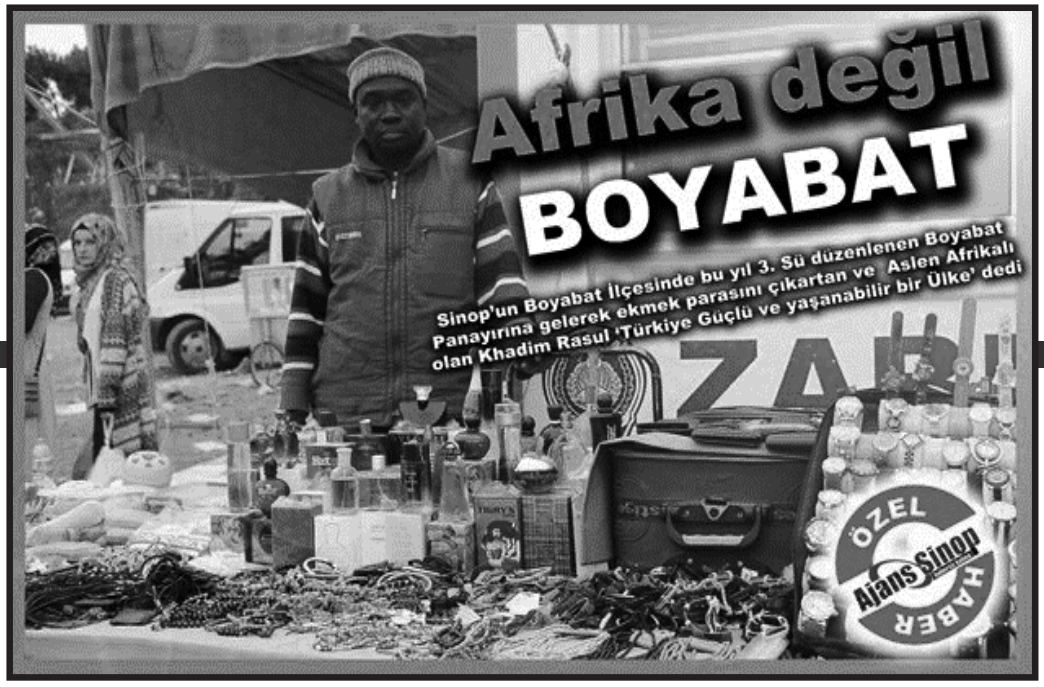

Fotoğraf 105. *Boyabat Panayırı'nda bir Senegalli. Panayırlar için geçmişten bugüne aktarılan uluslararasılaşmanın günümüzde minyatür örneği (Ajanssinop, 2019).*

Ulaşımın zor olduğu dönemlerde Boyabat'ın dağ köylerinde yaşayan vatandaşlar panayır öncesinden Boyabat'a gelip panayır bitimine kadar burada kalırdı. Bu dönemde akraba ve eş dost köyden gelenleri misafir ederdi. Panayır günlerinde Boyabat'taki evler, yakın köylerde evler misafirler ile dolar taşar, uzak köylerdeki insanlar şehirdeki veya yakın köydeki akrabalarına misafir olurlardı. Eski zamanlarda ulaşım yaya veya at, eşek gibi hayvanlarla sağlanırdı. Ailede herkese yetecek kadar at ya da eşek bulunmadığı için uzak köylerden gelenler mecburen konaklamak zorunda kalırdı.

Panayır, davul zurna eşliğinde yapılan açılışla başlasa da ilk gün yerlerin belirlenmesi, satıcıların yerleşmesi gibi çalışmalar olacağını bilen halk ilk gün panayıra pek fazla ilgi göstermez. Panayırın açılışını yapan davulcular gün boyunca panayırın içinde davul çalmaya devam ederler.

Panayırın temelini canlı hayvan ve emtia alım satımı oluştururdu. Bununla beraber at yarışları yapılır, hayvan pazarında gösterişli hayvanlar süslenerek alınlarına nazar boncuğu takılarak davul zurna eşliğinde meydanda maşallah yürüyüşleri yaptırılırdı. Eskiden at ve eşek taşımacılıkta çok önemli olduğu için pazarda bu hayvanların satışının yapıldığı bölüm oldukça hareketli olurdu.

Panayırın en önemli yiyeceği sırık kebabıdır (Fotoğraf 106). Boyabatlılar sabahın erken saatlerinden itibaren kebapçıların önünde kuyruk oluşturup kebap alma sıralarını bekler, kızarmış kuzu gövdeleri birbirini takip eder. Bazı kebapçılar kebabı panayır yerinde satar, bazıları da çarşı içindeki tel dolaplı tezgâhta satarlardı. Herkesin tanıdığı ve güvendiği bir kebapçısı olur ve kebap ondan alınır. Köylü ya da kentli fark etmez Boyabatlı panayır tepesinde üzüm ekmek kebap yediğinde panayır geldiğini anlar ve mutlu olurdu. Bu bir gelenekti ve sadece bunun için panayırı bekleyen insanlar vardı.

Fotoğraf 106. *Panayır mevsimi sıcak yaz aylarına denk geldiği için eskiden kebapların saklandığı tel dolapların yerini şimdi camekanlı vitrinler almış.*

Gençlerin ve çocukların bütün ilgisi eğlence yerlerindedir. Sihirbazlar, cambazlar, yabani hayvanlar, kocaman yılanlar, denizkızı kılığına girmiş kadınlar, derme çatma dönme dolaplar, uçan sandalyeler, motosikletle yapılan ölüm üstüvanesi gibi heyecanlı gösteriler en çok dikkat çeken aktivitelerdi (Fotoğraf 107,108,109,110).

Fotoğraf 107. *Salıncakta sallanan "büyükler" (Boyabatgundemi, 2019).*

Fotoğraf 108. *Boyabat Panayırı'nda dönme dolap; 1950 öncesi (Şükrü KAYA Arşivi) ve 2019.*

Fotoğraf 109. *Boyabat Panayırı'nda dönme dolap ve çarpışan arabalar.*

Fotoğraf 110. *Boyabat Panayırı'nda elektrikle çalışan yeni eğlence imkânları; balerin ve sinema keyfi.*

Panayırın son günü yağlı güreş müsabakaları yapılırdı. Belediye başkanlığı günler öncesinde bölgesel ve ulusal ölçekte gazete ve afişlerle panayır ve güreşlerin tertip edildiği tarihleri bildirerek güreşe katılımı sağlamaya çalışırdı.

Boyabat Belediye Başkanlığından: Bir asırlık mazisi bulunan ve her sene 60 bin kişinin iştirak ettiği kasabamız şehiraltı çarşamba panayırı bu sene 19 Ekim 1949 Çarşamba günü açılarak dört gün devam edecektir. Panayır için gelecek misafirlerin istirahatleri şimdiden temin edilmiştir. Panayırda memleket çapında şöhrete malik olan Boyabat pirinci, büyük ölçüde zahire canlı hayvan ve manifatura alım satımı yapılır. Beşinci pehlivan güreşleri, cirit oyunları vesaire tertip edilmiştir.

(Ulus, 5 Ekim 1949).

Güreşlerde genellikle Boyabat Kalesi'nin arka kısmında bulunan kale bağı mevkii er meydanı olarak kullanılmaktadır. Güreşlere katılacak pehlivanlar sabahın erken saatlerinde kispetlerini giyerek davul-zurna eşliğinde şehir turu atıp yürüyerek er meydanına giderler. Güreşin yeri ve saati belediye hoparlörlerinden devamlı anons edilerek ünlü pehlivanların ilçeye geldikleri bildirilir. Güreş başlama saati geldiğinde istiklal marşı okunur ve saygı duruşunda bulunulur, protokol konuşmaları yapılır, ardından güreşler başlar (Fotoğraf 111,112,113,114).

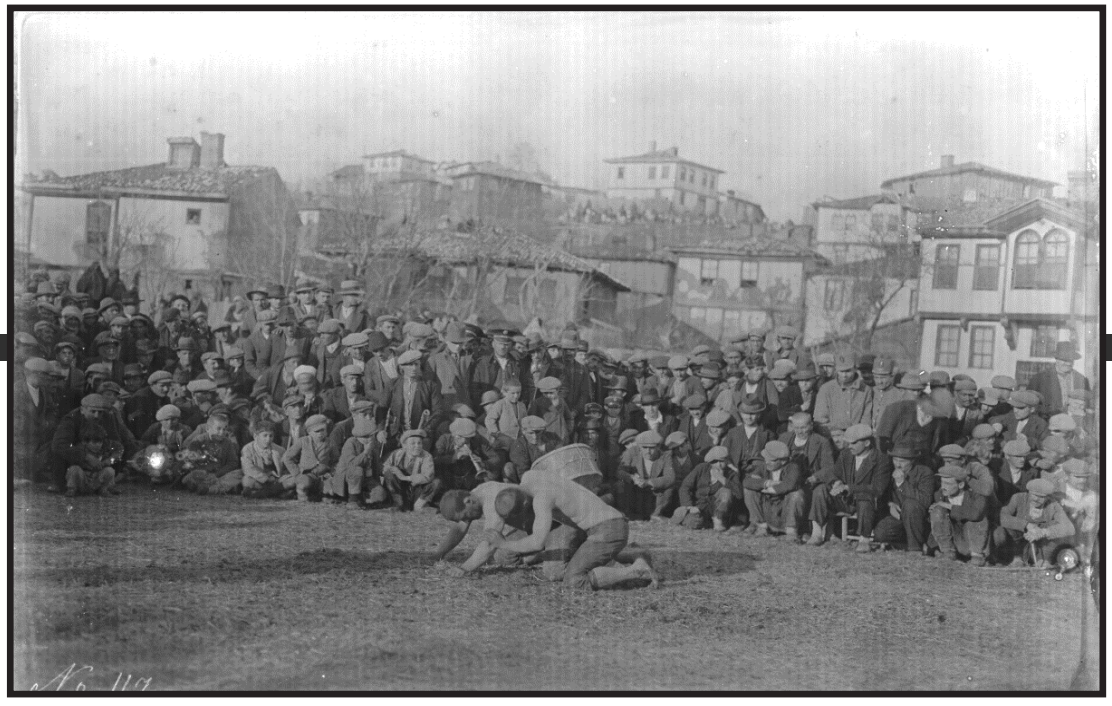

Fotoğraf 111.*Boyabat Panayırı'nda güreş müsabakaları (R. Kılıç Arşivi).*

Fotoğraf 112. *Boyabat Panayırı'nda güreş müsabakaları (R. Kılıç Arşivi).*

Fotoğraf 113. *Boyabat Panayırı'nın vazgeçilmezi güreş müsabakaları (Ş. Maviş Arşivi).*

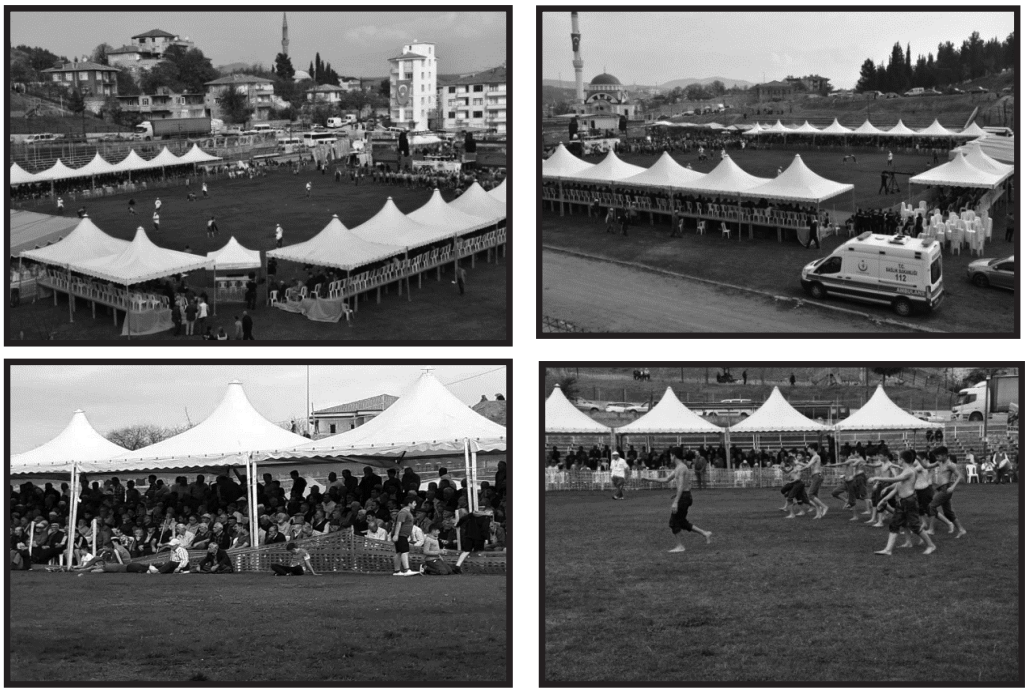

Fotoğraf 114.*Boyabat Panayırı'nın vazgeçilmezi güreş müsabakaları (Ş. Işık Arşivi).*

Köylü kadınlar yıl içinde ihtiyaçlarını şehre kocalarından ya da oğullarından isteyebiliyordu. Onlar ısmarlamasına ısmarlardı da kocası ya da oğlu ne getirirse razı olmak zorunda kalırlardı. İşte panayır onların kendi zevkleri doğrultusunda istediklerini almak için yakaladıkları tek fırsattı. Yüzlerce çeşit içinden beğendiklerini seçmek için askıdaki kumaşları indirip indirip incelerlerdi.

Ahmet KÜÇÜKBAŞ:

İyi karar verip sonradan pişman olacakları, keşke onu değil de şunu alsaydım demeyecekleri kumaşı bulmaları gerekiyordu. Boyabatlı manifaturacıların yanında dışarıdan gelen manifaturacılar da olurdu ki dokumaların çeşidinin haddi hesabı olmazdı. Şehirli kadınlar için de durum pek farklı sayılmazdı. Kadın Boyabat'ta oturuyor olsa da her istediğinde çarşıya çıkıp alışveriş yapamazdı. Bu sebeple panayır onlar için önemli bir fırsattı.

Kasabamızda her yıl kurulmakta olan Meşhur Şehiraltı Çarşamba hayvan ve emtia panayırı bu yıl da 25 Ekim 1950 günü açılarak dört gün devam edecektir. Bu maksatla kasabamıza teşrif edeceklerin her tülü istirahatleri temin edilmiştir. 100 senelik mazisi bulunan ve her sene rağbetini artıran panayırımızda her türlü hayvan ve emtia alım ve satımının en müsait şartlar altında yapılmakta olduğu ilan olunur.

(Ulus, 17 Ekim 1950).

Panayır

Boyabat Belediye Başkanlığından: Bir asırdan fazla mazisi bulunan kasabamız Şehiraltı Çarşamba panayırı bu yıl da 24 Ekim 1951 Çarşamba günü başlayarak dört gün devam edecektir. Panayırda büyük

ölçüde büyük ve küçükbaş canlı hayvan manifatura ve memleket çapında şöhreti haiz pirinç alım ve satımı yapılır. 60 bin kişinin iştirakiyle kurulan panayırımıza gelecek misafir ve ticaret erbabının bütün esbabı istirahatleri temin edilmiştir.

(Akşam, 14 Ekim 1951).

Panayıra gitmek yöre insanı için büyük öneme sahiptir. Hatta Ün (2017:16-17) panayırın Boyabat'ta bir boşanma davasına konu olduğunu, yaşlı bir kadının eşinin kendini panayıra götürmediğini öne sürerek boşanma davası açtığını aktarmaktadır. Sadece bu sebeple açılan bir boşanma davası hâkime garip gelmiş, davayı açan kadına gerçekten boşanma nedenini sorduğunda şu yanıtı almıştır:

"...Hâkim Bey! Hâkim Bey! Ben sana bunun bütün kötülüklerini anlattım ama sen hâlâ affetmemi istiyorsun! Hâlâ erkek tarafını tutuyor gibisin Hâkim Bey! Hayret bir şey! Burada da adalet yok demek ki! Medeni Kanun'umuz olsa da hâlâ erkek milleti kollanıyor demek ki! Ya Hâkim Bey!.. Anlatıyorum anlatıyorum hâlâ 'Bu adam sana bu kadar kızacak ne yaptı?' diye soruyorsun! Hâkim Bey! Aç kulağının da beni iyi dinle öyleyse! Bir sor şuna bakalım Hâkim Bey bir sor şuna!.. Beni bir kere olsun Boyabat Panayırı'na götürmüş mü? Ha Hâkim Bey! Beni bir kere olsun panayıra götürmüş mü? Beni, ömrü hayatı boyunca bir kere bile Boyabat Panayırı'na götürmüş mü?

…Ben ondan kebap istemedim!.. Kestane istemedim!.. Erenlik Tepesi'nin panayıra bakan yüzünde!.. Karaçalı dikenlerinin gölgesinde!.. Üzüm ekmek yiyerek panayırı seyretmeye razıydım Hâkim Bey!.. Panayırı seyretmeye razıydım!.. Salıncaklara baksam yeterdi Hâkim Bey!.. Davul-zurna dinlesem yeterdi Hâkim Bey!.. Hadi üzümü de bırak!.. Yavan ekmeğe bile razıydım yavan ekmeğe!.. Katıksız da olsa yavan ekmek yiyerek panayırı seyretmeye razıydım Hâkim Bey!.. Ama beni bir kere bile Boyabat Panayırı'na götürmedi ki!..

Pasaklı Zekiye her sene gider!.. Sünepe Naciye her sene gider!.. Sümüklü Fatma bile burnunu çeke çeke panayırın her tarafını dolaşır!.. Çalı Bacak Ayşe o çalı bacaklarıyla panayırda gezmedik bir yer bırakmaz!.. Kış boyunca, ocakbaşı sohbetlerinde- nispet yaparak- anlatıp dururlar!.. Ama benim daha siftahım yok Hâkim Bey siftahım!.. Aha bu çok sevdiğin Yaşar dayın beni bir kere bile panayıra götürmedi!.. Hadi sor bakalım hadi sor!.. Yalan mı söylüyorum? Hadi sor! Sor hele sor!.."

Geçmişte bu tür organizasyonlar, önemli gün ve haftalar, siyasi partilerin mitinglerinde dağıtılmak üzere hazırlanan hediyelikler olurdu. Bu hediyeliklerden biri de sigara idi. Boyabat Panayırı için de 1984 yılı için sigara üretilmiştir. Sigara paketinin üzerinde Boyabat Panayırı yazısına ilave olarak Boyabat'ın simgesi Boyabat Kalesi yer almıştır (Fotoğraf 115).

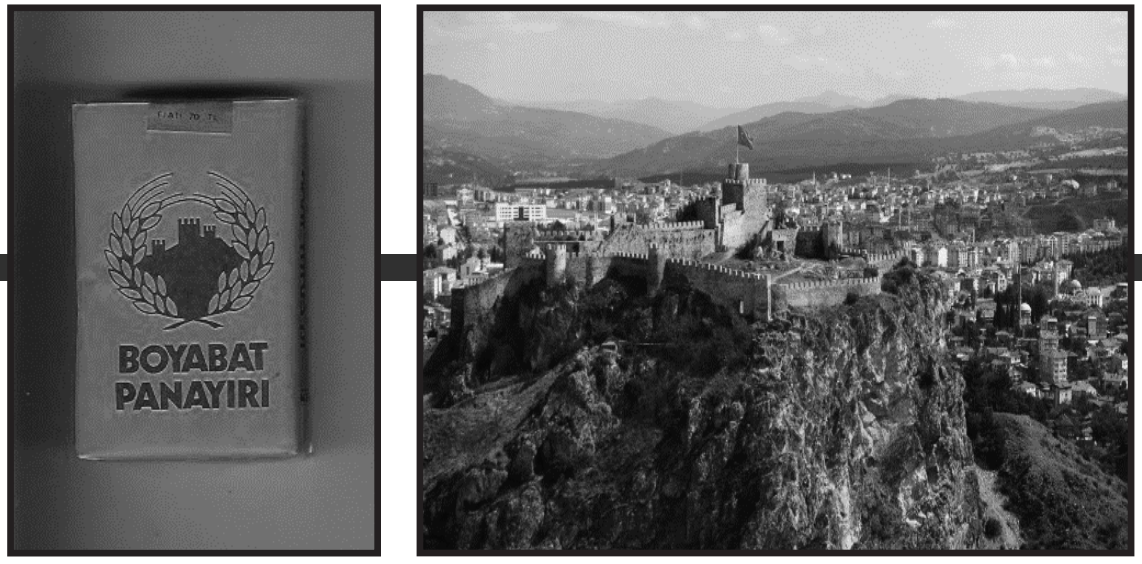

Fotoğraf 115. *Boyabat Panayırı hatıra sigarası ve üzerinde yer alan Boyabat Kalesi.*

SONUÇ VE ÖNERİLER

Panayır, binlerce yıldır hem Doğu hem de Batı kültüründe var olan, alışveriş amacıyla kurulan ve çok sayıda kişinin katılımıyla oluşan ticari bir faaliyet olmasının yanında sosyokültürel yapısıyla somut ve somut olmayan kültürel mirasın oluşması ve yaşatılmasına katkı verebilecek bir gelenektir. Yakın zamana kadar özellikle kırsal kesimin alternatifi olmayan ticaret ve eğlence mekânları olan panayırlar gerek ulaşım koşullarının gelişmesiyle alışveriş olanaklarının artması gerekse eğlence kültürünün değişmesi ile eski değerlerini kaybetmeye başlamışlardır.

Endüstri Devrimi sonrasında değişen üretim koşulları ve yaşam şekilleri toplumsal değişimi de beraberinde getirmiştir. Nüfusun büyük çoğunluğunun kırlardan ayrılarak şehirlerde yaşamaya başlaması yeni mekânlar ve alışkanlıklar yaratmaya başlamış, insanların pazarlarda ve panayırlarda gerçekleştirdiği alışveriş alışkanlığı da alışveriş caddeleri ya da alışveriş merkezlerine toplanmaya başlamıştır. İhtiyaç duyulan tüm malları tek çatı altında sunmaya çalışan bu merkezler modern alışverişin merkezi hâline gelmeye başlamıştır. Giriş ücreti ve satın alma mecburiyeti olmayan, insanların özgürce dolaşabildiği bu mağazalar şehirleşmenin bir sonucu olarak kabul edilebilir. Bu modern alıveriş merkezlerinde alışveriş alışkanlıkları da değişmeye başlamıştır. Sabitlenmiş ve satıcı tarafından belirlenmiş fiyatlar pazarların vazgeçilmezi olan pazarlık kültürünü de ortadan kaldırmıştır.

Modern panayır alanları olarak kabul edebileceğimiz alışveriş merkezlerinde, kırsal alanlarda doğanın içinde kurulan geleneksel panayırlardaki at yarışları, güreş, çadır tiyatrosu gibi geleneksel eğlence kültürü yerini yapay ağaçlar ve ırmaklara, oturma banklarına, buz pateni pistlerine, sinema salonlarına, süpermarketlere bırakmıştır.

Panayırlarda farklı ülke ya da bölgelerden gelen satıcılar ile farklı yerleşmelerden gelen alıcılar bir kültür çeşitliliği yaratıyordu. Bugünkü modern alışveriş merkezlerinde satış elemanlarından temizlik işçileri ve güvenlik görevlilerine kadar pek çok çalışanın müşterilerle kuracağı ilişkiler, belirli standart sözcükler ve mimiklerle neredeyse tek tipleştirilmiştir.

Geleneksel dönemde tüketim, sadece zorunlu ihtiyaçların karşılanmasıyla sınırlıyken, günümüz tüketim anlayışı gelenekleri terk ederek, mal ve hizmetlerde 'yeni' arayışına yönelmiştir. Kapitalist kültürün temel özelliği mutluluğa ulaşma aracı olarak mal edinme ve tüketim anlayışı bizim toplumumuzu da etki altına almayı başarmıştır.

Ticaret tarihinde çok önemli bir yeri olan panayırlar ticaret fonksiyonlarının yanında eğlence özellikleri ile de ön plana çıkan organizasyonlardır. Günümüzde eski önem ve anlamı kalmasa da hâlâ halk nezdinde önemli bir alışkanlık olarak varlığını sürdürmektedir.

Geleneksel faaliyetlerin giderek yok olması tüm dünyanın meselesidir. Geleneksel faaliyetlerin ortadan kalkmasını önlemek ve sürdürülebilirliğini sağlamak için uluslararası çalışmalar yapılmaktadır. Bunlardan kültürel yapının korunması ya da kültür ekonomisinin sürdürülebilirliğini amaçlayan en önemli belge "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" ve "Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi"dir. Bu sözleşmelerde tek bir merkezden yayılan ve insanlığın zengin yerel ve geleneksel kültürlerini ve bu kültürlere dayalı yeni üretimlerini tehdit eden kitle kültürü veya popüler kültür ürünlerinin hızla geleneksel kültürün yerini aldığı, bunun sonucunda da insanlığın kültürel ifade çeşitliliğini kaybederek tek tipleşmekte olduğu ifade edilmektedir.

Türkiye'de şu an için AVM (alışveriş merkezi) bulunmayan nadir yerleşmelerden olan Sinop'ta panayırlar eski canlılıklarını kaybetseler de varlıklarını bir şekilde sürdürmüşlerdir. Sinop panayırları içinde aktif olarak varlığını devam ettirenlerden Ayancık, Boyabat ve Bektaşağa Panayırları bu açıdan büyük önem arz etmektedir. Boyabat Panayırı'nın temellerinin Selçuklular döneminde atıldığını göz önüne alırsak yaklaşık 750 yıllık geçmişiyle sadece Sinop'un değil, Türkiye'nin belki de dünyanın önde gelen en eski panayırlarından biridir. Bektaşağa Panayırı ise ilkbaharda yapılmasıyla ayrı bir öneme sahiptir. Bu panayırlar modern zamanın ihtiyaçlarına ayak uydurarak bugün de varlıklarını korumaya çalışmaktadır. Bu etkinliklerin daha uzun yıllar ekonomiye, kültüre, insanlara katkı sağlamaya devam edecek büyük bir yapı olarak kalıcılığını sürdürebilmesi için yerel yönetimlerce ve halk tarafından desteklenmesi gerekmektedir.

Sürdürülebilirlik kültürel ve ekonomik açıdan önemli bir kavramdır. Bu bakımdan panayır gibi kültürel bir oluşumun korunması ve geliştirilerek ilerleyen kuşaklara aktarılması toplumsal hafızanın devamlılığı açısından da oldukça önemlidir. Panayırlar sadece alışverişten ibaret organizasyonlar değildir. Panayırın korunması demek ata sporumuz olan cirit ve güreşin, çadır tiyatrosunun, lunaparkların, kasnak atma, dilek çektirme, üç kâğıt gibi geleneksel eğlence araçlarını vs. korumaktır. Kısacası panayırları korumak kültürel birikimimizin de bir kısmını korumak demektir.

KAYNAKÇA

Akar, Ö. (1970). Fuar, Sergi ve Panayır Hukuku Üzerine Bir İnceleme. *Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi*, *6*(1), 215-220.

Akdağ, E. (2019). 1200-1450 Seyahatnamelerinde Anadolu. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya.

Ajanssinop. (2019). Boyabat Panayırında Senegalli satıcı haberi, *http://www. ajanssinop.com/burasi-afrika-degil-boyabat/1553/*

Aksoy, Y. (2009). Pazar Yerlerinin Şehir Planlaması Standart ve İlkeleri Yönünden İncelenmesi: İstanbul İli Bakırköy İlçesi Örneği. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 18, Sayı 2, Sayfa 26-39.

Alasökü. (2019). Erfelek Panayırı Geri Dönüyor. http://www.alasoku.org.tr/erfelek-panayiri-geri-donuyor/.

Anonim. (1938). Cumhuriyetin 15. Yılında Sinop. Marifet Basmevi: İzmir.

Ayancık Belediyesi. (2019). Ayancık Panayırı Tanıtım Afişi.

Aykut, A. S. (2004). İbn Battûta Seyahatnâmesi, I-II, Yapı Kredi Yayınları. İstanbul.

Başoğlu, B. (1980). Boyabat Panayırı. Türk Folkloru Dergisi. Sayı: 10.

Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü. (1937). 1935 Genel Nüfus Sayımı Kati ve Mufassal Neticeler, Sinop Vilayeti, Cilt:50, Hüsnütabiat Basımevi. İstanbul.

Baykara, T. (1975). Eski Türk İktisadî Hayatı ve Şehir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi. Sayı: 6, 74-104.

Beaujeu-Garnier, J. ve Delobez, A. (1983). Pazarlama Coğrafyası. (Çeviren: Erol Tümertekin – Alp Tümertekin). İstanbul Üniversitesi Yay., No:3111. İstanbul.

Boyabatgundemi. (2017). Durağan Panayırı Bitti, Bitiyor… https://www.boyabatgundemi.com/2017/10/15/sicak-haber-duragan-panayiri-bitti-bitiyor/

Boyabatgundemi. (2019). Boyabat Panayırı Çarşamba Günü Başlıyor, Dünden Bugüne Tarihi Panayır Fotoğrafları. https://www.boyabatgundemi.com/2019/10/15/boyabat-panayiri-carsamba-gunu-basliyor-dunden-bugune-tarihi-panayir-fotograflari/.

Boyabat Sesi (2018). Geleneksel Boyabat Panayırı Başlıyor. https://www.boyabatsesi. com/gundem/geleneksel-boyabat-panayiri-basliyor-h540.html.

Bulan, S. (2019). Türkiye'de Hayvancılık (1923-1950). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Sivas.

Çalışkan, V. (2008). Geleneksel Periyodik Ticaret Mekanları Olarak Panayırlar: Çanakkale Örneği. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(2), 225.

Çalışkan, V. (2019). Modern Fuarlar ve Festivaller Arasında Giderek Kaybolan Organizasyonlar: Geleneksel İlçe ve Köy Panayırları. *Milli Folklor*, *31*(121).

Çağlayan, K.T. (2006). İngiliz Konsolosluk Raporlarına Göre 1841 Yılında Samsun ve Çevresinde Ticaret, Geçmişten Geleceğe Samsun I. Kitap (Editör: Cevdet YILMAZ), Samsun Büyükşehir Belediyesi Yayınları: Samsun.

Çevik, R. (2015). Alâeddin Keykubad Devri Türkiye Selçuklularında Devlet ve Sosyal Hayat. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Ankara.

Çoban, F. (2006). H. 1288 (M. 1871) ve H. 1317 (M. 1899) Tarihli Kastamonu Vilayeti Sâlnâmeleri'nin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Demirtaş, B. (2011). Saray Nahiyesi Balçık Panayırı (18. - 20. yy.) Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi, Haziran 2011, Cilt:2, Sayı:2, 40-54.

Devlet Arşivleri Başkanlığı. (2019a). Çorum sancağı Osmancık kasabasına tabi Kargı nahiyesi ile Kastamonu Vilayeti'ne bağlı Boyabad kazası hududu arasında her sene Eylül başlarında kurulan panayırdan ödenmesi lazım gelen rüsumun her iki tarafça müzayede ve ihalesine izin verilmesi talebine panayır mevkiinin tebdili veyahut rüsumun bir kısmının Kargı'ya terki muamelesine müsaade edilmediği (H08/08/1316). Kutu:2151, Gömlek:120.

Devlet Arşivleri Başkanlığı. (2019b). Gerze kazasında mayısının başında sahildeki Dereyeri isimli yerde de eylülün başında üçer günlük panayır açılması meclis-i umumi-i vilayetce tensib edildiği (H28/04/1334). Kutu:136, Gömlek:60.

Dığıroğlu, F. (2011). XIX. Yüzyıl Karadeniz'inde Yeni Bir Ticari Merkez: Samsun. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Samsun.

DİE, (1975) Sinop; Nüfusu Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara.

DİE, (2000) Sinop; Nüfusu Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, Ankara,

Doğan, M. (2011). İmparatorluktan Cumhuriyete Panayırlar, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Ekinci, K. (2013). Adaletin Hayali. Cinius Yayınları, İstanbul.

Erdoğru, M.A. (1999). Ondokuzuncu Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Hafta Pazarları ve Panayırlar. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: İzmir.

Erzen, A. (1956). Sinop Kazısı 1953 Yılı Çalışmaları. *Türk Arkeoloji Dergisi*, *6*, 69-72.

Etem, M. (1931). Sergi ve Panayır. Cumhuriyet Matbaası: İstanbul.

Faroqhı, S. (1993). Osmanlı'da Kentler ve Kentliler Kent Mekanında Ticaret Zanaat ve Gıda Üretimi 1550-1650 (Çeviri: Neyyir Kalaycıoğlu). Tarih Vakfı Yurt Yayınları 5: İstanbul.

Flottwell, V.:1895 Aus Dem Stromgebiet des Qyzyl-Yrmaq (Halys). Ergebnisse der Forschungsreise. Gotha

Gerze Belediyesi (2017). 6.Geleneksel Gerze Yağlı Pehlivan Güreşleri Başlıyor. http://www.gerze.bel.tr/haber/393/6-geleneksel-gerze-yagli-pehlivan-guresleri-basliyor/ sitesinden elde edildi.

Girgeç, N. (2008). Zile Panayırı Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Gordlevski,V. (1988). Anadolu Selçuklu Devleti. Çeviren: Azer YARAN. Onur Yayınları: Ankara.

Göney, S. (1984) Şehir Coğrafyası I, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Günel, G. (2010). Anadolu Selçuklu Dönemi'nde Anadolu'da İpek Yolu - Kervansaraylar – Köprüler, Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi, (ISSN 1300-2864) Ankara, sayı:29, 2010.

Güler, İ. (1992). *XVIII. Yüzyılın İlk yarısında Sinop (İdari Taksimat ve Ekonomik Tarihi), Basılmamış Doktora Tezi,* Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Haber57. (2020) Bektaşağa Panayırına Davetlisiniz. http://hbr.haber57.com.tr/genel/bektasaga-panayirina-davetlisiniz/851/.

Halaçoğlu, Y. (2002). *Osmanlılarda Ulaşım ve Haberleşme (Menziller)*. PTT Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

İnan, U. (2005). H.1311 (M. 1893) Tarihli Kastamonu Vilayet Sâlnâmesinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Kanbur, E. (2012). Sinop'tan Haberler, Şimal Matbaacılık, Sinop.

Kannenberg, K. (1897). Kleinasiens Naturschatze. Verlag Von Gebrüder Borntraeger, Berlin.

Kavak, N. (2017). Kazak Akıncıların Karadeniz'deki Yağma Faaliyetleri (XVII. Yüzyıl) AL-FARABI International Journal on Social Sciences, 84-92.

Kaya, M. (2011). Türkiye'nin İlk Sanayi Kasabalarından Biri; Ayancık, Sinop. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun.

Kaya, Ö. (2008). Türkiye Selçuklularında Ticari ve Ekonomik Hayat. Mastar Aylı Kültür ve Aktüalite Dergisi. Sayı:46. http://www.kayseribusam.com/wp-content/uploads/ 2018/04/Turkiye-Selcuklularında-Ticari-ve-Ekonomik-Hayat.pdf adresinden 05/09/2019 tarihinde elde edildi.

Kayaoğlu, İ. (1981). Anadolu Selçukluları Devrinde Ticari Hayat. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 24, s. 359-373.

Kuban, D. (1968). Anadolu-Türk Şehri Tarihî Gelişmesi, Sosyal ve Fizikî Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler. Vakıflar Dergisi, 7. Cilt, 53-73.

Küpeli, Ö. (1999). Osmanlı Devleti'nde Panayır Organizasyonları ve Gönen Hacı İsa Panayırının Tarihine Dair. Osmanlı 3 İktisat (Ed: Güler EREN). Yeni Türkiye Yayınları: Ankara.

Küskü, F. (2019). II. Abdülhamid Döneminde Sinop Sancağı'nda İdari ve Sosyo-Kültürel Hayat (1876 – 1909). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Nur, R. (1967). Hayatım ve Hatıratım. Altındağ Yayınevi: İstanbul.

Orhonlu, Cengiz (1984). Osmanlı İmparatorluğunda Şehircilik ve Ulaşım Üzerine Araştırmalar. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 31, İzmir.

Okur, O. (2019). H. 1286 – H. 1299 (M.1869 – M. 1882) Yılları Arasında Kastamonu Vilayet Salnâmelerinde Sinop Sancağı'nın Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sinop Üniversitesi, Sinop.

Özcan, K. (2005). Anadolu'da Selçuklu Dönemi Yerleşme Sistemi ve Kent Model(ler)i. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Doktora Tezi, Konya.

Özcan, K. (2006a). Anadolu'da Selçuklu Dönemi Yerleşme Tipolojileri -I- Pazar ya da Panayır Yerleşmeleri. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2006/1, 205-224.

Özcan, K. (2006b). Anadolu'da Selçuklu Kentler Sistemi ve Mekânsal Kademelenme (1). METU Journal of The Faculty of Archıtecture.23/2, 21-61.

Özcan, K.- Yenen, Z. (2010). Anadolu–Türk Kent Tarihine Katkı; Anadolu Selçuklu Kenti (XII. yüzyıl başından XIII. yüzyıl sonuna dek), YTÜ MEGARON 5(2), 55–66.

Robinson, D. M. (1937). Eski Sinop (Üçüncü Bab-Sinop'un Ticareti), çev. Nazlı Tengirşenk, *Dıranaz Dergisi,* Sayı: 15, s. 4-6.

Saraç, Ö. (2014). Halkbilim Ürünleri Açısından Boyabat'ta Kültürel Değişim. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler enstitüsü Türk dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Doktora Tezi. Samsun.

Sunar, L. (2011). Weber'in Tarihsel Şehir Sosyolojisi:Modern Toplumun Temeli Olarak Şehir. Sosyoloji Dergisi, 3. Dizi, 22. Sayı,423-442.

Sungur, S. (2011). Tüketimin Küreselleşmesi ve Tüketim Tapınakları: Postmodern Panayır Yerlerinde Alışveriş. *İLETİ-Ş-İM, 14*(14).

Sümer, F. (1985) Yabanlu Pazarı (Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı yay., İstanbul.

Şehirgazetesi. (2019). Tarihi Türkeli Panayırı, plaj Şenlikleri ve Bal Festivali Törenle Başladı. https://www.sehirgazetesi.com/2017/08/04/tarihi-turkeli-panayiri-plaj-senlikleri-ve-bal-festivali-torenle-basladi/.

Şen, Ö. (1996). Osmanlı Panayırları (18.-19. Yüzyıl). Eren Yayınevi: İstanbul.

TDK. (2017). Büyük Türkçe Sözlük.

Timor, A. (1999). Ayancık'ta Şehirsel Gelişimin Yarattığı Mekansal Değişimler. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi, 7, ss. 125–150.

Tunçel, H. (2009). Geleneksel Ticaret Mekanı Olarak Türkiye'de Haftalık Pazarlar. e-Journal of New World Sciences Academy, Volume: 4, Number: 2, s.35-52.

Turan, O. (1958). Türkiye Selçukluları hakkinda resmî vesikalar (Vol. 32). Türk Tarih Kurumu Basimevi.

Turan, O. (1969). Selçuklular tarihi ve Türk-İslam medeniyeti (Vol. 6). Ötüken Neşriyat AŞ.

Turan, O. (1980). Selçuklular ve İslamiyet. İstanbul: Nakışlar Yayınevi.

TÜİK, (2016). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sinop İli Nüfus İstatistikleri.

UNESCO. (2019a). Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM) İhtisas Komitesi. http://www.unesco.org.tr/Content_Files/Content/Sektor/Kultur/sokum_bb.pdf adresinden 11/09/2019 tarihinde elde edildi.

UNESCO. (2019b). Intangible Heritage Lists. https://ich.unesco.org/en/RL/houtem-jaarmarkt-annual-winter-fair-and-livestock-market-at-sint-lievens-houtem-00403 adresinden 10/04/2019 tarihinde elde edildi.

Ülgen, P. (2012). Geç Ortaçağ Avrupasında Pazar ve Panayır İlişkisinin Ticaret Hayatındaki Rolü Ve Türk-İslam Dünyasındakilerle Karşılaştırılması. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research), Cilt: 5 Sayı: 21, Bahar 2012.

Ün, H. (2017). Boyabat Hikayeleri – Panayıra Götürmedi. Şimal Ajans:Sinop.

Ünal, M. A. (2008). Osmanlı Devrinde Sinop. Fakülte Kitabevi Yayınları, Isparta.

Ünal, M.A. (2013). 17. Yüzyılda Karadeniz'de Kazak Saldırıları ve Karadeniz Ticareti. Tarih Boyunca Karadeniz Ticareti ve Canik (Samsun) Ed. Osman KÖSE. Canik Belediyesi Kültür Yayınları. Dumat Ofset Matbaacılık Ankara. 853-856.

Yağcı, Z. G. (2015). Köle Kaynağı Bakımından Kafkasya'nın Önemi. *Yeni Türkiye* 71/ 2015, s. 429-444.

Yarar, A. (1941). Sinop'un Beşeri ve İktisadi Vaziyeti 1940-41. İstanbul Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi. Coğrafya Bölümü Bitirme Tezi.

Yaşar, B. (2016). Türkiye Selçuklu Sultanlarının Milletlerarası Ticareti Geliştirmek İçin Yürüttüğü Faaliyetler ve İzlediği Politikalar. Journal of International Social Research. Cilt: 9, Sayı: 42, 483-502.

Yaşayanlar, İ. (2015). Tanzimat Döneminde Sinop Limanının Hinterlanda Bağlayan Modern Yol Ağının Tesisi. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (12), 196-212.

Yılmaz, Ö. (2014a). 19. Yüzyılda Trabzon'da Fransız Ticareti ve Yatırımları. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, *15*(15), 57-86.

Yılmaz, Ö. (2014b). Güney Karadeniz'de Yeni Fransız Politikası: Pascal Fourcade ve Sinop Konsolosluğu (1803-1809). *Cahiers Balkaniques*, (42).

Yılmaz, R. (2018). 852, 853, 854 Numaralı Nüfus Defterlerine Göre Boyabat Nüfusu (I. Cilt). Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Sinop.

Gazeteler

Akşam Gazetesi, 7 Eylül 1935
Akşam Gazetesi, 30 Kasım 1935
Akşam Gazetesi, 16 Ağustos 1937
Akşam Gazetesi, 30 Eylül 1937
Akşam Gazetesi, 16 Kasım 1937
Akşam gazetesi, 11 Temmuz 1942
Akşam gazetesi, 14 Ekim 1951
Ayancık Gazetesi, 23 Ağustos 1968
Ayancık Gazetesi, 6 Eylül 1968
Ayancık Gazetesi, 5 Eylül 1969
Ayancık Gazetesi, 12 Eylül 1969
Ayancık Gazetesi, 24 Eylül 1969
Ayancık Gazetesi, 4 Eylül 1970
Ayancık Gazetesi, 17 Eylül 1971
Ayancık Gazetesi, 24 Eylül 1971
Ayancık Gazetesi, 12 Eylül 1983
Ayancık Gazetesi, 15 Eylül 1992
Ayancık Gazetesi, 1 Ekim 1992
Ayancık Gazetesi, 16 Eylül 1995
Ayancık Gazetesi, 16 Eylül 1998
Cumhuriyet, 11 Teşrinievvel 1933
Cumhuriyet 27 Teşrînievvel 1934
Cumhuriyet, 27 Eylül 1937
Cumhuriyet Gazetesi, 10 Mayıs 1950
Doğuş Gazetesi, 20 Eylül 1993
Doğuş Gazetesi, 5 Ekim 1993
Doğuş Gazetesi, 27 Eylül 2002
Doğuş Gazetesi – 27 Eylül 2005
Hakimiyeti Milliye, 4 İkiniciteşrin 1934
Sinop Gazetesi, 6 Ekim 1932
Sinop Gazetesi, 18 Temmuz 1935
Sinop Gazetesi, 15 Ağustos 1935
Sinop Gazetesi, 5 Eylül 1935
Sinop Gazetesi, 12 Eylül 1935
Sinop Gazetesi, 10 Birinciteşrin 1935
Sinop Gazetesi, 10 Eylül 1936
Sinop Gazetesi, 17 Eylül 1936
Sinop Gazetesi, 1 Birinciteşrin 1936
Sinop Gazetesi, 16 Eylül 1942
Sinop Gazetesi, 7 Birinciteşrin 1942
Sinop Gazetesi, 17 Ağustos 1949
Sinop Gazetesi, 19 Ekim 1949
Ulus Gazetesi, 10 İlkteşrin 1935
Ulus Gazetesi, 5 Ekim 1949
Ulus Gazetesi, 17 Ekim 1950
Vakit Gazetesi, 25 Eylül 1933
Zafer Gazetesi, 12 Ekim 1949

Fotoğraflar

Ahmet KÜÇÜKBAŞ Kişisel Fotoğraf Albümü

Ahmet YILDIZ Kişisel Fotoğraf Albümü

Ayancık Kaymakamlığı

Cevdet YILMAZ Arşivi

Kemal ADA Kişisel Fotoğraf Albümü

Ramazan KILIÇ Arşivi

Remziye ÇINAR Kişisel Fotoğraf Albümü

Şevket MAVİŞ Arşivi

Şükrü IŞIK Kişisel Fotoğraf Albümü

Şükrü KAYA Kişisel Fotoğraf Albümü

Yücel TANYERİ Arşivi

Zeki EREN Kişisel Fotoğraf Albümü

Zeynel Zeki ÖZCANOĞLU Arşivi

Z. Selma ÇINAR Arşivi

Röportajlar

Ahmet KÜÇÜKBAŞ (BOYABAT)
Ali İhsan ÖZDEMİR (TÜRKELİ)
Ayşe ÖZDEMİR (AYANCIK)
Cemile YILMAZ (TÜRKELİ)
Elmas ERGÜN (AYANCIK)
Emine Zatiye ÖZDEMİR (TÜRKELİ)
Fadıl CISTIK (BOYABAT)
Hasan KOÇ (AYANCIK)
Haydar TAN (AYANCIK)
Hüseyin AYHAN (BOYABAT)
İbrahim ÇETİNKAYA (AYANCIK)
İdris BOZKURT (AYANCIK)
İsmet SEZER (BOYABAT)
Kemal AYDIN (AYANCIK)
Kezban DUMAN (BOYABAT)
Mehmet DEMİRKIRAN (AYANCIK)
Mehmet KUMANDAŞ (AYANCIK)
Mustafa ÖZDEMİR (AYANCIK)
Nazik CANKUR (AYANCIK)
Nejat YAVUZ (AYANCIK)
Niyazi ÖZDEMİR (TÜRKELİ)
Nuri ERGÜN (AYANCIK)
Rıfat AKIN (AYANCIK)
Sabri YILMAZ (AYANCIK)
Saim YILMAZ (AYANCIK)
Satı ÖZMEN (TÜRKELİ)
Satiye GÜLEN (AYANCIK)
Selahattin ORÇİN (AYANCIK)
Şadiye ŞEN (AYANCIK)
Yahya ŞAHİN (BOYABAT)
Zeki KARAKAŞ (AYANCIK)
Zelfiraz DEMİRCİ (BOYABAT)